

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΠΜΣ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ
ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ**

ΑΘΑΝΑΣΕΑ ΑΡΙΑΔΝΗ
Α.Μ. 7109Μ029

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

**Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ
ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΑΙ
ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ**

Επιβλέπων καθηγητής:
κος Τσίρης Παναγιώτης

Αθήνα 2011

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους εκείνους που με βοήθησαν, ο καθένας με τον τρόπο του στην ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Ευχαριστώ ιδιαιτέρως τον επιβλέποντα καθηγητή κύριο Παναγιώτη Τσίρη που δέχθηκε να αναλάβει την επιτήρηση της διπλωματικής μου εργασίας. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω την κυρία Μάρω Βενετσανοπούλου, η οποία μου πρότεινε μέρος της βιβλιογραφίας. Ακόμα, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους υπαλλήλους στον Συνήγορο του Πολίτη για την προθυμία τους να με βοηθήσουν καθώς επίσης και τους βιβλιοθηκονόμους της Βιβλιοθήκης του Παντείου Πανεπιστήμιου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ</u>	6
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο- ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ</u>	8
1.1. Συνταγματική κατοχύρωση της προστασίας των ανηλίκων.....	8
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο- Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ</u>	10
2.1 Εθνική και διεθνής προστασία των ατομικών δικαιωμάτων του παιδιού.....	10
<u>3ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ</u>	12
3.1 Οι διεθνείς τάσεις για την προστασία των δικαιωμάτων των ανηλίκων.....	12
3.2 Η νομοθετική υπεροχή της διεθνούς Σύμβασης και η εφαρμογή της.....	15
3.2.1 Περιεχόμενο της Σύμβασης.....	17
3.2.2 Τα δικαιώματα του παιδιού.....	19
3.2.2.1 Δικαιώματα Επιβίωσης	19
3.2.2.2 Δικαιώματα ανάπτυξης	21
3.2.2.3 Δικαιώματα προστασίας: αφορούν στην προστασία του παιδιού από εγκατάλειψη, κακοποίηση εκμετάλλευση.....	28
3.2.2.4 Δικαιώματα συμμετοχής: αφορά στο δικαίωμα του παιδιού να συμμετέχει στις αποφάσεις που επηρεάζουν τη ζωή του.....	33
3.3 Περιορισμοί των δικαιωμάτων του παιδιού.....	36
3.4 Οι διεθνείς τάσεις και προτάσεις των διεθνών οργανισμών στην προστασία για το παιδί.....	39
3.4.1 Το υπερεθνικό θεσμικό πλαίσιο και οι διεθνείς οργανισμοί.....	39
3.4.2 Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών.....	40
3.4.3 Βία και μέτρα καταπολέμησής της.....	46
3.4.3.1. Βία στα παιδιά.....	46
3.4.3.2. Στρατηγική των ΗΕ για την καταπολέμηση της Βίας.....	47
3.4.4. Διεθνή κείμενα για την προστασία των παιδιών- προσφύγων.....	49
3.4.4.1. Καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα.....	50
3.4.4.2. Καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα στα ασυνόδευτα παιδιά.....	51
3.4.4.3. Το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία των παιδιών- προσφύγων.....	52

<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο - ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ</u>	
<u>ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ</u>	53
4.1 Κύρια αποστολή του Συμβουλίου της Ευρώπης.....	53
4.1.1 Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών του Ανθρώπου (1950).....	54
4.1.2. Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (1961).....	55
4.1.3. Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την υιοθεσία των παιδιών (1967).....	56
4.1.4. Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το νομικό καθεστώς των παιδιών που έχουν γεννηθεί εκτός γάμου (1975).....	57
4.1.5. Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την αναγνώριση και την εκτέλεση των αποφάσεων που αφορούν την επιμέλεια των παιδιών και την αποκατάσταση αυτής (1980).....	57
4.1.6. Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το κυβερνο-έγκλημα (2001).....	58
4.1.7. Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την επαφή με τα παιδιά (2003).....	58
4.1.8. Ευρωπαϊκή Σύμβαση ενάντια στην εμπορία ανθρώπων (2005).....	59
4.1.9 Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των παιδιών ενάντια στη σεξουαλική εκμετάλλευση και κακοποίηση (2007).....	59
4.1.10. Σύσταση (2005) 5 της Επιτροπής Υπουργών για τα Δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας.....	61
4.1.11 Η ευρωπαϊκή σύμβαση για την άσκηση των δικαιωμάτων των παιδιών.....	63
4.1.11.1.Πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης.....	65
4.1.11.2.Τα διαδικαστικά δικαιώματα του παιδιού, όπως προβλέπονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την άσκηση των δικαιωμάτων του παιδιού.....	67
4.1.11.3.Σύγκριση διεθνούς και ευρωπαϊκής σύμβασης προστασίας δικαιωμάτων του παιδιού.....	70
4.2 Δραστηριότητες του συμβουλίου της Ευρώπης σε επιμέρους τομείς πολιτικής με ενδιαφέρον για το παιδί.....	71
4.2.1. Ασυλο, Μετανάστευση και Εξωτερικά Σύνορα.....	71
4.2.2.Παιδική φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός.....	74
4.2.3. Παιδική εργασία.....	75
4.2.4. Εμπορία παιδιών.....	76
4.2.5. Παιδιά θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης.....	77
4.2.6. Παιδιά θύματα ένοπλων συρράξεων.....	79
4.2.7. Βία ενάντια στα παιδιά.....	81
4.2.8. Παιδιά Ρομά.....	82

<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.....</u>	84
5.1 Τα δικαιώματα των παιδιών στη Ευρωπαϊκή Ένωση.....	84
5.2 Η Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα δικαιώματα του παιδιού.....	86
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο- ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ και ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ.....</u>	91
6.1 Ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού.....	91
<u>ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....</u>	101
<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....</u>	103

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών ‘Δημόσια Διοίκηση και Διαχείριση’, ως διπλωματική εργασία με θέμα ‘Η προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού σε Διεθνές επίπεδο’. Η παρούσα εργασία έχει ως αντικείμενο την παρουσίαση του νομικού πλαισίου που αφορά στην προστασία της ανήλικης νεότητας και την νομική έρευνα σχετικά με το εύρος της ειδικότερης αυτής προστασίας των δικαιωμάτων των ανηλίκων που αφορά στη συστηματική σύνδεση των εθνικών διατάξεων με τις ειδικότερες κοινοτικές και διεθνείς προβλέψεις για την προστασία των δικαιωμάτων των ανηλίκων και ειδικότερα με την ευρωπαϊκή Σύμβαση για την άσκηση των δικαιωμάτων του παιδιού και τη διεθνή Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού .

Σκοπός της εργασίας είναι τόσο η καταγραφή της διεθνούς, ευρωπαϊκής αλλά και εθνικής πραγματικότητας αναφορικά με τα δικαιώματα της ευαίσθητης ομάδας όπως αυτής των παιδιών, όσο και η παρουσίαση των διαπιστώσεων, των τάσεων και των προτάσεων που κυριαρχούν και διέπουν τους νόμους που έχουν τεθεί και στα τρία επίπεδα.

Προστιθέμενη αξία αυτής της εργασίας μπορεί να θεωρηθεί η συγκεντρωτική καταγραφή όλων των νομικών εγγράφων, νόμων και διατάξεων αναφορικά με τα δικαιώματα του παιδιού μέσα σε ένα πιο εξειδικευμένο πλαίσιο ανάλυσης των ατομικών δικαιωμάτων.

«Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση, και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφοσύνης¹.»

Όλοι οι άνθρωποι δικαιούνται ακόμη το σεβασμό και την προστασία της αξιοπρέπειάς τους εκ μέρους των κρατικών οργάνων. Ο σεβασμός και η προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας που κατοχυρώνονται από το σύνταγμα θα πρέπει να αφορά κατά πρώτο λόγο τα παιδιά. Η προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και η ύπαρξη κοινωνικής προστασίας και φροντίδας για το παιδί έχει αναγνωριστεί ως ένα από τα σημαντικότερα κοινωνικά επιτεύγματα του 20ου αιώνα και έχει συνδεθεί με τη θέσπιση και λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος και του κράτους πρόνοιας.

Το 1^ο Κεφάλαιο αποτελεί ουσιαστικά την εισαγωγή της παρούσας διπλωματικής και παρουσιάζει τη κατοχύρωση και νομιμοποίηση της προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού

Στο 2^ο Στο Κεφάλαιο γίνεται μια σύντομη αναφορά στην εθνική προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού καθώς και μια σύντομη αναφορά στα άρθρα του συντάγματος που

¹ 1ο Άρθρο της *Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα* του Ο.Η.Ε.

προστατεύουν τους ανηλίκους.

Το 3^ο Κεφάλαιο παρουσιάζει το διεθνές νομικό πλαίσιο για την προστασία του παιδιού. Εδώ αναλύονται ξεχωριστά όλα τα νομικά έγγραφα και γίνεται διεξοδική ανάλυση της διεθνούς σύμβασης προστασίας δικαιωμάτων του παιδιού μέσω κατηγοριοποίησης των άρθρων της . Είναι επίσης αφιερωμένο σε διεθνείς τάσεις και προτάσεις διεθνών οργανισμών καθώς και σε διεθνή κείμενα που αφορούν στην προστασία των παιδιών προσφύγων και στον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα στα ασυνόδευτα παιδιά. Προτείνονται ακόμη μέσα καταπολέμησης της παιδικής βίας.

Το 4^ο Κεφάλαιο αναφέρεται στο Συμβούλιο της Ευρώπης καθώς και στις συμβάσεις ,στις οποίες βασίζεται για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού. Επίσης , σε αυτό το σημείο αναλύεται η Ευρωπαϊκή σύμβαση προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού.

Το 5^ο Κεφάλαιο παρουσιάζει τις ευρωπαϊκές τάσεις και την ευρωπαϊκή στρατηγική που ακολουθείται σε επιμέρους τομείς πολιτικής με ενδιαφέρον για το παιδί. Παρουσιάζει επίσης προτάσεις και στρατηγικές της Ε.Ε για την προστασία του παιδιού.

Το 6^ο και τελευταίο κεφάλαιο ασχολείται με το τι προβλέπει το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία των ανηλίκων καθώς και με διάφορα συμπεράσματα και διαπιστώσεις για τα ελληνικά μέτρα που λαμβάνονται για την προστασία των παιδιών.

Ακολουθεί ο Επίλογος και τέλος η Βιβλιογραφία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο- ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

1.1. Συνταγματική κατοχύρωση της προστασίας των ανηλίκων

Η προστασία των ανηλίκων βρίσκει συνταγματικό έρεισμα στις συνδυασμένες συνταγματικές διατάξεις των παρ. 1 και 3του άρθρου 21 του συντάγματος, όπου προβλέπεται ότι: Η οικογένεια, ως θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του έθνους, καθώς και ο γάμος, η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του κράτους. Το κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας , του γήρατος, της αναπηρίας και την περίθαλψη των απόρων.

Όλοι οι άνθρωποι δικαιούνται ακόμη το σεβασμό και την προστασία της αξιοπρέπειάς τους εκ μέρους των κρατικών οργάνων².

Η προστασία αρχίζει ήδη από τη γέννηση και αφορά και στο κυοφορούμενο. Σχετικό με την συνταγματική προστασία της αξιοπρέπειάς του ανθρώπου είναι και το δικαίωμά του να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας. Αυτή η ελευθερία αποτελεί το κύριο περιεχόμενο της αξιοπρέπειας του ανθρώπου³. Τα πολιτειακά όργανα κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους οφείλουν αφενός να μη παραβιάζουν την αξιοπρέπεια των ανθρώπων που ζουν στην Ελλάδα, αφετέρου να την προστατεύουν, δηλαδή να φροντίζουν για την αποτροπή της προσβολής της, τόσο εκ μέρους των φορέων της εξουσίας, όσο και εκ μέρους των ιδιωτών⁴.

Ο σεβασμός και η προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας που κατοχυρώνονται από το σύνταγμα θα πρέπει να αφορά κατά πρώτο λόγο τα παιδιά. Σύμφωνα με τον Μάνεση⁵, Ο όρος παιδική ηλικία τερματίζεται με την εφηβεία, η οποία λήγει με την ενηλικίωση, δηλ. σύμφωνα με το άρθρο (127 Α.Κ, βάσει του άρθρου 3 του Ν.1329/1983) με τη συμπλήρωση του 18ου έτους.

² Βλ. Κ. Χρυσόγονος, (1988), *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, Αθήνα –Κομοτηνή , εκδ. Α. Σάκκουλα, σ. 104

³ Βλ. Κ. Γεωργόπουλος ,(2001), *Επίτομο Συνταγματικό δίκαιο*, (12^η έκδοση), Αθήνα ,εκδ. Αντ . Σάκκουλα, σ. 509

⁴Βλ. Α. Μάνεσης,(1978), ‘Συνταγματικά δικαιώματα α’ ατομικές ελευθερίες’, Πανεπιστημιακές Παραδόσεις ,Αθήνα-Θεσσαλονίκη ,εκδ. Αντ. Σάκκουλα, σ.110

⁵ Βλ. Α. Μάνεσης, (1992) , *Η πραγμάτωση της συνταγματικής προστασίας της ανήλικης νεότητας στο ισχύον δίκαιο*, (4ο μέρος), Θεσσαλονίκη, εκδ. Αντ. Σάκκουλα,, σ. 10

Η προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και η ύπαρξη κοινωνικής προστασίας και φροντίδας για το παιδί έχει αναγνωριστεί ως ένα από τα σημαντικότερα κοινωνικά επιτεύγματα του 20ου αιώνα και έχει συνδεθεί με τη θέσπιση και λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος και του κράτους πρόνοιας⁶.

Παρόλο που τα τελευταία χρόνια το ενδιαφέρον για την ευημερία και προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών αυξάνεται, τα παιδιά συνεχίζουν να αποτελούν ευρύτερα έναν κοινωνικά ευάλωτο πληθυσμό στις περισσότερες ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες.

Η σύγχρονη εποχή χαρακτηρίζεται από ταχείς οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις, όπως η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης, τα ανησυχητικά επίπεδα φτώχειας και ανεργίας, οι δημογραφικές αλλαγές, οι αλλαγές στο προφίλ της οικογένειας και οι συνέπειες από την αύξηση της διεθνούς μετανάστευσης. Σημαντικές προκλήσεις παρουσιάζονται για την ευημερία των παιδιών, όπως η παιδική φτώχεια και η ελλιπής εκπαίδευση, ζητήματα πολύ μεγάλης σημασίας, καθώς συνδέονται με τον εκπαιδευτικό αποκλεισμό, την εγκληματικότητα και άλλα συμπτώματα κοινωνικής παθογένειας.

Στο πλαίσιο των συνεχιζόμενων αλλαγών του κύκλου ζωής, της αύξησης των κοινωνικών κινδύνων, του κοινωνικού αποκλεισμού και της παγκοσμιοποίησης, η ανάγκη για κοινωνική προστασία και φροντίδα των παιδιών προβάλλεται ως επιτακτική ανάγκη για την συνέχιση των κοινωνιών στο μέλλον. Σε αυτό το σημείο ο Espring Andersen⁷ αναφέρει ότι “σοβαρή ανησυχία προκαλεί και το γεγονός της συσσώρευσης προβλημάτων ευημερίας στις οικογένειες με παιδιά. Εάν προσβλέπουμε σε μια παραγωγική και μελλοντική κοινωνία, οι προτεραιότητές μας ως προς τις πολιτικές πρέπει να επικεντρωθούν στα παιδιά και στους νέους. Σημαντικές επενδύσεις στα παιδιά θα μειώσουν τα προβλήματα ευημερίας για τους μελλοντικούς ενήλικους”.

⁶Βλ. Ο. Στασινοπούλου, (1992), *Κράτος Πρόνοιας, Ιστορική Εξέλιξη-Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις*, Αθήνα, εκδ. Σάκκουλα, σ.21

⁷Βλ. Σ. Ρομπόλη-Χλέτσου, (1990), *Η κοινωνική πολιτική μετά την κρίση του Κράτους Πρόνοιας*, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση, σ.18

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο- Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

2.1 Εθνική προστασία των ατομικών δικαιωμάτων του παιδιού

Το σύνταγμα της Ελλάδας είναι ένα από τα πλέον προοδευτικά της Ευρώπης όσον αφορά στην αναγνώριση θεμελιωδών ελευθεριών και δικαιωμάτων. Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν βασική υποχρέωση του κράτους και όλα τα ατομικά δικαιώματα που αναγνωρίζει το ελληνικό σύνταγμα αναγιγνώσκονται υπό το πρίσμα αυτής της αρχής⁸.

Ωστόσο το Σύνταγμα της Ελλάδας δεν περιέχει ειδικές αναφορές στα παιδιά, πέρα από το Άρθρο 21, στο οποίο αναφέρεται ότι η οικογένεια, ως θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του Έθνους, καθώς και ο γάμος, η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του κράτους. Η προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού διασφαλίζεται με έμμεσο τρόπο, στο βαθμό δηλαδή που τα παιδιά περιλαμβάνονται στις διατάξεις που αφορούν τη γενικότερη προστασία των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Όπως αναφέρεται στο Άρθρο 25 του συντάγματος, τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Η αναγνώριση και η προστασία των θεμελιωδών και απαράγραπτων δικαιωμάτων του ανθρώπου από την Πολιτεία αποβλέπουν στην πραγμάτωση της κοινωνικής προόδου μέσα σε ελευθερία και δικαιοσύνη.

Ειδικότερα, μέσα από τη προστασία των παρακάτω ατομικών δικαιωμάτων, μπορεί να θεωρηθεί πως διασφαλίζεται και η προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού. Στο πρώτο μέρος (υπό τον τίτλο Βασικές Διατάξεις) αναφέρεται ως πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου. Στο δεύτερο μέρος (υπό τον τίτλο Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα) και ειδικότερα στο

⁸ ibid. σ.13

Άρθρο 4 αναφέρεται ότι οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου, καθώς και ότι οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις. Στο Άρθρο 5 αναφέρεται ότι καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητα του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας, ενώ όσοι βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας τους, χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. Στο Άρθρο 13 αναφέρεται ότι η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη και ότι η απόλαυση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων δεν εξαρτάται από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις κανενός. Στο Άρθρο 16, που αφορά θέματα παιδείας, αναφέρεται ότι όλοι οι Έλληνες έχουν δικαίωμα δωρεάν παιδείας, σε όλες τις βαθμίδες, στα κρατικά εκπαιδευτήρια, ενώ η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλαση τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες.

Ως προς τα έτη υποχρεωτικής εκπαίδευσης αναφέρεται ότι δεν μπορεί να είναι λιγότερα από εννέα. Στο Άρθρο 21 αναφέρεται ότι το Κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας, του γήρατος, της αναπηρίας και την περίθαλψη των απόρων. Τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας.

Η προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού δεν διασφαλίζεται, ωστόσο, μόνο μέσω του Συντάγματος, καθώς παράλληλα η Ελλάδα έχει κυρώσει σειρά διεθνών συμβάσεων που αφορούν την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού. Η Ελλάδα υποχρεούται να σέβεται τα δικαιώματα που αναφέρονται στις διεθνείς συμβάσεις για τα δικαιώματα του παιδιού και να εγγυάται σε κάθε παιδί που βρίσκεται σε ελληνικό έδαφος, χωρίς καμιά διάκριση φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή της εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής τους κατάστασης, της ανικανότητάς τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης (άρθρο 2 της διεθνούς σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού).

3ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

3.1 Οι διεθνείς τάσεις για την προστασία των δικαιωμάτων των ανηλίκων

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1948) αποτελεί το κοινό ιδανικό στο οποίο πρέπει να κατατείνουν όλοι οι λαοί και όλα τα έθνη, έτσι ώστε κάθε άτομο και κάθε όργανο της κοινωνίας, με τη Διακήρυξη αυτή διαρκώς στη σκέψη, να καταβάλλει, με τη διδασκαλία και την παιδεία, κάθε προσπάθεια για να αναπτυχθεί ο σεβασμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών αυτών, και να εξασφαλιστεί προοδευτικά, με εσωτερικά και διεθνή μέσα, η παγκόσμια και αποτελεσματική εφαρμογή τους, τόσο ανάμεσα στους λαούς των ίδιων των κρατών μελών όσο και ανάμεσα στους πληθυσμούς χωρών που βρίσκονται στη δικαιοδοσία τους⁹.

Στις 10 Δεκεμβρίου 1948 η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ) υιοθέτησε την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, δηλώνοντας ότι "η έλευση ενός κόσμου στον οποίο τα ανθρώπινα όντα θα απολαμβάνουν την ελευθερία της έκφρασης και της πίστης και την ελευθερία από το φόβο και τη στέρηση" είναι "η ύψιστη προσδοκία του κοινού ανθρώπου".

Εξακολουθώντας να αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του συστήματος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ΗΕ, η Οικουμενική Διακήρυξη αναγνώρισε δικαιώματα ατομικά, πολιτιστικά, οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά- τα οποία παραμένουν ζωτικά για την ευτυχία και την ευημερία κάθε ανθρώπου. Τα περισσότερα από αυτά κωδικοποιήθηκαν αργότερα σε διεθνείς συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα και ενσωματώθηκαν στα συντάγματα και τη νομοθεσία πολλών κρατών. Η Οικουμενική Διακήρυξη βοήθησε να αναγνωριστεί το γεγονός ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούν διεθνή ευθύνη και όχι μόνο εσωτερική υπόθεση των κρατών. Όρισε την αρχή ότι όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι παγκόσμια και αδιαίρετα. Αυτό σημαίνει ότι όλοι οι άνθρωποι θα

⁹ UN (1948), *Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα*, Document A/810, σ. 71

πρέπει να απολαμβάνουν όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα, οποιαδήποτε στιγμή, σε οποιαδήποτε άκρη της γης, και ότι κανένα δικαίωμα δεν θα πρέπει να θεωρείται σημαντικότερο από κάποιο άλλο.

Η πρώτη διεθνής πράξη, γενικού χαρακτήρα αφιερωμένη αποκλειστικά στην προστασία του παιδιού όπως ήδη αναφέρθηκε ήταν η διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού, που υιοθετήθηκε στη Γενεύη το έτος 1924, στα πλαίσια της κοινωνίας των Εθνών. Η διακήρυξη αυτή αφού αναγνώριζε ότι η ανθρωπότητα οφείλει στο παιδί ό,τι καλύτερο έχει να του δώσει, τόνιζε ότι υποχρέωση όλων των ανθρώπων και όλων των εθνών είναι να προστατεύσουν το παιδί με κάθε τρόπο. Στερούμενη οιασδήποτε νομικής δεσμευτικότητας, η Διακήρυξη αποτελεί το πρώτο διεθνές κείμενο που εισήγαγε βασικές αρχές για την προστασία του παιδιού στο διεθνή χώρο, προετοιμάζοντας το έδαφος για την προοδευτική ανάπτυξη των διεθνών κανόνων και δεδομένων, όπως αργότερα ενσωματώθηκαν στη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού του έτους 1959¹⁰.

Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου ήταν πολύ σημαντική. Ο χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων του Ανθρώπου αναφέρθηκε από την αρχή στα θεμελιώδη δικαιώματα του Ανθρώπου, στην αξιοπρέπεια και στην αξία του ανθρώπου. Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου απ' το 1948 κατέγραψε θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες, που αναφέρονται αποκλειστικά στην προστασία του παιδιού.

Το 1946 δημιουργήθηκε το διεθνές Ταμείο για τις έκτακτες ανάγκες του παιδιού, το οποίο με μεταγενέστερη απόφαση του ίδιου οργάνου το έτος 1953 μετονομάστηκε σε Unicef.

Το έτος 1959 υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Η.Ε η Διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού. Πρόκειται για κείμενο που καταγράφει κυρίως γενικές αρχές για τη φροντίδα και την προστασία του παιδιού. Η διακήρυξη προβλέπει ότι το παιδί θα πρέπει να απολαμβάνει ειδικής προστασίας, να του παρέχονται ευκαιρίες για την υγιεινή και σωστή ανάπτυξη του, να απολαμβάνει α αγαθά της κοινωνικής ασφάλισης,

¹⁰ Βλ. *P. Σκάρα/ Μ. Λεωνίδα, (2005), Συλλογή Συμβάσεων και διεθνών κειμένων για τα δικαιώματα του παιδιού, Αθήνα, εκδόσεις Σάκκουλα, σ.175*

συμπεριλαμβανομένης της στέγης, της διατροφής και των ιατρικών υπηρεσιών, να μορφώνεται και να προστατεύεται από κάθε μορφής εγκατάλειψη, σκληρότητα και εκμετάλλευση.

Το έτος 1966, η Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε υιοθέτησε το σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, στο οποίο παρέχονται τα εξής δικαιώματα Α) άρθρο 6 παρ.5 (απαγόρευση θανατικής ποινής για εγκλήματα που διαπράχθηκαν από άτομα κάτω των 18 ετών, β) άρθρο 14 παρ.4 (ποινική διαδικασία για ανηλίκους, γ) άρθρο 23 παρ.4(προστασία παιδιών μετά τη διάλυση του γάμου, άρθρο 24 (ειδική προστασία των παιδιών και δικαίωμα στο όνομα¹¹.

Η ψήφιση από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στη Ν. Υόρκη, στις 20 Νοεμβρίου του έτους 1989, της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του Παιδιού, σήμαινε την κατάληξη μιας μακριάς πορείας, που είχε ξεκινήσει όπως προαναφέρθηκε το 1924 με την πρώτη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Παιδιού από την Κοινωνία των Εθνών και με ενδιάμεσο σταθμό τη δεύτερη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του, το 1959 από τον Ο.Η.Ε¹².

Οι διατάξεις της σύμβασης, υπερβαίνοντας την απλή θέσπιση μέτρων πολύπλευρης προστασίας του παιδιού, καταλήγουν στην δημιουργία καταστατικού χάρτη δικαιωμάτων, στον οποίο καθορίζεται το νομικό καθεστώς που το αφορά. Με τη σύμβαση αυτή αναγνωρίστηκαν στο παιδί αστικά, κοινωνικά, πολιτιστικά δικαιώματα και δόθηκε έμφαση στην ελευθερία έκφρασης, πληροφόρησης, σκέψης, θρησκευτικής συνείδησης, του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι.

¹¹ Βλ. Κ. Κρεμαλή, (1996), *Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο Κοινωνικής Ασφάλειας*, (Μέρος Α') ,Αθήνα, εκδ. Τύπος, σ.32

¹² Βλ. Φ. Σκορίνη-Παπαρηγοπούλου, (2003), *Η ευρωπαϊκή Σύμβαση για την άσκηση των δικαιωμάτων του παιδιού*, ΕλλΔ/νη 44 , σ 319 .

3.2 Η νομοθετική υπεροχή της διεθνούς Σύμβασης και η εφαρμογή της

Η χώρα μας κύρωσε τη Δ.Σ.Δ.Π με το Ν. 2101/1992 και η σύμβαση αυτή θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα κείμενα του διεθνούς συμβατικού δικαίου¹³ καθώς σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 1 του συντάγματος οι γενικά παραδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, καθώς και οι διεθνείς συμβάσεις, από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ σύμφωνα με τους όρους καθεμιάς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου. Έχει υπερνομοθετική ισχύ. Αυτό σημαίνει ότι κάθε νόμος αντίθετος με αυτήν δεν εφαρμόζεται από τα ελληνικά δικαστήρια. Συνεπώς, δημιουργείται εύλογα η αντίληψη ότι σε περίπτωση σύγκρουσης μεταξύ συνταγματικής διάταξης και διάταξης της διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού, τα ελληνικά δικαιοδοτικά και άλλα όργανα θα όφειλαν να εφαρμόσουν την πρώτη, παραμερίζοντας τη δεύτερη. Με άλλα λόγια, διατάξεις του διεθνούς Δικαίου, ευθέως αντίθετες προς το Σύνταγμα μένουν ανεφάρμοστες. Αντίθετα διατάξεις της Διεθνούς Σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού, καθώς και οποιασδήποτε άλλης διεθνούς σύμβασης, κυρωμένης με νόμο, οι οποίες κινούνται στον ίδιο θεματικό κύκλο προς συνταγματική διάταξη, χωρίς να αντίκεινται σ αυτή, ισχύουν και υποχρεώνουν σε συμμόρφωση τον κοινό νομοθέτη¹⁴. Συνεπώς, η διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού, χωρίς να καθίσταται μέρος του τυπικού Συντάγματος, εντάσσεται πάντως στον νοηματικά ενιαίο κατάλογο των δικαιωμάτων του ανθρώπου που ισχύει στην εσωτερική έννομη τάξη και συγκαθορίζει κατά τρόπο αποφασιστικό το περιεχόμενό του, ακόμη και ως προς την ερμηνεία των σχετικών συνταγματικών διατάξεων. Εξυπακούεται βέβαια ότι η επίδραση της Σύμβασης στην ερμηνεία του Συντάγματος νοείται μόνο ως προς την κατεύθυνση της διεύρυνσης και της εμβάθυνσης της παρεχόμενης από το τελευταίο προστασίας στα δικαιώματα του παιδιού και όχι ως προς τη κατεύθυνση του περιορισμού τους, αφού κάτι τέτοιο θα ερχόταν σε προφανή αντίθεση με το άρθρο 41 της Σύμβασης. Είναι λοιπόν εύλογο πως η

¹³ Βλ. Π. Νάσκου-Περράκη, (2002), *Η Διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του Παιδιού και η εσωτερική έννομη τάξη*, Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, Αθήνα, Κομοτηνή, εκδ. Σάκκουλας, σ.13

¹⁴ Βλ. Π. Δαιτόγλου, (1991), *Συνταγματικό Δίκαιο-Ατομικά Δικαιώματα*, τ.Α, Αθήνα- Κομοτηνή, εκδ.Αντ. Ν. Σάκκουλα, , σσ. 35-36

σχέση μεταξύ Συντάγματος και Σύμβασης είναι μια σχέση αλληλοσύνδεσης και αλληλοεπικάλυψης.

Σε κάθε περίπτωση, η παγκόσμια εμβέλεια και δεσμευτικότητα της σύμβασης δικαιωμάτων του παιδιού προκύπτει ευθέως από το άρθρο 4 της εν λόγω Σύμβασης, σύμφωνα με το οποίο προβλέπεται ότι „Τα συμβαλλόμενα κράτη υποχρεούνται να παίρνουν όλα τα νομοθετικά, διοικητικά και άλλα μέτρα που είναι αναγκαία για την εφαρμογή των οικονομικών, κοινωνικών, και πολιτιστικών δικαιωμάτων , παίρνουν τα μέτρα αυτά μέσα στα όρια των πόρων που διαθέτουν και, όπου είναι αναγκαίο, μέσα στα πλαίσια της διεθνούς συνεργασίας”. Συνεπώς οι κυβερνήσεις των συμβαλλόμενων κρατών δεσμεύονται να τηρούν όλες τις αρχές της Σύμβασης και γι' αυτό έχουν υποχρέωση να επιφέρουν αλλαγές στους Νόμους, τις πολιτικές και τις πρακτικές τους έτσι ώστε να είναι εναρμονισμένες με τις αρχές της Σύμβασης. Οι κυβερνήσεις έχουν υποχρέωση να απέχουν από οποιαδήποτε πρακτική ή ενέργεια, η οποία εμποδίζει τα παιδιά να απολαμβάνουν στο σύνολο τα δικαιώματά τους¹⁵.

Το ζήτημα είναι αν η σύμβαση είναι άμεσα εκτελεστή ή όχι. Εκ πρώτης άποψης, από τη γραμματική ερμηνεία της ανωτέρω διάταξης προκύπτει ότι η Σύμβαση δεν είναι άμεσα εκτελεστή και εφαρμόσιμη στο εσωτερικό δίκαιο, καθώς τα συμβαλλόμενα μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να θεσπίσουν τα απαιτούμενα νομοθετικά μέτρα, προς εξασφάλιση της εφαρμογής των διατάξεων της παρούσης Συμβάσεως. Ειδικότερα, η ιστορική διαδρομή από τη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του Παιδιού που υιοθετήθηκε το 1924 στα πλαίσια της κοινωνίας των Εθνών προς την ομότιτλη Διακήρυξη της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ το 1959 και τελικά προς τη Σύμβαση του 1989, υποδηλώνει ότι η πρόθεση των κρατών ήταν η θέσπιση ενός κειμένου με νομική δεσμευτικότητα. Σημαντικότερη , πάντως από την υποκειμενική πρόθεση των συντακτών της είναι η ίδια η δομή της Σύμβασης, στην οποία συνυπάρχουν παραδοσιακά ατομικά δικαιώματα πρώτης γενιάς με κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά δικαιώματα δεύτερης γενιάς και με διαφορετικό βαθμό σαφήνειας στην

¹⁵ Βλ. Π. Νάσκου-Περράκη, (1990), ο.π. σ.489

διατύπωση των επιμέρους διατάξεων¹⁶. Συνεπώς πολλές από τις διατάξεις της Σύμβασης πρέπει να θεωρηθούν ότι αναπτύσσουν κανονιστικό περιεχόμενο και δημιουργούν δικαιώματα και υποχρεώσεις για τα άτομα αλλά και για το κράτος, ενώ κάποιες άλλες διατάξεις δεν διαθέτουν κανονιστική πληρότητα, αλλά χρειάζονται περαιτέρω εθνικές ρυθμίσεις προκειμένου να υλοποιηθεί το περιεχόμενό τους.

3.2.1 Περιεχόμενο της Σύμβασης

Η Σύμβαση για τα δικαιώματα του Παιδιού, στο άρθρο 1, δίνει τον ορισμό του παιδιού, σύμφωνα με τον οποίο, παιδί είναι κάθε ανθρωπίνον, κάτω των 18 ετών, εκτός εάν σύμφωνα με τους νόμους της χώρας του ενηλικιώνεται νωρίτερα¹⁷.

Η διάταξη αυτή τονίζει το ανώτατο όριο ηλικίας του παιδιού, μετά το πέρας του οποίου θεωρείται πια ενήλικος. Ωστόσο τα ηλικιακά πλαίσια που τίθενται στην παιδική ηλικία διατυπώνονται με τρόπο, ώστε να επιτρέπουν στα συμβαλλόμενα Κράτη να προσδιορίσουν αυτά το χρονικό σημείο της έναρξης και της λήξης της παρεχόμενης προστασίας. Μόνο η συμπλήρωση του 18 ου έτους αναφέρεται από τη Σύμβαση ως ένα απώτατο χρονικό όριο, πέρα από το οποίο σε κάθε περίπτωση πάει η προστασία να παρέχεται στο παιδί. Παρόλο που η σύμβαση καθορίζει το απώτατο χρονικό όριο προστασίας της ποδικής ηλικίας, δεν μνημονεύει από πότε ξεκινάει η νομική προστασία του παιδιού, δηλ. αν προστατεύονται τα ανθρώπινα όντα από τη γέννηση τους ή από εμβρυακό στάδιο. Κάποιες από τις προτάσεις των Κρατών- Μελών σχετικά με το συγκεκριμένο ζήτημα, που παρουσίασαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, ήταν αυτές που αφορούσαν την προστασία του εμβρύου, προτάσεις που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως ριζοσπαστικές για την εποχή σύνταξης της σύμβασης, όπως οι προτάσεις της Μάλτας και της Σενεγάλης, που πρότειναν την προστασία του παιδιού από

¹⁶ Βλ. Α. Μάνεσης, (1982), *Συνταγματικά Δικαιώματα, Ατομικές ελευθερίες*, (4^η έκδοση), εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, σ.18

¹⁷Βλ. Π. Νάσκου-Περράκη,(1990), *Η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού*, Αθήνα- Κομοτηνή, εκδ. Σάκκουλας, σ.20

τη σύλληψή του¹⁸. Ο ορισμός της έννοιας του παιδιού αναφέρεται σε κάθε ανθρώπινο ον και είναι σαφές ότι δεν ενδιαφέρει για την αναγνώριση των δικαιωμάτων που παρέχει η Σύμβαση ούτε η σωματική και διανοητική αρτιμέλεια του παιδιού, αλλά ούτε και ο βαθμός της πνευματικής τους ανάπτυξης και ωριμότητας.

Η σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού αποτελείται από ένα προοίμιο και 54 άρθρα, που ομαδοποιούνται σε τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος υπάγονται τα άρθρα 1-41, όπου γίνεται αναφορά στα δικαιώματα του παιδιού, τα οποία χωρίζονται στις εξής ενότητες : Επιβίωσης, Ανάπτυξης, Προστασίας και Συμμετοχής.

Το δεύτερο μέρος της Σύμβασης αποτελείται από τα άρθρα 42-45, που αναφέρονται στο μηχανισμό Ελέγχου της εφαρμογής της Σύμβασης, ενώ στο τελευταίο μέρος της Σύμβασης υπάγονται τα άρθρα 46-54, τα οποία αναφέρονται στους τρόπους με τους οποίους θα μπορούσαν να τροποποιηθούν κάποια άρθρα της σύμβασης.

Στο προοίμιο γίνεται ειδική μνεία στις βασικές αρχές των Ηνωμένων Εθνών, όπως στην αναγνώριση της εγγενούς αξιοπρέπειας και των ίσων και αναφαίρετων δικαιωμάτων όλων των μελών της ανθρώπινης οικογένειας και στην αξιοπρέπεια και στην αξία του ανθρώπου και στην ειδική προστασία που έχει ανάγκη η παιδική ηλικία καθώς και στις ειδικές προβλέψεις συγκεκριμένων συνθηκών και Συμφώνων για τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως και σε ειδικευμένες οργανώσεις που ασχολούνται ειδικά με την ευημερία του παιδιού. Επιπλέον το προοίμιο διαβεβαιώνει ότι τα παιδιά έχουν ανάγκη από ειδική φροντίδα και προστασία και δίνει ιδιαίτερη έμφαση στο ρόλο και την ευθύνη της οικογένειας για την προστασία των παιδιών.

¹⁸ C .Price Cohen, (1989), *United Nations : Convention on the Rights of the Child*, Introductory Note, *International Legal Materials* ,σ.1448

3.2.2 Τα δικαιώματα του παιδιού

Τα δικαιώματα του παιδιού τα οποία περιλαμβάνονται στο πρώτο μέρος της Σύμβασης των δικαιωμάτων του παιδιού, χωρίζονται σε τέσσερις μεγάλες κατηγορίες. Αυτές είναι τα δικαιώματα επιβίωσης, τα δικαιώματα ανάπτυξης, τα δικαιώματα προστασίας και τέλος τα δικαιώματα συμμετοχής.

Τα δικαιώματα Επιβίωσης εγγυώνται ότι τα παιδιά πρέπει να έχουν ο, τι χρειάζεται για την επιβίωσή τους. Δικαιούνται να έχουν ένα σωστό μέρος να τρέφονται και να μπορούν να έχουν ιατρική φροντίδα, όταν τη χρειάζονται. Τα δικαιώματα Ανάπτυξης των παιδιών εξασφαλίζουν στα παιδιά το δικαίωμα να αναπτύξουν τις δυνατότητες τους καθώς μεγαλώνουν. Έτσι τα παιδιά έχουν δικαίωμα να εκπαιδεύονται, να ξεκουράζονται, να διασκεδάζουν και να συμμετέχουν σε πολιτιστικές δραστηριότητες. Τα δικαιώματα Προστασίας αναφέρονται στην προστασία των παιδιών από την εγκατάλειψη, την κακομεταχείριση και την εκμετάλλευση. Τέλος τα δικαιώματα συμμετοχής αφορούν στα δικαιώματα των παιδιών να παίρνουν μέρος στις αποφάσεις που επηρεάζουν τη ζωή τους καθώς και τις κοινωνικές ομάδες που τα περιβάλλουν¹⁹.

3.2.2.1 Δικαιώματα Επιβίωσης

Στα δικαιώματα επιβίωσης ανήκουν τα δικαιώματα στη ζωή και τα δικαιώματα στην υγεία και στην κοινωνική ασφάλεια.

Τα άρθρα που αναφέρονται στο δικαίωμα της ζωής είναι το άρθρο 6: Το δικαίωμα στη ζωή. Πρόκειται για πρωταρχικό δικαίωμα του ανθρώπου. Το θεμελιώδες αυτό δικαίωμα του ανθρώπου κατοχυρώνεται και στο άρθρο 3 της ΟΔΔΑ, στο άρθρο 6 του ΣΑΠ, στο άρθρο 2 της ΕυρΣΔΑ, στο άρθρο 4 της Αμερικανικής Σύμβασης και άρθρο 4 του Αφρικανικού Χάρτη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των λαών²⁰. Τα κράτη-μέρη θα εξασφαλίζουν κατά το μέγιστο δυνατό τρόπο την επιβίωση και την

¹⁹ Βλ Unicef, *Η Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού*, Αθήνα 2008, παρ.7,8

²⁰ D.Hodgson,(1994), «The Child's Right to Life, Survival and Development», *International Journal of Children's Right*, σ. 329

ανάπτυξη του παιδιού (άρθρο 6§2). Η επιβίωση αποτελεί την απαραίτητη προϋπόθεση για την πραγμάτωση όλων των άλλων δικαιωμάτων και περιλαμβάνει πτυχές του δικαιώματος στην τροφή, τη ζωή, την υγεία και την εκπαίδευση. Η ανάπτυξη, όσον αφορά τα παιδιά, αποκτά μια νέα διάσταση, αυτής της σωματικής και πνευματικής ανάπτυξης, με απαραίτητες προϋποθέσεις την τροφή, τη στοιχειώδη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και τη δυνατότητα βασικής εκπαίδευσης.

Ένα δεύτερο άρθρο που αναφέρεται στα δικαιώματα για ζωή είναι το άρθρο 27§1. Πρόκειται για το δικαίωμα του παιδιού για ένα κατάλληλο επίπεδο ζωής. Συγκεκριμένα πρόκειται για εξειδίκευση του δικαιώματος ζωής και ανάπτυξης. Αφορά εξίσου στην υλική επιβίωση του παιδιού ως έμβιου όντος (πρώτο επίπεδο), στη διάπλαση του ως προσώπου (δεύτερο επίπεδο), καθώς και στην ενσωμάτωση του ως μέλους του κοινωνικού συνόλου (τρίτο επίπεδο). Το δικαίωμα αυτό που ανήκει πρωταρχικά στους γονείς θα παρέχεται σύμφωνα με τη φυσική, πνευματική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού. Τα Κράτη-μέρη θα προσφέρουν στους γονείς υλική βοήθεια και ενίσχυση μέσω προγραμμάτων, ιδιαίτερα όσον αφορά τη διατροφή, την ένδυση και τη στέγαση των παιδιών.

Τα άρθρα που αναφέρονται στην υγεία και στην κοινωνική αφάλεια είναι το άρθρο 24§2: Το δικαίωμα στην απόλαυση ενός υψηλού επιπέδου υγείας. Η προστασία αυτή θα εξασφαλίζεται από τα Κράτη-μέρη μ' όλα τα μέσα, έτσι ώστε το παιδί να μπορεί να διαβιώνει σ' ένα υγιές περιβάλλον που θα του παρέχει όλα τα μέσα για να αντιμετωπίσει μια ενδεχόμενη ασθένεια και να αποκαταστήσει την υγεία του. Για το σκοπό αυτό προβλέπεται μακροσκελής κατάλογος μέτρων που αναλαμβάνουν να υιοθετήσουν τα Κράτη-μέρη, προκειμένου να εξασφαλίσουν την υγεία του παιδιού. Η υγεία αποτελεί συγχρόνως ατομικό και κοινωνικό αγαθό. Το δικαίωμα του παιδιού για πρόσβαση στις υγειονομικές υπηρεσίες θα πρέπει να χαρακτηρίζεται, κατά τη Σύμβαση, από μια καθολικότητα, ήτοι δεν πρέπει να γνωρίζει κάθε λογής αποκλεισμούς, όπως φυλετικούς, οικονομικούς κλπ. Η προστασία καλύπτει κάθε παιδί που διαμένει, έστω και προσωρινά, στο έδαφος ενός Συμβαλλόμενου κράτους, ανεξαρτήτως συγκεκριμένης υπηκοότητας. Ωστόσο, τόσο η διάταξη αυτή, όσο και η διάταξη του άρθρου 21 παρ. 3 Σ («το κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών»), δεν θεμελιώνει αντίστοιχη αξίωση των

παιδιών.²¹

Στην υγεία και κοινωνική ασφάλεια αναφέρεται και το Άρθρο 25: Το δικαίωμα στην παρακολούθηση της ιατρικής θεραπείας. Το δικαίωμα αυτό θα υλοποιείται με περιοδικές εξετάσεις του παιδιού για την καλύτερη επίτευξη θετικών αποτελεσμάτων. Το δικαίωμα για επανεξέταση της θεραπείας συνάδει με το δικαίωμα κάθε ασθενούς να συγκατατεθεί ή να αρνηθεί κάθε θεραπεία που του παρέχεται.

Επίσης το άρθρο 26: Το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση ανήκει στην ίδια κατηγορία δικαιωμάτων. Τα Κράτη-μέρη αναλαμβάνουν τη λήψη μέτρων για την εφαρμογή του δικαιώματος αυτού σύμφωνα με το εσωτερικό τους δίκαιο²². Το δικαίωμα της κοινωνικής ασφάλειας αποτελεί κοινωνικό δικαίωμα, δηλαδή αξιώσεις στρεφόμενες κατά του κράτους για οικονομικές και κοινωνικές παροχές με σκοπό την εξασφάλιση της συμμετοχής όλων των πολιτών στην απόλαυση των αναγκαίων βιοτικών αγαθών. Το κράτος υποχρεούται να δημιουργήσει κατάλληλες δημόσιες υγειονομικές και ασφαλιστικές δομές για την ανακούφιση των αυξημένων οικονομικών αναγκών απ' την κακή κατάσταση της υγείας ορισμένων πολιτών.

3.2.2.2 Δικαιώματα ανάπτυξης

Στα δικαιώματα ανάπτυξης ανήκουν τα δικαιώματα που προστατεύουν την ελευθερία, την οικογένεια, την εκπαίδευση και την αποκατάσταση

Στα δικαιώματα που προστατεύουν την ελευθερία ανήκουν το άρθρο 14: Το δικαίωμα στην ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας. Πρόκειται για ελευθερίες, που αποτελούν εγγενές περιεχόμενο της αξιοπρέπειας και της αξίας του ανθρώπου, και άρα αναπόσπαστο τμήμα του σεβασμού της ανθρώπινης αξίας. Ο αμυντικός χαρακτήρας

²¹ΣτΕ 400/1986, ΤοΣ 1986, σελ. 436

²²Βλ. Π. Νάσκου-Περράκη,(1990), ο.π.,σσ.21-26

του δικαιώματος υποχρεώνει τόσο το Κράτος όσο και τους ιδιώτες (τριτενέργεια) σε αποχή, ενώ ο προστατευτικός του χαρακτήρας επιτάσσει²³ τη δημιουργία του νομικού πλαισίου και τη διαμόρφωση της κοινωνικής πραγματικότητας που καθιστούν δυνατή την άσκηση των ανωτέρω ελευθεριών, ήτοι επιβάλλει τη λήψη θετικών μέτρων εκ μέρους του Κράτους όχι για το σχηματισμό μιας συγκεκριμένης συνείδησης, αλλά ακριβώς για τον ελεύθερο σχηματισμό οποιασδήποτε συνείδησης.

Ωστόσο είναι απολύτως αναγκαία για την άσκηση τέτοιων θεμελιωδών δικαιωμάτων ο προσδιορισμός της κατώτερης ηλικίας που απαιτείται για την άσκηση τέτοιων δικαιωμάτων. Γιατί θα ήταν προφανώς παράλογο να γίνει δεκτό ότι και τα νήπια έχουν τη δυνατότητα σχηματισμού συνείδησης.

Ο καθορισμός της αναγκαίας ηλικίας μπορεί να γίνει σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις της ισχύουσας νομοθεσίας, οι οποίες ρυθμίζουν την δικαιοπρκτηκή ικανότητα και την αστική ευθύνη των ανηλίκων (άρ.128-129 και 917 ΑΚ). Σύμφωνα με αυτές ο ανήλικος που δεν συμπλήρωσε το δέκατο έτος της ηλικίας του είναι δικαιοπρακτικά ανίκανος για την αυτοπρόσωπη άσκηση τέτοιων θεμελιωδών δικαιωμάτων. Αντίθετα ο ανήλικος που συμπλήρωσε την ηλικία αυτή έχει περιορισμένη άσκηση των συνταγματικών δικαιωμάτων.

Ένα πολύ λεπτό σημείο διαφαίνεται επίσης στο άρθρο αυτό, στο θέμα της θρησκευτικής ελευθερίας του παιδιού και στα προβλήματα που μπορούν να δημιουργηθούν μέσα σε μια οικογένεια από την ενδεχόμενη διαφορετική θρησκευτική πίστη των παιδιών από τους γονείς. Σημειώνεται πάντως ότι η ρητή και κατηγορηματική αναγνώριση των ανηλίκων ως φορέων του δικαιώματος της ελευθερίας σκέψης, συνείδησης και θρησκείας αλλά και της άσκησης του δικαιώματος αυτού, στην οποία οι γονείς ή οι νόμιμοι αντιπρόσωποι του παιδιού μόνο καθοδηγητικό ρόλο μπορούν να διαδραματίσουν (άρθρο 14§2), αποκλείει με τον πιο ρητό τρόπο την άσκηση του ανωτέρω δικαιώματος των παιδιών από τους γονείς.

Στα δικαιώματα που προστατεύουν την οικογένεια ανήκει το άρθρο 5: Γονική

²³Βλ. Α. Μανιτάκης,(1981), *Το υποκείμενο των συνταγματικών δικαιωμάτων κατά το άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος*, Αθήνα/ Κομοτηνή, εκδ. Σάκουλα, σ. 21

καθοδήγηση -υποχρέωση κράτους να σέβεται το ρόλο των γονιών. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται την ευθύνη, το δικαίωμα και το καθήκον που έχουν οι γονείς ή, κατά περίπτωση, τα μέλη της διευρυμένης οικογένειας ή της κοινότητας, όπως προβλέπεται από τα τοπικά έθιμα, οι επίτροποι ή άλλα πρόσωπα που έχουν νόμιμα την ευθύνη για το παιδί, να του παράσχουν, κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του, τον προσανατολισμό και τις κατάλληλες συμβουλές για την άσκηση των δικαιωμάτων που του αναγνωρίζει η παρούσα Σύμβαση.

Ανήκει επίσης το άρθρο 9: Γονική φροντίδα και το δικαίωμα του παιδιού να μην αποχωρίζεται τους γονείς του. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν ώστε το παιδί να μην αποχωρίζεται από τους γονείς του, παρά τη θέλησή τους, εκτός εάν οι αρμόδιες αρχές αποφασίσουν, με την επιφύλαξη δικαστικής αναθεώρησης και σύμφωνα με τους εφαρμοζόμενους νόμους και διαδικασίες, ότι ο χωρισμός αυτός είναι αναγκαίος για το συμφέρον του παιδιού. Μια τέτοια απόφαση μπορεί να είναι αναγκαία σε ειδικές περιπτώσεις, για παράδειγμα όταν οι γονείς κακομεταχειρίζονται ή παραμελούν το παιδί, ή όταν ζουν χωριστά και πρέπει να ληφθεί απόφαση σχετικά με τον τόπο διαμονής του παιδιού. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα του παιδιού που ζει χωριστά από τους δυο γονείς του ή από τον έναν από αυτούς να διατηρεί κανονικά προσωπικές σχέσεις και να έχει άμεση επαφή με τους δυο γονείς του, εκτός εάν αυτό είναι αντίθετο με το συμφέρον του παιδιού.

Ανήκει ακόμα στα δικαιώματα που προστατεύουν την οικογένεια το άρθρο 10: Δικαίωμα επανένωσης του παιδιού με την οικογένεια. Σύμφωνα με την υποχρέωση των Συμβαλλόμενων Κρατών δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 10, κάθε αίτηση από ένα παιδί ή από τους γονείς του για την είσοδο σε ένα Συμβαλλόμενο Κράτος ή την έξοδο από αυτό με σκοπό την οικογενειακή επανένωση αντιμετωπίζεται από τα Συμβαλλόμενα Κράτη με θετικό πνεύμα, ανθρωπισμό και ταχύτητα. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη φροντίζουν επιπλέον ώστε η υποβολή μιας τέτοιας αίτησης να μην επισύρει δυσμενείς συνέπειες για τον αιτούντα ή για τα μέλη της οικογένειάς του.

Με το άρθρο 18: Ανατροφή του παιδιού και εξασφάλιση της ανάπτυξης, δίνεται η ευθύνη για ανάπτυξη σε γονείς ή κηδεμόνες & κράτος. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για την εξασφάλιση της αναγνώρισης της αρχής, σύμφωνα με την οποία και οι δύο γονείς είναι από κοινού υπεύθυνοι για την ανατροφή του παιδιού και την ανάπτυξή του. Η ευθύνη για την ανατροφή του παιδιού και για την ανάπτυξή του ανήκει κατά κύριο λόγο στους γονείς, ή κατά περίπτωση, στους νόμιμους εκπροσώπους του. Το συμφέρον του παιδιού πρέπει να αποτελεί τη βασική τους μέριμνα. Για την εγγύηση και την προώθηση των δικαιωμάτων που εκφράζονται στην παρούσα Σύμβαση, τα Συμβαλλόμενα Κράτη παρέχουν την κατάλληλη βοήθεια στους γονείς και στους νόμιμους εκπροσώπους του παιδιού, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους για την ανατροφή του παιδιού και εξασφαλίζουν τη δημιουργία οργανισμών, ιδρυμάτων και υπηρεσιών επιφορτισμένων να μεριμνούν για την ευημερία των παιδιών.

Το άρθρο 20 εξασφάλιση ειδικής προστασίας στα παιδιά που στερούνται την οικογένειά τους. Η προστασία του παιδιού που στερείται οριστικά ή προσωρινά το οικογενειακό του περιβάλλον ή το οποίο για το δικό του συμφέρον δεν είναι δυνατόν να παραμείνει στο περιβάλλον αυτό. Στην περίπτωση αυτή τα Συμβαλλόμενα κράτη προβλέπουν για αυτό το παιδί μια εναλλακτική επιμέλεια, σύμφωνα με την εθνική τους νομοθεσία.

Τέλος το άρθρο 21: Υιοθεσία. Επιτρέπεται μόνο για το συμφέρον του παιδιού. Αναγνωρίζει το σύστημα υιοθεσίας, ως μια εναλλακτική μορφή επιμέλειας του παιδιού, το οποίο στερείται οριστικά ή προσωρινά το οικογενειακό του περιβάλλον ή το οποίο για το δικό του συμφέρον δεν είναι δυνατόν να παραμείνει στο περιβάλλον αυτό, η οποία θα υιοθετηθεί μόνο από τα Συμβαλλόμενα κράτη, τα οποία αναγνωρίζουν και/ ή επιτρέπουν το θεσμό της υιοθεσίας. Για την επιλογή αυτής της εναλλακτικής μορφής επιμέλειας, γνώμονας θα είναι η διασφάλιση των συμφερόντων του παιδιού, ο σεβασμός του και η ιδιαιτερότητα του .

Στα δικαιώματα που προστατεύουν την εκπαίδευση ανήκουν το άρθρο 17: Ο ρόλος των ΜΜΕ στην ψυχική υγεία και ανάπτυξη των παιδιών. Σύμφωνα με το άρθρο

αυτό τα συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν τη σημασία του έργου που επιτελούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και φροντίζουν ώστε το παιδί να έχει πρόσβαση σε ενημέρωση και σε υλικό, που προέρχονται από διάφορες εθνικές και διεθνείς πηγές, ιδίως σ' αυτά που αποσκοπούν στην προαγωγή της κοινωνικής, πνευματικής και ηθικής ευημερίας του, καθώς και της σωματικής και πνευματικής υγείας του.

Το άρθρο 28: Δικαίωμα για υποχρεωτική πρωτοβάθμια και δωρεάν εκπαίδευση, αναγνωρίζεται σε όλα τα παιδιά με βάση την αρχή των ίσων ευκαιριών και με την υποχρέωση να παρέχεται: 1) υποχρεωτική στοιχειώδης εκπαίδευση δωρεάν, 2) ίση δυνατότητα πρόσβασης στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση με οικονομική βοήθεια όπου χρειαστεί, 3) ίση δυνατότητα πρόσβασης στην τεχνική, καθώς και 4) πρόσβαση στην ανώτατη εκπαίδευση. Πρόκειται για ατομικό και κοινωνικό δικαίωμα. Το μεν ατομικό δικαίωμα διέπεται από τις αρχές της ίσης πρόσβασης όλων στη μόρφωση και της ελεύθερης επιλογής του εκπαιδευτικού ιδρύματος, ενώ το κοινωνικό δικαίωμα εκφράζεται μέσα από τις αρχές της δωρεάν φοίτησης και της μη διακριτικής μεταχείρισης των σπουδαστών²⁴. Τα Κράτη-μέρη θα λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για τη σωστή διοίκηση των σχολείων σεβόμενα την ανθρώπινη αξιοπρέπεια του παιδιού και το πνεύμα της παρούσας Σύμβασης (άρθρο 28§3). Εξάλλου η διεθνής συνεργασία στα θέματα της εκπαίδευσης ενθαρρύνεται από την για έναν υπεύθυνο τρόπο ζωής σε μια ελεύθερη κοινωνία.

Το άρθρο 29: Στόχοι της Εκπαίδευσης: ανάπτυξη προσωπικότητας, σεβασμός δικαιωμάτων, περιβαλλοντική συνείδηση, ορίζει ότι τα συμβαλλόμενα Κράτη συμφωνούν ότι η εκπαίδευση του παιδιού πρέπει να αποσκοπεί:

α) Στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού και στην πληρέστερη δυνατή ανάπτυξη των χαρισμάτων του και των σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων του, β) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις

²⁴Βλ. Β. Σκουρή, (1995), *Δίκαιο της Παιδείας*, (Β' Έκδοση), Θεσσαλονίκη, εκδ. Σάκκουλα, σ. 25

ελευθερίες και για τις αρχές που καθιερώνονται στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, γ) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για τους γονείς του παιδιού, την ταυτότητά του, τη γλώσσα του και τις πολιτιστικές του αξίες, καθώς και του σεβασμού του για τις εθνικές αξίες της χώρας στην οποία ζει, της χώρας από την οποία μπορεί να κατάγεται και για τους πολιτισμούς που διαφέρουν από το δικό του, δ) Στην προετοιμασία του παιδιού για μια υπεύθυνη ζωή σε μια ελεύθερη κοινωνία μέσα σε πνεύμα κατανόησης, ειρήνης, ανοχής, ισότητας των φύλων και φιλίας ανάμεσα σε όλους τους λαούς και τις εθνικιστικές, εθνικές και θρησκευτικές ομάδες και στα πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής και ε) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για το φυσικό περιβάλλον.

Στο το άρθρο 30: Δικαιώματα πολιτιστικά, θρησκευτικά και γλωσσικά αναφέρονται δικαιώματα που τείνουν να καλύψουν παιδιά πολιτιστικής, θρησκευτικής και γλωσσικής μειονότητας αλλά ταυτόχρονα να προστατεύσουν και την ενότητα της οικογένειας. Προκύπτει το απαραβίαστο της θρησκευτικής, γλωσσικής και πολιτιστικής ελευθερίας των μειονοτήτων, εφόσον τα δικαιώματα αυτά κατοχυρώνονται για την πλειονότητα. Στα κράτη όπου υπάρχουν εθνικές, θρησκευτικές γλωσσικές μειονότητες ή πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής, ένα παιδί αυτόχθονας ή που ανήκει σε μία από αυτές τις μειονότητες δεν μπορεί να στερηθεί το δικαίωμα να έχει τη δική του πολιτιστική ζωή, να πρεσβεύει και να ασκεί τη δική του θρησκεία ή να χρησιμοποιεί τη δική του γλώσσα από κοινού με τα άλλα μέλη της ομάδας του.

Το άρθρο 31: Το δικαίωμα στην ηρεμία, στην ανάπαυση και στο παιχνίδι Πρόκειται για κατευθυντήρια διάταξη, με την έννοια ότι δεν κατοχυρώνεται αγωγή αξίωση του παιδιού κατά του Κράτους για την εκπλήρωση της σχετικής πρόβλεψης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει τη συμμετοχή του παιδιού στο παιχνίδι και σε δημιουργικές δραστηριότητες ανάλογα με την ηλικία του. Δυνατή είναι και η συμμετοχή του σε πολιτιστικές ή καλλιτεχνικές δραστηριότητες κατά τις ώρες ανάπαυσης του (άρθρο 37§2).

Τέλος με το άρθρο 23: Δικαιώματα για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες. Οφείλουν τα συμβαλλόμενα κράτη να αναγνωρίζουν ότι τα ανάπηρα παιδιά πρέπει να διάγουν μια πλήρη και αξιοπρεπή ζωή, σε συνθήκες οι οποίες να εγγυώνται την αξιοπρέπεια τους, να ευνοούν την αυτονομία τους και να διευκολύνουν την ενεργό συμμετοχή τους στη ζωή του συνόλου. Γι αυτό το λόγο θα πρέπει να τυγχάνουν ειδικής φροντίδας και προστασίας, με την χορήγηση περισσότερων προνομίων σε σχέση με τα υγιή παιδιά, τα οποία μπορούν να εξασφαλίσουν μόνα τους εξολοκλήρου ή εν μέρει τις ανάγκες μιας ατομικής ή και κοινωνικής ζωής²⁵.

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι τα πνευματικώς ή σωματικώς ανάπηρα παιδιά πρέπει να διάγουν πλήρη και αξιοπρεπή ζωή, σε συνθήκες οι οποίες εγγυώνται την αξιοπρέπεια τους, ευνοούν την αυτονομία τους και διευκολύνουν την ενεργό συμμετοχή τους στη ζωή του συνόλου.

Στα δικαιώματα που προστατεύουν την αποκατάσταση ανήκει το άρθρο 39: Επανένταξη των παιδιών - θυμάτων κακοποίησης, εκμετάλλευσης και παραμέλησης.

Η προστασία του παιδιού θύματος από οποιαδήποτε μορφή κακομεταχείρισης, ήτοι από τις ένοπλες συρράξεις, οποιοδήποτε βασανισμό, παραμέληση, απάνθρωπη μεταχείριση ή εκμετάλλευση. Η προστασία αυτή περιλαμβάνει τη φροντίδα της ανάρρωσης του παιδιού θύματος σ' ένα περιβάλλον κατάλληλο για την υγεία του, το σεβασμό και την αξιοπρέπεια του. Πρόκειται για μέτρα ειδικής προστασίας του παιδιού, θεσπίζοντας υποχρέωση των Συμβαλλόμενων κρατών για υλοποίηση της συγκεκριμένης προστασίας, όχι όμως και ατομικό δικαίωμα του παιδιού να απαιτήσει τη λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση της δυσμενούς κατάστασης στην οποία έχει περιέλθει.

3.2.2.3 Δικαιώματα προστασίας: αφορούν στην προστασία του παιδιού από εγκατάλειψη, κακοποίηση εκμετάλλευση

²⁵ Σημείο 1 της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων των Αναπήρων Ατόμων, που περιέχεται στο Ψήφισμα 3447 της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών.

Το κράτος σύμφωνα με το άρθρο 2: Προστατεύει τα παιδιά από κάθε μορφή διάκρισης. Έτσι τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα που αναφέρονται στην παρούσα Σύμβαση και να τα εγγυώνται σε κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς καμία διάκριση φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή της εθνικής, εθνικιστικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής τους κατάστασης, της ανικανότητάς τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.

Επίσης σύμφωνα με το άρθρο 3: Το δικαίωμα προστασίας από το κράτος πρέπει σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν στα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημοσίους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού.

Βάσει του άρθρου 4: Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν για την εφαρμογή της Σύμβασης όλα τα νομοθετικά, διοικητικά και άλλα μέτρα που είναι αναγκαία για την εφαρμογή των αναγνωρισμένων στην παρούσα Σύμβαση δικαιωμάτων. Στην περίπτωση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων, παίρνουν τα μέτρα αυτά μέσα στα όρια των πόρων που διαθέτουν και, όπου είναι αναγκαίο, μέσα στα πλαίσια της διεθνούς συνεργασίας.

Το κράτος είναι επίσης υποχρεωμένο να φροντίζει για την προσωπική ασφάλεια των παιδιών. Σύμφωνα με το άρθρο 11: Παρεμπόδιση μεταφοράς και απαγωγής παιδιών στο εξωτερικό, τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν μέτρα εναντίον των αθέμιτων μετακινήσεων των παιδιών στο εξωτερικό και εναντίον της μη επανόδου τους. Για το σκοπό αυτόν, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ευνοούν τη σύναψη διμερών ή πολυμερών συμφωνιών ή την προσχώρηση στις ήδη υπάρχουσες συμφωνίες.

Σύμφωνα με το άρθρο 16: Δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής ζωής των παιδιών και της υπόληψής τους. Κανένα παιδί δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αυθαίρετης

ή παράνομης επέμβασης στην ιδιωτική του ζωή, στην οικογένεια του, στην κατοικία του ή στην αλληλογραφία του, ούτε παράνομων προσβολών της τιμής και της υπόληψής του. Το παιδί δικαιούται να προστατεύεται από το νόμο έναντι τέτοιων επεμβάσεων ή προσβολών.

Επίσης το άρθρο 19: Δικαίωμα Προστασία του παιδιού από κάθε μορφή κακοποίησης φροντίζει για την προστασία το παιδιού από κάθε μορφή βίας, προσβολής ή βιαιοπραγιών σωματικών ή πνευματικών, εγκατάλειψης ή παραμέλησης, κακής μεταχείρισης ή εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανομένης και της σεξουαλικής βίας, κατά το χρόνο που βρίσκεται υπό την επιμέλεια των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή οποιουδήποτε άλλου προσώπου, στο οποίο το έχουν εμπιστευθεί. Για την αντιμετώπιση αυτών των καταστάσεων και την προστασία του παιδιού, τα Συμβαλλόμενα κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα .

Ανήκουν ακόμη σ' αυτή την κατηγορία το άρθρο 20: Δικαίωμα προστασίας παιδιών που στερούνται την οικογένειά τους σύμφωνα με το οποίο κάθε παιδί που στερείται προσωρινά ή οριστικά το οικογενειακό του περιβάλλον ή το οποίο για το δικό του συμφέρον δεν είναι δυνατόν να παραμείνει στο περιβάλλον αυτό δικαιούται ειδική προστασία και βοήθεια εκ μέρους του Κράτους. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προβλέπουν γι' αυτό το παιδί μια εναλλακτική επιμέλεια, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους.

Επίσης ανήκει στην κατηγορία αυτή το άρθρο 32: Το δικαίωμα να προστατεύεται από την οικονομική εκμετάλλευση και την επικίνδυνη εργασία . Τα Κράτη-μέρη θα λάβουν μέτρα για την προστασία του παιδιού από την επικίνδυνη εργασία. Συγκεκριμένα θα ορίσουν 1) ένα κατώτατο όριο ηλικίας των παιδιών για εργασία, 2) τις ώρες εργασίας και τις συνθήκες εργασίας του παιδιού και 3) ποινές που θα επιβάλλονται από τη μη εφαρμογή της παρούσης διάταξης (άρθρο 32§2).

Με το άρθρο 33: Δικαίωμα προστασίας των παιδιών από τα ναρκωτικά και τη χρήση ψυχοτρόπων ουσιών. Προστατεύεται το παιδί από την παράνομη χρήση

ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών καθώς την χρησιμοποίησή τους στην παραγωγή και την παράνομη διακίνηση αυτών των ουσιών. Πρόκειται για μια κατηγορία παιδιών, που βρίσκονται σε καταστάσεις εκμετάλλευσης και θεωρούνται συνάμα φορείς δικαιώματος προστασίας από την παράνομη χρήση ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών, θύματα λήψης ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών και οικονομικής εκμετάλλευσης αλλά και δράστες εγκλημάτων χρήσης και διακίνησης αυτών των ουσιών. Έναντι των φορέων του δικαιώματος προστασίας από τη χρήση απαγορευμένων ουσιών, το κράτος αναλαμβάνει την υποχρέωση να παίρνει όλα τα κατάλληλα μέτρα για να αποτρέψει την εμπλοκή των παιδιών από τρίτους στην παραγωγή και τη διακίνηση αυτών των ουσιών²⁶ (άρθρο 33).

Η προστασία του παιδιού από τις διάφορες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης οικονομικού ή μη χαρακτήρα, καθώς και σεξουαλικής βίας κατοχυρώνεται στο άρθρο 34. Η σεξουαλική εκμετάλλευση μπορεί να έχει οικονομικό χαρακτήρα, όπως στην περίπτωση που οι ανήλικοι εξωθούνται στην πορνεία ή στη συμμετοχή σε πορνογραφικά έργα, ή να αποσκοπεί αποκλειστικά στην προσωπική σεξουαλική ικανοποίηση του θύτη, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της αποπλάνησης ανηλίκων. Σε κάθε περίπτωση, η σεξουαλική εκμετάλλευση υποβάλλει τα παιδιά σε μια από τις πιο επικίνδυνες μορφές κακοποίησης και τα στερεί από την αξιοπρέπεια τους και την αθωότητα της παιδικής ηλικίας.²⁷ Καθιερώνεται με τη Σύμβαση μια γενική ρήτρα, με την οποία καλούνται τα Συμβαλλόμενα κράτη να εμποδίζουν κάθε μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης ή βίας σε βάρος των παιδιών, είτε αυτή αποσκοπεί στην προσπόριση κέρδους είτε όχι .

Η διάταξη του άρθρου 35 :Δικαίωμα για προστασία από απαγωγή, πώληση ή εμπόριο αποτελεί γενική ρήτρα, που όχι απλώς ενσωματώνει ειδικές και απαγορευμένες από άλλες διατάξεις μορφές απαγωγής, πώλησης και εμπορίας παιδιών, αλλά επεκτείνει το πεδίο αναφοράς της και σε κάθε άλλη νοητή μορφή μετατροπής του παιδιού σε αντικείμενο συναλλαγής .

Το παιδί προστατεύεται από την εκμετάλλευση του ως καταναλωτής σύμφωνα με

²⁶ Βλ. Α. Πιτσελά, (1999), *Δίκαιο Ανηλίκων, Κείμενα Αντεγκληματικής Πολιτικής*, (Β' έκδοση), Θεσσαλονίκη, εκδ. Σάκκουλα, σσ. 163-164.

²⁷ Βλ. Μ. Hecht, (1997), «The World Congress Against the Commercial Exploitation of Children», *Human Rights Tribune*, Vol. 4, σ. 8

το άρθρο 36. Συνδέεται με τη διαρκώς αυξανόμενη επιρροή των μέσων μαζικής ενημέρωσης και των προτύπων που αυτά προβάλλουν. Η τηλεοπτική διαφήμιση εκπέμπει ορισμένες φορές μηνύματα στα οποία ένα παιδί είναι πιο επιρρεπές από έναν ενήλικο, λόγω απειρίας, καθώς έχει διαπιστωθεί ότι τα παιδιά ηλικίας 5 ή 6 ετών δεν είναι σε θέση να διακρίνουν τις διαφημίσεις από το υπόλοιπο πρόγραμμα και θεωρούν επομένως ότι αυτό που βλέπουν στις διαφημίσεις είναι η ίδια η πραγματικότητα.. Η ελληνική τηλεοπτική νομοθεσία όμως περιλαμβάνει ειδικές ρυθμίσεις που αποβλέπουν στην προστασία του ανηλίκου από κάθε αθέμιτη μορφή επηρεασμού.

Το δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια (άρθρο 37α και § β) περιέχει την απαγόρευση των βασανιστηρίων ή άλλης σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας. Κανείς δεν θα στερείται της ελευθερίας του παράνομα και αυθαίρετα. Δεν θα επιβάλλεται η έσχατη των ποινών ή ισόβια κάθειρξη σε παιδιά κάτω των 18 ετών.

Το δικαίωμα στην ειδική σωφρονιστική μεταχείριση (άρθρο 37 § γ) δίνει το δικαίωμα στο παιδί εφόσον το παιδί συλληφθεί, τα αρμόδια όργανα να του φέρονται με σεβασμό, ανθρωπισμό και με τρόπο που αρμόζει στην ηλικία του. Το παιδί δεν θα φυλακίζεται στο ίδιο κελί με ενήλικες και θα υποβάλλεται σε μεταχείριση παιδαγωγικού και θεραπευτικού χαρακτήρα.

Το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη (άρθρο 37 § δ) δίνει το δικαίωμα σε κάθε παιδί που έχει συλληφθεί, θα διαθέτει όλα τα έννομα μέσα για την υπεράσπιση του ενώπιον αρμοδίων και ανεξάρτητων δικαστηρίων ή άλλης αρχής.

Σε περίπτωση πολέμου, με το άρθρο 22: παρέχεται το Δικαίωμα προστασίας των παιδιών προσφύγων. Ο ορισμός του πρόσφυγα δίνεται επισήμως από τη Σύμβαση της

Γενεύης του 1951 περί του καθεστώτος των προσφύγων, όπως συμπληρώθηκε από το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967 και ισχύει. Διευρύνεται από τη Σύμβαση το πεδίο προστασίας και στα παιδιά που είναι στο μεταβατικό στάδιο, ήτοι σε αυτά που δεν έχουν ακόμα αποκτήσει την ιδιότητα του πρόσφυγα, αλλά έχουν υποβάλει αίτηση ασύλου. Παρά όμως τη διεύρυνση αυτή, δεν εμπεριέχεται καμία υποχρέωση προς τα κράτη να παράσχουν άσυλο στα παιδιά-πρόσφυγες, διότι η χορήγηση του ασύλου δεν αποτελεί ατομικό δικαίωμα, αλλά αντίθετα εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του κάθε κράτους .

Ακόμη σε ένοπλες συρράξεις, βάσει του άρθρου 38, ορίζεται κατώτατο όριο στράτευσης η ηλικία των 15 χρονών. Η προστασία αυτή εξασφαλίζεται με το σεβασμό από μέρους των Συμβαλλόμενων κρατών των κανόνων του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου²⁸. Ρητά τονίζεται ότι τα παιδιά κάτω των 15 ετών απαγορεύεται να πάρουν μέρος στις εχθροπραξίες²⁹, απαγόρευση που στην πραγματικότητα δεν εφαρμόζεται, καθώς η κατάσταση που επικρατεί στον πλανήτη μας σχετικά με τη στρατολόγηση παιδιών είναι τραγική, ήτοι σύμφωνα με στοιχεία των Η.Ε, 200.000 παιδιά κάτω των 15 ετών κρατούν όπλα σε όλο τον κόσμο .

²⁸ Βλ. S. Detrick, (1999), *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Dordrecht, σ. 648.

²⁹Βλ. Π. Νάσκου-Περράκη, Η ελάχιστη προστασία του ατόμου στη διάρκεια των μη διεθνών ένοπλων συρράξεων, στο: Σ. Περράκη (επιμ.), (1989), *Νέο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο των ενόπλων συρράξεων*, Αθήνα-Κομοτηνή, εκδ. Σάκκουλα, σ. 70

3.2.2.4 Δικαιώματα συμμετοχής: αφορά στο δικαίωμα του παιδιού να συμμετέχει στις αποφάσεις που επηρεάζουν τη ζωή του

Τα δικαιώματα συμμετοχής περιλαμβάνουν τις εξής κατηγορίες δικαιωμάτων: τα δικαιώματα έκφρασης και ταυτότητας

Στα δικαιώματα έκφρασης συγκαταλέγεται το άρθρο 12: Η ελευθερία γνώμης το οποίο αφορά στην εγγύηση των δικαιωμάτων της προηγούμενης ακρόασης και της δικαστικής ακρόασεως στην πλέον ευρεία μορφή τους. Παράλληλα καθιερώνεται εμμέσως και το δικαίωμα των ανηλίκων στην παροχή έννομης δικαστικής προστασίας, ώστε αυτοί να έχουν πρόσβαση σε δικαστήριο προκειμένου να προασπίσουν τα συμφέροντα τους³⁰. Έτσι τεκμαίρεται ότι οι ανήλικοι μιας ορισμένης ηλικίας διαθέτουν ικανότητα κρίσης και δικαιούνται να αυτοπροσδιορίζονται και να συγκαθορίζουν από κοινού με τους λοιπούς ενδιαφερόμενους το μέλλον τους. Η διάταξη αυτή θέτει δύο επιπλέον κριτήρια εκτός του εννόμου συμφέροντος του παιδιού σχετικά με οποιοδήποτε θέμα που το αφορά, προκειμένου να λαμβάνεται υπόψη η γνώμη του, ήτοι την ηλικία του και την ωριμότητα του, με αποτέλεσμα αφενός να οριοθετείται σημαντικά η διακριτική ευχέρεια των εθνικών αρχών και αφετέρου να δεσμεύονται ότι δεν δικαιούνται να αγνοούν αυθαίρετα τις απόψεις που διατυπώνει ο ανήλικος, κυρίως βέβαια όταν αυτές διαφοροποιούνται από εκείνες των γονέων του. Η διάταξη αυτή συνάδει απολύτως με τα άρθρα 2 παρ.1 και 5 παρ.1 του Σ, που επιβάλλουν τον σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου και κατοχυρώνουν το δικαίωμα καθενός να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητα του. Οι δύο αυτές συνταγματικές διατάξεις ανήκουν σε εκείνες που συνθέτουν το συνταγματικό πλαίσιο της νεότητας και έχουν αναμφισβήτητη κανονιστική ισχύ, ήτοι κατευθύνουν και δεσμεύουν την δράση των κρατικών οργάνων και των τριών λειτουργιών, νομοθετικής, εκτελεστικής και δικαστικής.³¹ Επιπλέον, το ελληνικό Σύνταγμα εγγυάται ρητά τα δύο δικαιώματα που απορρέουν από το εν λόγω άρθρο, ήτοι την παροχή έννομης δικαστικής προστασίας, και άρα και τη δικαστική ακρόαση στην

³⁰Βλ. Κ. Χρυσόγονος, (1988), ο.π., σ. 346.

³¹Βλ. Α. Μάνεσης, (1992), ο.π. σσ. 211-213

πρώτη παράγραφο του άρθρου 20, και στην προηγούμενη διοικητική ακρόαση στη δεύτερη παράγραφο του ίδιου άρθρου. Διευκρινίζεται ότι όταν ελλείπει η ικανότητα δικαστικής παραστάσεως, ο ανίκανος διάδικος εκπροσωπείται από το νόμιμο αντιπρόσωπο του. Έτσι ο ανήλικος εκπροσωπείται συνήθως από τους δύο γονείς του, ως ασκούντων τη γονική μέριμνα, εκτός αν τελεί υπό επιτροπεία.

Περιλαμβάνεται ακόμη το άρθρο 13: Η ελευθερία έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό αναλύεται σε τρεις εκφάνσεις: Την ελευθερία αναζήτησης, την ελευθερία λήψης (παθητική πλευρά του δικαιώματος) και την ελευθερία διάδοσης πληροφοριών και ιδεών οποιουδήποτε είδους (ενεργητική πλευρά του δικαιώματος). Οι απόψεις του θα εκφράζονται προφορικά, γραπτά, μέσω του τύπου ακόμη και μέσω της τέχνης, ανάλογα με την επιθυμία του παιδιού. Η ελευθερία έκφρασης εκλαμβάνεται με την ευρεία έννοια της καθώς περιλαμβάνει και την ελευθερία της πληροφόρησης. Πρόκειται για δικαίωμα με αμυντικό (ελεύθερη από κρατικές παρεμβάσεις άσκηση των ανωτέρω ελευθεριών) και προστατευτικό περιεχόμενο (οι δημόσιες αρχές οφείλουν να διευκολύνουν με τη λήψη θετικών μέτρων την άσκηση των ανωτέρω δικαιωμάτων).

Στο άρθρο 15 περιλαμβάνεται ακόμη το δικαίωμα στην ελευθερία συνεταιρισμού και ειρηνικής συνάθροισης. Αποτελεί μια νομική βάση για να συστήσουν οι ανήλικοι εθελοντικές οργανώσεις και σχολικά σωματεία. Η ελευθερία της συνένωσης καλύπτει τις ενώσεις στις οποίες η συμμετοχή είναι εκούσια. Προϋπόθεση είναι η ελευθερία προσχωρήσεως σε μια ένωση και αποχωρήσεως απ' αυτήν. Η ελευθερία της συνάθροισης δεν παράγει έννομα αποτελέσματα και άρα κάθε ανήλικος είναι φορέας του δικαιώματος από τότε που διαθέτει τη στοιχειώδη ωριμότητα για να το ασκήσει αυτοπροσώπως. Οι περιορισμοί των δικαιωμάτων των ανηλίκων στις ελευθερίες συνένωσης και συνάθροισης, οι οποίοι τίθενται στην παράγραφο 2 του εν λόγω άρθρου, κρίνονται ως θεμιτοί, μόνο εφόσον υπακούουν στις ίδιες ακριβώς αρχές και δεσμεύσεις με εκείνους στην περίπτωση των ενήλικων υποκειμένων. Κατά συνέπεια, η ανηλικότητα δεν μπορεί να θεωρείται εξ ορισμού επαρκής λόγος για τη ρύθμιση της άσκησης των δικαιωμάτων αυτών με περιοριστικό τρόπο.

Τέλος το άρθρο 31: Το δικαίωμα στην ηρεμία, στην ανάπαυση και στο παιχνίδι

πρόκειται για κατευθυντήρια διάταξη, με την έννοια ότι δεν κατοχυρώνεται αγωγήμη αξίωση του παιδιού κατά του Κράτους για την εκπλήρωση της σχετικής πρόβλεψης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει τη συμμετοχή του παιδιού στο παιχνίδι και σε δημιουργικές δραστηριότητες ανάλογα με την ηλικία του. Δυνατή κι η συμμετοχή του σε πολιτιστικές ή καλλιτεχνικές δραστηριότητες κατά τις ώρες ανάπαυσης του (άρθρο 37§2).

Στα δικαιώματα που προστατεύουν την ταυτότητα ανήκουν αρχικά το άρθρο 7: Το δικαίωμα στο όνομα και στην εγγραφή στο Ληξιαρχείο αμέσως μετά τη γέννηση του. Η ταυτότητα μεταμορφώνει το άτομο από βιολογική σε νομική οντότητα, σε φορέα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Από τα στοιχεία τα οποία εξατομικεύουν το παιδί, όπως η οικογένεια, η εθνικότητα, το φύλο, η φυλή, η θρησκεία, το όνομα κατέχει τον πρωτεύοντα ρόλο. Η επιλογή βέβαια του ονόματος δε γίνεται από το νεογέννητο παιδί αλλά από τους γονείς του. Η εγγραφή του παιδιού στο Ληξιαρχείο αμέσως μετά τη γέννηση του είναι ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για την προστασία της ταυτότητας του παιδιού και συνάμα προϋπόθεση για την πρόσβαση του σε δικαιώματα και προνόμια, όπως η τροφή, η στέγη, η υγεία, η εκπαίδευση κτλ. Παρατηρήθηκε όμως διεθνώς το φαινόμενο της εκτεταμένης μη καταγραφής παιδιών, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα τα παιδιά αυτά να είναι εξαιρετικά ευάλωτα σε κάθε είδους εκμετάλλευση, πορνεία, απαγωγές, δουλεμπόριο, εγκληματικές ενέργειες.

Ανήκει επίσης το δικαίωμα στην ιθαγένεια. Ιθαγένεια είναι ο δημοσίου δικαίου δεσμός ενός ατόμου προς την πολιτεία, στο λαό της οποίας αυτός ανήκει. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το εν λόγω άρθρο κάνει λόγο απλώς λόγο για το δικαίωμα του παιδιού να αποκτήσει ορισμένη ιθαγένεια και δεν ορίζει ρητά ότι το παιδί αποκτά την ιθαγένεια με τη γέννηση του, καθώς η ορολογία αυτή δεν έγινε δεκτή από πολλά από τα Συμβαλλόμενα Κράτη. Η ελληνική έννομη τάξη πλήρως εναρμονισμένη με την υποχρέωση αυτή, ορίζει στο άρθρο 1 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, ότι την ελληνική ιθαγένεια αποκτούν όχι μόνο τα τέκνα Έλληνα ή Ελληνίδας, αλλά και όσοι γεννιούνται στην Ελληνική Επικράτεια, εφόσον με τη γέννηση τους δεν αποκτούν αλλοδαπή ιθαγένεια ή είναι άδηλης ιθαγένειας. Το παιδί που έχει την ελληνική ιθαγένεια απολαμβάνει το σύνολο των ατομικών κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων, τα οποία

ενδεχομένως δεν απολαμβάνουν πλήρως οι αλλοδαποί ή ανιθαγενείς.

Το δικαίωμα να γνωρίζει τους γονείς του, των οποίων την φροντίδα θα απολαμβάνει (άρθρο 7§1) είναι στενά συνδεδεμένο με το δικαίωμα του παιδιού στη γονική μέριμνα (άρθρο 5), έχει σκοπό τη θωράκιση της εξατομίκευσης του παιδιού και αποτελεί έναν πολύ σημαντικό παράγοντα ένταξης του παιδιού σε ορισμένη έννομη τάξη.

Το δικαίωμα σε μια ταυτότητα (άρθρο 8§1) γίνεται για πρώτη φορά σε ένα διεθνές κείμενο³², ιδιαίτερο αντικείμενο προστασίας. Η υιοθέτηση του δικαιώματος έγινε μετά από πρόταση της Αργεντινής και αντανακλά την τραγική εμπειρία που έζησε η χώρα αυτή από τις χιλιάδες εξαφανίσεις παιδιών κατά τη διάρκεια του δικτατορικού καθεστώτος. Περικλείει τρεις πτυχές: το όνομα, την ιθαγένεια και τις οικογενειακές σχέσεις, συμπληρώνοντας τις ειδικότερες στο άρθρο 7 προβλέψεις, καθώς τα κράτη-μέλη υποχρεούνται όχι μόνο να σέβονται το δικαίωμα του παιδιού να διατηρεί την ταυτότητα του και να απέχουν από οποιαδήποτε παράνομη ανάμειξη τους ως προς την ταυτότητα του παιδιού (αμυντική διάσταση δικαιώματος), αλλά και να εξασφαλίζουν τους απαραίτητους διοικητικούς και δικαστικούς μηχανισμούς για τη θέση σε εφαρμογή των προαναφερόμενων δικαιωμάτων και να φροντίζουν για την αποκατάσταση της ταυτότητας σε περίπτωση παράνομης στέρησης (προστατευτική διάσταση δικαιώματος).

3.3 Περιορισμοί των δικαιωμάτων του παιδιού

Η Σύμβαση για Δικαιώματα του Παιδιού, εκτός των ανωτέρω δικαιωμάτων και κατευθυντήριων αρχών που κατοχυρώνει για την προστασία της παιδικής ηλικίας, θέτει και ορισμένες υποχρεώσεις του παιδιού προς το κοινωνικό σύνολο, οι οποίες περιορίζουν τα δικαιώματα του προς όφελος του κοινωνικού συνόλου. Ειδικότερα, η Σύμβαση επιβάλλει περιορισμούς στα εξής δικαιώματα του παιδιού:

³²Βλ. .ΙΙ. Νάσκου-Περράκη, (1990), ο.π. , σ. 22

A) Στην ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης. Οι περιορισμοί αυτοί καθορίζονται από την εσωτερική νομοθεσία των κρατών, όμως προκειμένου να είναι σύμφωνοι με τη Σύμβαση, θα πρέπει να τηρούν σωρευτικά τις προϋποθέσεις που θέτει η διάταξη του άρθρου 13 §2 και οι οποίες είναι οι εξής:

i) Οι περιορισμοί θα πρέπει να ορίζονται με νόμο,

ii) Οι περιορισμοί να αποβλέπουν στους σκοπούς που αναφέρονται στη διάταξη αυτή και οι οποίοι είναι αφενός ο σεβασμός των δικαιωμάτων και της υπόληψης των άλλων και αφετέρου η διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημοσίων ηθών. Οποιοσδήποτε περιορισμός της ελευθερίας έκφρασης του παιδιού, που δεν αποβλέπει σε κάποιον από τους ανωτέρω σκοπούς δεν είναι σύμφωνος με τη Σύμβαση.

iii) Οι περιορισμοί να είναι αναγκαίοι για τη διαφύλαξη των ανωτέρω σκοπών, καθώς η ελευθερία της έκφρασης θα πρέπει να περιορίζεται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Η διαπίστωση δε της συνδρομής ή μη της προϋπόθεσης της αναγκαιότητας ενός περιορισμού δεν θα πρέπει πάντως να κρίνεται με κριτήρια που χρησιμοποιούνται για ενηλίκους, αλλά να κρίνεται ειδικά ως προς τα παιδιά.

Πρόκειται για ευρύτερη προστασία στην ελευθερία έκφρασης του παιδιού σε σχέση με το ελληνικό Σύνταγμα και ειδικότερα με τη διάταξη του άρθρου 14 παρ.1 του Συντάγματος, η οποία επιτρέπει τη θέσπιση περιορισμών στην ελευθερία έκφρασης με μόνη την προϋπόθεση ότι αυτοί θα προβλέπονται με νόμο, χωρίς να εξειδικεύει τους λόγους για τους οποίους οι περιορισμοί αυτοί θα είναι θεμιτοί. Οι συγκεκριμένοι πάντως περιορισμοί, που θα θεσπίζει ο έλληνας νομοθέτης, θα μπορούν να θεωρηθούν ανεκτοί από τη Σύμβαση, μόνο εφόσον θεωρηθεί ότι αποβλέπουν στη διαφύλαξη κάποιου από τους σκοπούς του άρθρου 13 παρ. 2 της Σύμβασης.

B) Στην ελευθερία θρησκείας και πίστης. Ενώ η έκφραση των θρησκευτικών και άλλων πεποιθήσεων προστατεύεται ως αναπόσπαστο περιεχόμενο της συνειδησιακής και θρησκευτικής ελευθερίας, υπόκειται ωστόσο, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 14 §3

της Σύμβασης, σε μια σειρά περιορισμών. Οι περιορισμοί βέβαια αυτοί οφείλουν να προβλέπονται από το νόμο και να κρίνονται αναγκαίοι για τη διαφύλαξη της δημόσιας ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημοσίων ηθών ή των ελευθεριών και των θεμελιωδών δικαιωμάτων των άλλων. Η διάταξη αυτή ωστόσο είναι αυστηρότερη της αντίστοιχης του άρθρου 13 § 2 εδ. β του ελληνικού Συντάγματος, καθώς περιστελλεί την ελευθερία έκφρασης των πεποιθήσεων συνολικά και όχι μόνο των λατρευτικών εκδηλώσεων, και συνεπώς μένει ανεφάρμοστη ως αντισυνταγματική εφόσον περιορίζει και δεν επεκτείνει την προστασία των θεμελιωδών ελευθεριών που κατοχυρώνει το Σύνταγμα.³³

Γ) Στην ελευθερία συνεταιρισμού και ειρηνικής συνάθροισης. Οι περιορισμοί που επιβάλλονται με τη διάταξη του άρθρου 15 § 2 της Σύμβασης στο δικαίωμα συνεταιρισμού και της ειρηνικής συνάθροισης των ανηλίκων είναι θεμιτοί, μόνο εφόσον υπακούουν στις ίδιες ακριβώς αρχές και δεσμεύσεις με εκείνους στην περίπτωση των ενήλικων υποκειμένων, ήτοι μόνο εφόσον θεσπίζονται με νόμο και είναι αναγκαίοι σε μια δημοκρατική κοινωνία προς το συμφέρον της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας ασφάλειας ή της δημόσιας τάξης ή για την προστασία της δημόσιας υγείας ή των δημοσίων ηθών ή των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων.

³³Βλ. Κ. Χρυσόγονος, (1988), ο.π. σ. 15

3.4 Οι διεθνείς τάσεις και προτάσεις των διεθνών οργανισμών στην προστασία για το παιδί

Θα επιχειρηθεί αφού αναλύθηκε η δράση του ΟΗΕ για την διεθνή προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού και η διεθνής σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού να αποτυπωθεί η διεθνής εμπειρία, οι προτάσεις των διεθνών οργανισμών και οι καλές πρακτικές που αναπτύσσονται στον διεθνή χώρο, σχετικά με τη φροντίδα και την κοινωνική προστασία του παιδιού. Αυτή η ανάλυση θα επιτρέψει συγκρίσεις και θα συμβάλει ουσιαστικά στη διατύπωση Στρατηγικών, συμβατών με τις διεθνείς τάσεις, που θα ληφθούν υπόψη στο Στρατηγικό Σχεδιασμό και το Σχέδιο Δράσης.

3.4.1 Το υπερεθνικό θεσμικό πλαίσιο και οι διεθνείς οργανισμοί

Το παραδοσιακό πλαίσιο διατύπωσης και άσκησης κοινωνικών πολιτικών έχει μεταβληθεί ριζικά τα τελευταία χρόνια. Τα εθνικά κράτη απεκδύονται ή παραιτούνται εξουσιών και αρμοδιοτήτων προς όφελος υπερεθνικών οργάνων, ρυθμίσεων και πολιτικών. Στο πλαίσιο αυτό, αυξάνει ο ρόλος των υπερεθνικών θεσμών και οργανώσεων στη διατύπωση και εφαρμογή των εθνικών κοινωνικών πολιτικών και παραδοσιακά θέματα της κοινωνικής πολιτικής, όπως η προστασία του παιδιού, απαιτούν μια νέα ερμηνεία και αντιμετώπιση.³⁴ Κάτω από αυτό το πρίσμα, στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται οι δραστηριότητες και οι προτάσεις του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), οι οποίες αφορούν πολιτικές για την προστασία των παιδιών.

³⁴Βλ. Θ. Σακελλαρόπουλος (2001), *Υπερεθνικές κοινωνικές πολιτικές την εποχή της παγκοσμιοποίησης*, Αθήνα, εκδ. Κριτική, σ.231

3.4.2 Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Η κοινωνικοπολιτική φιλοσοφία του ΟΗΕ εκφράζεται μέσα από την πληθώρα των αποκεντρωμένων οργανισμών που περιλαμβάνει, και οι οποίοι διευθύνονται ή συντονίζονται από το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο. Εάν θελήσουμε να αναζητήσουμε την κοινή γραμμή που ενώνει τις κοινωνικοπολιτικές αντιλήψεις όλων αυτών των οργανισμών του ΟΗΕ για την προστασία του παιδιού, τότε θα λέγαμε ότι αυτές συμπυκνώνονται σε μια σειρά συμβάσεων και πρωτοκόλλων, στους Αναπτυξιακούς Στόχους για τη Χιλιετία, καθώς επίσης και σε συστάσεις που απορρέουν από τα αποτελέσματα μελετών.

Η Σύμβαση των ΗΕ του 1989 για τα Δικαιώματα του Παιδιού και τα προαιρετικά Πρωτόκολλα αυτής, όπως είδαμε συνιστούν ένα από τα σημαντικότερα διεθνή κείμενα για την παιδική προστασία. Στα κυριότερα άρθρα της Σύμβασης συνοπτικά αναφέρεται ότι:

1. Τα συμβαλλόμενα κράτη καλούνται να σεβαστούν και να διαφυλάξουν τα δικαιώματα του παιδιού πέρα από κάθε διάκριση (με βάση το φύλο, τη φυλή, τις θρησκευτικές, πολιτικές ή λοιπές πεποιθήσεις, την καταγωγή κτλ. του παιδιού, των γονέων ή των κηδεμόνων αυτού) (Άρθρο 2).
2. Οι δράσεις που αφορούν το παιδί πρέπει να έχουν ως βάση τους το συμφέρον του παιδιού (Άρθρο 3).³⁵
3. Τα συμβαλλόμενα κράτη καλούνται να προβούν στη λήψη όλων των απαραίτητων (νομοθετικών, διοικητικών κτλ.) μέτρων για την υλοποίηση των δικαιωμάτων της Σύμβασης (Άρθρο 4).
4. Τα κράτη καλούνται να σεβαστούν την ευθύνη, το δικαίωμα και την υποχρέωση των γονέων (ή της ευρύτερης οικογένειας ή κοινότητας) να παράσχουν την

³⁵Το συμφέρον του παιδιού συνιστά μια γενική αρχή και μια διάταξη-ομπρέλα για το σύνολο της Σύμβασης. Με τα επιμέρους άρθρα της Σύμβασης ορίζεται το τι είναι προς το συμφέρον του παιδιού, ενώ ως εξίσου σημαντικό στοιχείο αναδεικνύεται η ίδια η γνώμη των παιδιών. Στην περίπτωση που παρατηρείται σύγκρουση συμφερόντων είναι αναγκαίο να εξεταστεί το συμφέρον των λοιπών ομάδων ή ατόμων πέρα από αυτό του παιδιού ή των παιδιών. Η Σύμβαση ακολουθεί συνολικά μια προοδευτική προσέγγιση για το «συμφέρον του παιδιού», με στόχο να ενθαρρύνει τους διαμορφωτές πολιτικής να λαμβάνουν εκ των προτέρων υπόψη το συμφέρον του παιδιού (Council of Europe, 2008).

- απαραίτητη καθοδήγηση κατά την άσκηση από το παιδί των δικαιωμάτων του (Άρθρο 5).
5. Τα συμβαλλόμενα κράτη καλούνται να διασφαλίσουν στο μέγιστο δυνατό βαθμό την επιβίωση και την ανάπτυξη του παιδιού (Άρθρο 6).
 6. Τα συμβαλλόμενα κράτη καλούνται να σεβαστούν το δικαίωμα του παιδιού να διατηρήσει την ταυτότητα του (Άρθρο 8).
 7. Τα συμβαλλόμενα κράτη καλούνται να διασφαλίσουν ότι το παιδί δεν θα αποχωριστεί τους γονείς του, εκτός αν κάτι τέτοιο είναι προς το συμφέρον του παιδιού (Άρθρο 9).
 8. Τα συμβαλλόμενα κράτη καλούνται να διασφαλίσουν το δικαίωμα του παιδιού να εκφράζει τη γνώμη του σε θέματα που το αφορούν (Άρθρο 12).
 9. Το παιδί έχει το δικαίωμα έκφρασης (Άρθρο 13) και ελευθερίας της σκέψης (Άρθρο 14).
 10. Οι γονείς έχουν από κοινού ευθύνη για την ανατροφή και την ανάπτυξη του παιδιού (Άρθρο 18).
 11. Τα συμβαλλόμενα κράτη καλούνται να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία του παιδιού έναντι κάθε μορφής βίας, κακοποίησης, παραμέλησης, εκμετάλλευσης (συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής εκμετάλλευσης) (Άρθρο 19, όπως επίσης και Άρθρα 32, 34-36).
 12. Τα συμβαλλόμενα κράτη καλούνται να διασφαλίσουν αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης στα παιδιά με αναπηρίες (Άρθρο 23).
 13. Τα συμβαλλόμενα κράτη καλούνται να διασφαλίσουν την πρόσβαση των παιδιών στις υπηρεσίες υγείας (Άρθρο 24) και στην κοινωνική ασφάλιση (Άρθρο 26).
 14. Αναγνωρίζεται το δικαίωμα των παιδιών στην εκπαίδευση (Άρθρο 28), η οποία θα πρέπει να επικεντρώνεται στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού, στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών καθώς και στις αρχές του Χάρτη των ΗΕ, την προετοιμασία του παιδιού για την ένταξη στην κοινωνία και το σεβασμό στο φυσικό περιβάλλον (Άρθρο 29).
 15. Η Σύμβαση καλεί για το σεβασμό των δικαιωμάτων των παιδιών που ανήκουν σε μειονότητες (Άρθρο 30).

Στο πλαίσιο της παρακολούθησης της προόδου των συμβαλλόμενων κρατών στην υλοποίηση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη Σύμβαση, προβλέπεται σύσταση Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού.³⁶ Όπως ειδικότερα αναφέρεται στο κείμενο της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η Σύμβαση των ΗΕ αντανακλά μια ολιστική προσέγγιση ως προς την πρώιμη παιδική ηλικία, η οποία βασίζεται στις αρχές του αδιαιρέτου και της αλληλεξάρτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ως πρώιμη παιδική ηλικία, σύμφωνα με την Unicef ορίζεται η περίοδος πριν τη συμπλήρωση των 4 ή των 8 ετών και πρόκειται για μια ιδιαίτερα σημαντική περίοδο καθώς κατά τη διάρκεια της τίθενται οι βάσεις για την ανάπτυξη της προσωπικότητας και των ικανοτήτων του παιδιού.³⁷

Το Πρωτόκολλο των ΗΕ για την Πρόληψη, την Κατάργηση και την Τιμωρία της Εμπορίας των Ατόμων, ειδικά των Γυναικών και Παιδιών (Πρωτόκολλο του Παλέρμο), συμπληρώνει τη Σύμβαση των ΗΕ ενάντια στο διεθνώς οργανωμένο έγκλημα (η οποία έχει ως στόχο την ενίσχυση της συνεργασίας για την αποτελεσματικότερη πρόληψη και την καταπολέμηση του διεθνώς οργανωμένου εγκλήματος). Στόχος του Πρωτοκόλλου είναι η πρόληψη και η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, και ειδικότερα των γυναικών και των παιδιών, η προστασία και η παροχή βοήθειας στα θύματα εμπορίας, με πλήρη σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα, και η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των συμβαλλόμενων κρατών με στόχο την επίτευξη των προαναφερόμενων στόχων.³⁸

Το Πρωτόκολλο αυτό συνιστά το πρώτο καθολικό εργαλείο το οποίο καλύπτει όλες τις πτυχές της εμπορίας ανθρώπων, συνιστώντας ένα συμπληρωματικό και υποστηρικτικό εργαλείο του πλαισίου που θέτει η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Λαμβάνοντας επίσης υπόψη το γεγονός ότι η Συμφωνία-Πλαίσιο της ΕΕ για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων δεν περιλαμβάνει διατάξεις για την πρόληψη

³⁶ UN (20/11/1989), *Convention on the Rights of the Child. Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25*

³⁷ UN (17/09/2004), *United Nations Committee on the Rights of the Child Day of Discussion: Implementing Child Rights in Early Childhood*, Palais Wilson

³⁸ UN (2000), *Protocol to prevent, suppress and punish trafficking in persons, especially women and children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*

καθώς και για την παροχή βοήθειας και την προστασία των θυμάτων, το Άρθρο 6 του Πρωτοκόλλου του Παλέρμο μπορεί να θεωρηθεί ότι θέτει τις ελάχιστες προδιαγραφές για την παροχή βοήθειας και την προστασία των θυμάτων της εμπορίας.

Το Πρωτόκολλο των ΗΕ για την Πώληση Παιδιών, την Παιδική Πορνεία και την Παιδική Πορνογραφία καλεί για την ένταξη των σχετικών αδικημάτων στο ποινικό σύστημα των κρατών καθώς και για την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών, όχι μόνο αναφορικά με την πρόληψη και την καταπολέμηση της πώλησης παιδιών, της παιδικής πορνείας και της παιδικής πορνογραφίας, αλλά και για την καταπολέμηση των αιτίων που οδηγούν στην εμφάνιση ανάλογων φαινομένων, όπως η φτώχεια και η υπανάπτυξη. Το Πρωτόκολλο καλεί επίσης για την προστασία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των παιδιών θυμάτων.³⁹ Η Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα των ΗΕ, λαμβάνοντας υπόψη την εξάπλωση του φαινομένου της σεξουαλικής εκμετάλλευσης και της εμπορίας παιδιών, δημιούργησε θέση Ειδικού Rapporteur για την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία. Το έργο του περιλαμβάνει την εκπόνηση θεματικών μελετών, την επίσκεψη σε χώρες, ενώ δρα επίσης ως αποδέκτης πληροφοριών που αφορούν ζητήματα παραβίασης των δικαιωμάτων των παιδιών, που σχετίζονται με το αντικείμενο της εντολής του. Λοιπές σημαντικές πρωτοβουλίες σχετικά με τη σεξουαλική εκμετάλλευση των παιδιών αποτελούν η Διακήρυξη της Στοκχόλμης και η Ατζέντα Δράσης, καθώς και η Δέσμευση της Γιοκοχάμα το 2001.

Τέλος, το Πρωτόκολλο των ΗΕ που αφορά τα παιδιά τα οποία εμπλέκονται σε ένοπλες συρράξεις καλεί τα κράτη να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα για την αποτροπή της συμμετοχής των ατόμων κάτω των 18 ετών σε ένοπλες ομάδες, καθώς και για τη λήψη μέτρων για επανένταξη των παιδιών που έχουν εμπλακεί σε ένοπλες συρράξεις.⁴⁰

Στην Παγκόσμια Διάσκεψη των ΗΕ για τη Χιλιετία, η οποία πραγματοποιήθηκε τον Σεπτέμβριο του 2000, οι ηγέτες 189 χωρών συμφώνησαν στην επιδίωξη οκτώ βασικών σκοπών, οι οποίοι εξειδικεύονται σε δεκαοκτώ επιμέρους στόχους, προκειμένου

³⁹UN (2002a), *Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography*

⁴⁰ UN (2002b), *Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict*

να επιτευχθεί σε διεθνές επίπεδο η καταπολέμηση της φτώχειας, των διακρίσεων, της πείνας, του αναλφαριθτισμού, των ασθενειών και της απαξίωσης του περιβάλλοντος. Στους σκοπούς και τους στόχους αυτούς γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στα παιδιά, όπως η επίτευξη καθολικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, η εξάλειψη των διαφορών μεταξύ των δύο φύλων ως προς την πρόσβαση σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες και η μείωση της παιδικής θνησιμότητας.

Το 2002, η Γενική Συνέλευση των ΗΕ υιοθέτησε το ψήφισμα «Ένας κόσμος κατάλληλος για τα παιδιά», όπου επιβεβαιώνεται η δέσμευση των ΗΕ για την ολοκλήρωση της ατζέντας της Παγκόσμιας Διάσκεψης για τα παιδιά και την αντιμετώπιση λοιπών θεμάτων που κρίνονται σημαντικά για την εκπλήρωση των μακροπρόθεσμων στόχων, οι οποίοι υιοθετήθηκαν στις διασκέψεις των ΗΕ, και ειδικότερα στη Διακήρυξη της Χιλιετίας, μέσω δράσης στο εθνικό επίπεδο και της ανάπτυξης διεθνούς συνεργασίας.⁴¹ Στο πλαίσιο αυτό καλούνται τα κράτη να συμβάλουν στην οικοδόμηση ενός κόσμου κατάλληλου για τα παιδιά μέσω της δέσμευσης στις ακόλουθες αρχές και στόχους:

- Αναγνώριση του συμφέροντος του παιδιού ως βασικής προτεραιότητας σε κάθε δράση που αφορά το παιδί.
- Εκρίζωση της φτώχειας και επένδυση στο παιδί.
- Καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων.
- Παροχή φροντίδας σε κάθε παιδί.
- Παροχή εκπαίδευσης σε κάθε παιδί.
- Προστασία των παιδιών από κάθε μορφή εκμετάλλευσης.
- Προστασία των παιδιών από τον πόλεμο.
- Καταπολέμηση του HIV/AIDS.
- Διασφάλιση της συμμετοχής των παιδιών σε ζητήματα που τα αφορούν.
- Προστασία του περιβάλλοντος.

Στο πλαίσιο της επίτευξης των στόχων αυτών, τα ΗΕ υιοθέτησαν σχετικό πρόγραμμα δράσης. Στην έκθεση προόδου του 2008 των ΗΕ για την επίτευξη των

⁴¹UN (2002c), *A world fit for children. Resolution adopted by the General Assembly A/RES/S-27/2*

στόχων της χλιετίας αναγνωρίζεται η σημαντική πρόοδος που έχει σημειωθεί παρά την ύπαρξη ορισμένων προβλημάτων. Η πολιτική στήριξη, οι δυνατές συνεργασίες και οι συντονισμένες προσπάθειες συνιστούν στοιχεία που συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων. Ειδικότερα, αναφορικά με το στόχο της επίτευξης καθολικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, η έκθεση του 2008 σημειώνει τη σημαντική μείωση του αριθμού των παιδιών που βρίσκονται εκτός πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης από 103 εκατ. το 1999 σε 73 εκατ. το 2006.

Τη στιγμή ωστόσο που στη ΝΑ Ασία το ποσοστό των εγγεγραμμένων παιδιών αγγίζει το 90% (αν και 18 εκατ. παιδιά εξακολουθούν να βρίσκονται εκτός πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης) στην υποσαχάρια Αφρική το ποσοστό εγγραφής είναι μόλις 71%, παρά τη σημαντική αύξηση που παρατηρήθηκε μετά το 2000. Σε σχέση με το στόχο της εξάλειψης των διαφορών μεταξύ των φύλων, η έκθεση σημειώνει ότι στη ΝΑ Ασία, παράλληλα προς την αύξηση του ποσοστού εγγραφής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, διαπιστώνεται σημαντική πρόοδος σε θέματα ισότητας των φύλων από το 2000. Σημαντικά βήματα διαπιστώνονται επίσης στην υποσαχάρια Αφρική, τη δυτική Ασία, και τη βόρειο Αφρική. Οπισθοδρόμηση παρατηρείται, ωστόσο, στην περίπτωση της Ωκεανίας, με αποτέλεσμα η Ωκεανία, η υποσαχάρια Αφρική και η δυτική Ασία να εμφανίζουν τις μεγαλύτερες διαφοροποιήσεις στα ποσοστά εγγραφής μεταξύ των δύο φύλων. Ως προς το στόχο της μείωσης της παιδικής θνησιμότητας, το 2006 ο ετήσιος αριθμός θανάτων των παιδιών κάτω των πέντε ετών έπεσε κάτω από τα 10 εκατ., χωρίς να παραγνωρίζεται το γεγονός ότι ο θάνατος εκατομμυρίων παιδιών εξακολουθεί να παραμένει ένα απαράδεκτο φαινόμενο.

Οι θάνατοι των παιδιών κάτω των πέντε ετών στην υποσαχάρια Αφρική αντιπροσωπεύουν το ήμισυ των θανάτων στις αναπτυσσόμενες χώρες. Μεταξύ 1990-2006, 27 χώρες -η πλειονότητα των οποίων βρίσκονται στην υποσαχάρια Αφρική- δεν παρουσίασαν καμία πρόοδο ως προς τη μείωση της παιδικής θνησιμότητας. Στην ανατολική Ασία, τη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική τα ποσοστά θνησιμότητας είναι τετραπλάσια από αυτά που αναφέρονται στις αναπτυγμένες χώρες.⁴²

⁴² UN (2008), *The Millennium Development Goals Report*, New York, UN

3.4.3 Βία και μέτρα καταπολέμησής της

3.4.3.1. Βία στα παιδιά

Μια ενδιαφέρουσα πρωτοβουλία των ΗΕ αφορά τη μελέτη του Γενικού Γραμματέα για τη βία στα παιδιά, η οποία βασίζεται στο Άρθρο 19 της Σύμβασης των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, που αναφέρεται στην προστασία των παιδιών ενάντια στη βία. Τα στοιχεία που παρατίθενται στην μελέτη αναδεικνύουν ότι, παρά τη λήψη μέτρων από πλευράς κυβερνήσεων για την καταπολέμηση της βίας, αυτή εξακολουθεί να υφίσταται.⁴³ Χαρακτηριστικά αναφέρονται τα ακόλουθα:

- Περίπου 35.000 παιδιά δολοφονήθηκαν παγκοσμίως το 2002, ενώ το ίδιο έτος 150 εκατ. κορίτσια και 73 εκατ. αγόρια ηλικίας κάτω των 18 ετών εξαναγκάστηκαν σε σεξουαλική επαφή ή υπέστησαν κάποια μορφή σεξουαλικής βίας.
- Περίπου 100 με 140 εκατ. κορίτσια υποβλήθηκαν παγκοσμίως σε ακρωτηριασμό των γεννητικών τους οργάνων.
- Το 2004, 218 εκατ. παιδιά υπήρξαν θύματα παιδικής εργασίας.

Η βία στα παιδιά εξακολουθεί να συνιστά σημαντικό πρόβλημα, ενώ αρκετές περιπτώσεις δεν αναφέρονται στις αρμόδιες αρχές για μια σειρά από λόγους όπως ο φόβος, το στίγμα, η αντίληψη της άσκησης βίας ως «φυσιολογικής» πρακτικής, η έλλειψη εμπιστοσύνης στις αρχές, η τήρηση αρχείων. Η βία ασκείται τόσο στο οικογενειακό περιβάλλον, όσο και στο σχολείο, σε ιδρύματα όπως τα ορφανοτροφεία, οι φυλακές και λοιπά σωφρονιστικά ιδρύματα, στο περιβάλλον εργασίας, ακόμα και στην κοινότητα στην οποία ζουν τα παιδιά. Η άσκηση βίας μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη του παιδιού οι οποίες περιλαμβάνουν -μεταξύ άλλων-

⁴³ UN (2006), *Rights of the Child-Report of the independent expert for the United Nations Study on violence against children, A/61/299*

προβλήματα υγείας, μαθησιακές δυσκολίες, δυσκολία στις διαπροσωπικές σχέσεις, εμφάνιση άγχους, κατάθλιψης ή επιθετικής συμπεριφοράς.

3.4.3.2. Στρατηγική των ΗΕ για την καταπολέμηση της Βίας

Λαμβάνοντας υπόψη τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στην ανάπτυξη των παιδιών ως συνέπεια της άσκησης βίας, η προαναφερθείσα Έκθεση των ΗΕ προβαίνει σε μια σειρά συστάσεων, οι οποίες αναφέρονται ακολούθως:

- Ανάγκη ανάληψης από πλευράς κυβερνήσεων περαιτέρω δράσεων για την καταπολέμηση της βίας ενάντια στα παιδιά. Στο πλαίσιο αυτό οι δράσεις των κυβερνήσεων θα πρέπει να είναι συμβατές με το διεθνές πλαίσιο προστασίας των παιδιών. Η κατάρτιση σχετικών δράσεων θα πρέπει επίσης να καθιστά σαφείς τους μηχανισμούς ελέγχου της προόδου και το αντίστοιχο κόστος.

- Κατάργηση κάθε μορφής βίας. Στο πλαίσιο αυτό, οι κυβερνήσεις πρέπει να διασφαλίσουν ότι η θανατική καταδίκη δεν θα εφαρμόζεται σε άτομα κάτω των 18 ετών.

- Ανάγκη αποτροπής της βίας ενάντια στα παιδιά.

Οι κυβερνήσεις πρέπει να καταστήσουν σαφές ότι η άσκηση βίας στα παιδιά δεν επιτρέπεται σε καμία περίπτωση, καθώς επίσης να τονίσουν την ανάγκη ανεύρεσης εναλλακτικών τρόπων αντιμετώπισης των ατόμων. Απαιτείται επομένως αλλαγή των αντιλήψεων, της νοοτροπίας και των παραδόσεων εκείνων που επιτρέπουν την άσκηση βίας στα παιδιά.

- Τα άτομα που βρίσκονται σε επαφή με τα παιδιά πρέπει να συμβάλλουν στην κατάργηση της χρήσης βίας.

- Οι κυβερνήσεις πρέπει να στηρίζουν τα παιδιά που έχουν υποστεί βία (θύματα).

- Τα παιδιά θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να εκφράζουν τη γνώμη τους αναφορικά με τους τρόπους καταπολέμησης και αντιμετώπισης της βίας. Προς το σκοπό αυτό ενθαρρύνονται οι οργανώσεις και οι δράσεις που έχουν ως στόχο την καταπολέμηση της βίας.

- Οι κυβερνήσεις πρέπει να καταστήσουν εύκολη την αναφορά περιπτώσεων βίας.
- Οι κυβερνήσεις πρέπει να διασφαλίσουν την τιμωρία όσων ασκούν βία.
- Οι κυβερνήσεις πρέπει να αντιμετωπίσουν τον διαφορετικό τρόπο με τον οποίο ασκείται η βία στα αγόρια και τα κορίτσια.
- Οι κυβερνήσεις πρέπει να συλλέγουν πληροφορίες και να διενεργούν έρευνες σε σχέση με τη βία στα παιδιά, ενώ τα κράτη καλούνται να εξασφαλίσουν την ύπαρξη εθνικού συστήματος παρακολούθησης.
- Οι κυβερνήσεις πρέπει να διασφαλίσουν ότι η σύναψη διεθνών συνθηκών για την καταπολέμηση της βίας συνοδεύεται από την ανάληψη σχετικής δράσης.

Στο ζήτημα της παιδικής εργασίας, το Διεθνές Γραφείο Εργασίας (ΔΓΕ) έχει υιοθετήσει ήδη από το 1973 Σύμβαση (No 138) σχετικά με το ελάχιστο ηλικίας. Βάσει της Σύμβασης, τα κράτη καλούνται να προβούν στη λήψη των απαραίτητων μέτρων για την κατάργηση της παιδικής εργασίας και για τη θέσπιση ελάχιστου ορίου ηλικίας εργασίας, το οποίο δεν πρέπει να είναι κάτω των 15 ετών. Στην περίπτωση που το είδος της εργασίας μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την υγεία και την ασφάλεια των παιδιών, το ελάχιστο όριο ηλικίας δεν πρέπει να είναι κατώτερο των 18 ετών. Η Σύμβαση καθορίζει επίσης τις περιπτώσεις εκείνες στις οποίες επιτρέπεται η απασχόληση παιδιών ηλικίας μεταξύ 13-15 ετών.⁴⁴ Στη Σύμβαση για τις χειρίστες μορφές παιδικής εργασίας (1999) (No 182) το ΔΓΕ καλεί τα κράτη να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για την απαγόρευση και την εκρίζωση μορφών παιδικής εργασίας, όπως η παιδική πορνεία, η αναγκαστική εργασία και η συμμετοχή των παιδιών σε ένοπλες ομάδες, η χρησιμοποίηση των παιδιών σε παράνομες δραστηριότητες, εργασία η οποία λόγω της φύσης της μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις στην υγεία και την ασφάλεια των παιδιών.⁴⁵

Λαμβάνοντας υπόψη την έκταση του φαινομένου της κακοποίησης των παιδιών καθώς και την υποχρέωση των κρατών για την καταπολέμηση του, όπως αυτή διατυπώνεται στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) (2006) προτείνει την υιοθέτηση μιας συστηματικής, πολυτομεακής

⁴⁴ ILO (1973), *Minimum Age Convention*, No 138

⁴⁵ ILO, (1999), *Worst Forms of Child Labor Convention*, No 182

προσέγγισης, η οποία αναφέρεται και ως «μοντέλο της δημόσιας υγείας». Στο πλαίσιο της προσέγγισης αυτής δίνεται έμφαση στην αποτροπή εμφάνισης του φαινομένου, στην αναγνώριση του προβλήματος και στην αντιμετώπιση του και στη μείωση των μακροπρόθεσμων αρνητικών επιπτώσεων. Στην περίπτωση της κακοποίησης παιδιών, η προσέγγιση αυτή περιλαμβάνει τη λήψη μέτρων για την αποτροπή εμφάνισης του φαινομένου, την αναγνώριση περιστατικών κακοποίησης και της έγκαιρης παρέμβασης, την παροχή συνεχούς φροντίδας στα θύματα και τις οικογένειες τους, την αποτροπή επανεμφάνισης του φαινομένου. Τα βασικά σημεία της στρατηγικής περιλαμβάνουν τον ορισμό της έννοιας της κακοποίησης, την υλοποίηση προγραμμάτων και πολιτικών, τη θέσπιση μηχανισμών για τη διάγνωση και την παρέμβαση καθώς και για την παροχή υπηρεσιών στα θύματα, τη θέσπιση μηχανισμών για τη συλλογή πληροφοριών (μέσω επιδημιολογικών μελετών) και την ανάληψη δράσεων με στόχο την ευαισθητοποίηση των διαμορφωτών της πολιτικής και της κοινής γνώμης, σχετικά με την αναγκαιότητα λήψης ανάλογων προληπτικών μέτρων.⁴⁶

3.4.4. Διεθνή κείμενα για την προστασία των παιδιών- προσφύγων

Οι διεθνείς συμβάσεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές για τα παιδιά πρόσφυγες διότι ορίζουν τις προϋπόθεσης εφαρμογής των δικαιωμάτων των παιδιών. Όταν τα κράτη κυρώνουν μια διεθνή σύμβαση, η Κυβέρνηση του Κράτους υπόσχεται στη διεθνή κοινότητα ότι θα συμμορφωθεί με τα κριτήρια που περιλαμβάνονται στο κείμενο της σύμβασης.

Η σύμβαση της Γενεύης του 1951 περί της νομικής κατάστασης των προσφύγων, όπως έχει τροποποιηθεί από το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967 ορίζει τις προϋποθέσεις εφαρμογής της τόσο για τους ενήλικες όσο και για τα παιδιά: 1) ένα παιδί που εκφράζει βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στη Σύμβαση είναι «πρόσφυγας», 2) το παιδί στο οποίο αναγνωρίζεται το καθεστώς του πρόσφυγα δεν μπορεί να εξαναγκασθεί να επιστρέψει στην χώρα

⁴⁶ WHO (2006), *Preventing child maltreatment, A guide to taking action and generating evidence*, WHO, Geneva.

καταγωγής του και 3) δεν υπάρχει καμία διάκριση μεταξύ παιδιών και ενήλικων όσον αφορά στην κοινωνική πρόνοια και τα δικαιώματα που απολαμβάνουν.

Η Σύμβαση που αναγνωρίζει στα παιδιά-πρόσφυγες περισσότερα δικαιώματα είναι η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού του 1989⁴⁷. Τα παιδιά πρόσφυγες αναγνωρίζονται ανεξαιρέτως σε κάθε ανθρώπινο ον μικρότερο των 18 ετών (άρθρο1) χωρίς καμία διάκριση (άρθρο 2). Η Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού είναι αποφασιστικής σημασίας για τα παιδιά- πρόσφυγες λόγω της παγκόσμιας κύρωσης της.

3.4.4.1. Καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 2 της Διεθνούς σύμβασης της Γενεύης του 1951 ως πρόσφυγας νοείται μεταξύ άλλων, κάθε πρόσωπο το οποίο «συνεπεία δικαιολογημένου φόβου διώξεως λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων ευρίσκεται εκτός της χώρας της υπηκοότητας του και δε δύναται ή λόγω φόβου τούτου δεν επιθυμεί να απολαύει την προστασία της χώρας αυτής⁴⁸». Το εν λόγω άρθρο δεν περιέχει ειδικότερη διάταξη για τα παιδιά- πρόσφυγες και η εφαρμογή δεν δημιουργεί ιδιαίτερα προβλήματα στην χορήγηση ασύλου, όταν αυτά συνοδεύονται από τον έναν ή και από τους δυο γονείς τους. Ο καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα στα ασυνόδευτα παιδιά είναι δύσκολο έργο, απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή και θα πρέπει να τηρούνται κάποιες βασικές αρχές.

Ανεξάρτητα από τη νομοθεσία που διέπει την υποβολή αιτήματος ασύλου, προβλέπονται τρεις βασικοί μέθοδοι⁴⁹ για την εξέταση των ισχυρισμών του αιτούντος και τη χορήγηση ασύλου: 1) ομαδική αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα, 2) αναγνώριση βασισμένη στο αίτημα ασύλου κάποιου ενήλικα και 3) αναγνώριση στους ισχυρισμούς του παιδιού⁵⁰.

⁴⁷ Στην Ελλάδα έχει κυρωθεί με το Ν. 2101/1992 (ΦΕΚ Α' 192/02/12/1992)

⁴⁸ Βλ. Π. Νάσκου-Περράκη (1991), *Το νομικό καθεστώς των προσφύγων στη διεθνή και ελληνική έννομη τάξη*, Αθήνα, Κομοτηνή, εκδ. Σάκουλας σσ. 73-89

⁴⁹ Βλ. Ύπατη Αρμοστεία Η.Ε. για τους πρόσφυγες (1993), *Εγχειρίδιο για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος των προσφύγων*, σσ. 52-53

⁵⁰ *loc. cit*

3.4.4.2. Καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα στα ασυνόδευτα παιδιά

Μια ειδική κατηγορία παιδιών προσφύγων είναι τα ασυνόδευτα παιδιά πρόσφυγες. Ασυνόδευτο θεωρείται ένα παιδί, το οποίο έχει χωρισθεί και από τους δυο του γονείς και δεν τυγχάνει προστασίας από κανέναν ενήλικα. Την ευθύνη για τα ασυνόδευτα παιδιά πρόσφυγες έχει το κράτος υποδοχής.

Ο καθορισμός του καθεστώτος του πρόσφυγα στην περίπτωση των ασυνόδευτων παιδιών διέπεται από τις κάτωθι αρχές⁵¹:

- Ο τρόπος καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα στο ασυνόδευτο παιδί εξαρτάται από το επίπεδο της πνευματικής ανάπτυξης και ωριμότητας του παιδιού.
- Εφόσον κριθεί ότι το παιδί είναι αρκετά ώριμο και ικανό να εκφράζει το βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης, η περίπτωση του αντιμετωπίζεται όπως οι περιπτώσεις των ενήλικων. Αντίθετα, όταν το παιδί δεν είναι αρκετά ώριμο να εκφράσει το βάσιμο και δικαιολογημένο φόβο δίωξης, απαιτούνται να εξετασθούν λεπτομερειακά όλα τα αντικειμενικά στοιχεία του αιτήματος άσυλου.
- Τα παιδιά δεν είναι νομικά αυτεξούσια και επομένως θα πρέπει να αντιπροσωπεύονται από κάποιον ενήλικα, ο οποίος θα πρέπει να πράττει προς το συμφέρον του παιδιού.
- Το πρόβλημα της απόδειξης είναι σημαντικό για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα, είναι όμως ιδιαίτερος περίπλοκο στην περίπτωση των παιδιών, όποτε του αναγνωρίζεται «το ευεργέτημα της αμφιβολίας».
- Εκτιμώντας ότι τα παιδιά αποτελούν ευάλωτη ομάδα, η επιλογή των κατάλληλων διαρκών λύσεων προς το συμφέρον τους πρέπει να ακολουθεί άμεσα τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα.

⁵¹ *ibid.* σ.99

3.4.4.3. Το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία των παιδιών-προσφύγων

Το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία των παιδιών- προσφύγων αποτελείται από τις παραπάνω διεθνείς συμβάσεις που έχουν κυρωθεί και αποτελούν τμήμα του εσωτερικού δικαίου, καθώς και από μια σειρά προεδρικών διαταγμάτων⁵², τα οποία έχουν ενσωματώσει στην ελληνική έννομη τάξη κοινοτικές οδηγίες για τις ελάχιστες προδιαγραφές και τις διαδικασίες με τις οποίες τα Κράτη-μέλη χορηγούν ή ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα. Επιπλέον το Ελληνικό Σύνταγμα προστατεύει την παιδική ηλικία μέσω της διάταξης του άρθρου 21 παρ.1 και 3, η οποία εφαρμόζεται σε κάθε παιδί από τη γέννηση του μέχρι τη συμπλήρωση του 18^{ου} έτους της ηλικίας του, ανεξαρτήτως ιθαγένειας. Συνεπώς παρέχεται προστασία των παιδιών –προσφύγων και από το Ελληνικό Σύνταγμα, το οποίο υποχρεώνει το ελληνικό κράτος να μέριμνα για την προστασία της παιδικής ηλικίας, ανεξάρτητου ιθαγένειας και νομικού καθεστώτος των παιδιών.

Ανάμεσα στα δικαιώματα των παιδιών- προσφύγων, τα οποία προστατεύονται από τις ανωτέρω διεθνείς συμβάσεις και το ελληνικό Σύνταγμα, είναι το δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή το δικαίωμα στην έγγραφη τους στο ληξιαρχείο αμέσως μετά τη χορήγηση του αιτήματος ασύλου, το δικαίωμα στην ιθαγένεια, το δικαίωμα στην ασφάλεια και στη ζωή, το δικαίωμα για την επαρκή διατροφή και καλή υγεία, το δικαίωμα για εκπαίδευση, το δικαίωμα για την άσκηση των θρησκευτικών και πολιτιστικών τους δικαιωμάτων κ.ο.κ.

Συνεπώς, με βάση τα ανωτέρω καθίσταται σαφές ότι τα παιδιά – πρόσφυγες, τα οποία είτε συνοδεύονται από κάποιον ενήλικα είτε είναι ασυνόδευτα, είναι ιδιαίτερα επιβαρημένα λόγω της προσφυγικής ιδιότητας αλλά και λόγω της παιδικής τους ηλικίας, θα πρέπει να απολαύσουν ειδικότερης προστασίας από τη διεθνή και ελληνική έννομη τάξη, έτσι ώστε να διασφαλίζονται προς το συμφέρον τους όλα τα δικαιώματα, που τους παρέχονται από τις διεθνείς συμβάσεις αλλά και από το ελληνικό Σύνταγμα.

⁵² Π.Δ. 61/1999, Π.Δ. 90/2008 (ΟΔ. 2005/85), Π.Δ. 96/2008 (ΟΔ. 2004/83)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο- ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

4.1 Κύρια αποστολή του Συμβουλίου της Ευρώπης

Η τρέχουσα πολιτική θητεία του Συμβουλίου της Ευρώπης καθορίστηκε στην 3^η Σύνοδο Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων, η οποία πραγματοποιήθηκε στη Βαρσοβία το Μάιο του 2005. Το Συμβούλιο της Ευρώπης, είχε κύρια αποστολή την εδραίωση και προαγωγή των δημοκρατικών αρχών και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου . Τα δικαιώματα αυτά περιλήφθηκαν στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ), η οποία εμπλουτίστηκε σταδιακά με 14 πρωτόκολλα. Η τήρηση των διεθνών αυτών κειμένων ανατέθηκε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ). Στο συμβούλιο της Ευρώπης και συνακόλουθα, στην ΕΣΔΑ προσχώρησαν διαδοχικά όλα σχεδόν τα ευρωπαϊκά κράτη, τα οποία και αναγνώρισαν, εξ αρχής ή βραδύτερα την ατομική προσφυγή. Με αυτήν, όπως ειδικότερα αναπτύσσεται στα οικεία μέρη, κάθε ιδιώτης, θύμα παραβίασης ενός από τα Ανθρώπινα Δικαιώματα που προστατεύονται από την ΕΣΔΑ, έχει τη δυνατότητα, αφού εξαντλήσει τα ένδικα μέσα που παρέχει το εσωτερικό δίκαιο ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, να προσφύγει στο ΕΔΔΑ, ανεξάρτητα από την ιθαγένεια, το φύλο, τη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία ή τη γλώσσα.

Στη Σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στην Κολωνία στις 3/4/1999 οι αρχηγοί των κρατών μελών και των κυβερνήσεων των μελών της ΕΕ αναγνωρίζοντας την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων ως θεμελιώδη αρχή της ΕΕ και ως προϋπόθεση νομιμοποίησης της, αποφάσισαν να αναθέσουν τη σύνταξη ενός καταλόγου θεμελιωδών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε ένα ad hoc συγκροτούμενο σώμα, τη Συνέλευση. Το συμβούλιο Κορυφής εκκινώντας από την παραδοχή ότι ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων αποτελεί αναφύρατη προϋπόθεση της δημοκρατικής νομιμοποίησης της Ένωσης αποφάσισε , μετά από πρόταση της γερμανικής προεδρίας ότι η καταγραφή τους σε ένα ενιαίο κατάλογο θα συνείσφερε σε μεγαλύτερη ορατότητά τους και

αποτελεσματικότερη προστασία τους. Σύμφωνα με την εντολή του συμβουλίου ο χάρτης θα έπρεπε να περιλαμβάνει θεμελιώδη δικαιώματα, ελευθερίες όπως αυτά προβλέπονται από την ΕΣΔΑ, απορρέουν από τις συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών και ισχύουν ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου. Ο χάρτης Θεμελιωδών δικαιωμάτων έγινε δεκτός στο Συμβούλιο Κορυφής της Νίκαιας και υπογράφηκε στις 7 Δεκεμβρίου 2000 από το Συμβούλιο, το Κοινοβούλιο και την Επιτροπή, χωρίς νομικά δεσμευτική ισχύ αλλά ως απλή διακήρυξη αρχών. Το προοίμιο του Χάρτη αναφέρει ότι η Ένωση στηρίζεται στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου, την ελευθερία, την ισότητα και την αλληλεγγύη και καθιερώνει την ιθαγένεια της Ένωσης και δημιουργεί έναν χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.

Αναφορικά με την προστασία των παιδιών, το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει υιοθετήσει μια σειρά Συμβάσεων οι οποίες αναφέρονται ακολούθως:

4.1.1 Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών του Ανθρώπου (1950)⁵³

Η εν λόγω Σύμβαση θέτει ένα σύνολο θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών και παράλληλα προβαίνει στη θέσπιση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων με στόχο τη διασφάλιση της προστασίας τους. Παρά το γεγονός ότι η Σύμβαση δεν αφορά αμιγώς τα παιδιά, σειρά άρθρων αφορούν άμεσα την οικογένεια και το παιδί, όπως το δικαίωμα σεβασμού του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου (Άρθρο 8), το δικαίωμα σύναψης γάμου και δημιουργίας οικογένειας (Άρθρο 12), το δικαίωμα των γονέων να διασφαλίσουν την εκπαίδευση και τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους βάσει των πεποιθήσεων τους (Άρθρο 2, Πρωτόκολλο 1). Αξίζει να επισημανθεί ότι σημαντικός αριθμός των υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αφορά ζητήματα που σχετίζονται με την οικογένεια (π.χ. παιδιά εκτός γάμου, ζητήματα υιοθεσίας, παιδιά που διαβιούν σε ιδρύματα κτλ.). Καθώς τα κράτη καλούνται να συμμορφωθούν με τις αποφάσεις του Δικαστηρίου, έχει επέλθει βελτίωση της νομικής

⁵³ Council of Europe (1950), *Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as amended by Protocol No 1*

προστασίας της οικογένειας και ειδικά των παιδιών στα κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης.

4.1.2. Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (1961)⁵⁴

Μεταξύ των διατάξεων του Χάρτη υπάρχουν και ορισμένες με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα παιδιά. Ειδικότερα, ο Χάρτης αναφέρεται στο δικαίωμα των παιδιών και των νέων σε ειδική προστασία ενάντια στους φυσικούς ή ηθικούς κινδύνους με τους οποίους είναι δυνατόν να βρεθούν αντιμέτωποι. Η οικογένεια, ως βασική μονάδα της κοινωνίας, έχει το δικαίωμα της κατάλληλης κοινωνικής, νομικής και οικονομικής προστασίας που θα διασφαλίζει την πλήρη ανάπτυξη της (μέσω της παροχής κοινωνικών και οικογενειακών επιδομάτων, φορολογικών ρυθμίσεων, την παροχή στέγασης, επιδομάτων για τους νεόνυμφους κτλ.), ενώ οι μητέρες και τα παιδιά έχουν το δικαίωμα της κατάλληλης κοινωνικής και οικονομικής προστασίας (μέσω, μεταξύ άλλων, της θέσπισης κατάλληλων θεσμών και υπηρεσιών). Ο Χάρτης περιέχει επίσης διατάξεις για την εργασία των παιδιών, καθώς και για τα δικαιώματα των διακινούμενων εργαζομένων και των οικογενειών τους αναφορικά με την παροχή προστασίας και αρωγής⁵⁵.

⁵⁴Council of Europe (1961), *European Social Charter*, Turin, No 35

⁵⁵ Πιο συγκεκριμένα στο άρθρ. 7 του χάρτη υπάρχουν πολλές διατάξεις που αφορούν σε κοινωνικά δικαιώματα των παιδιών και των νέων και που σχετίζονται με την απασχόληση. Στις παρ. 1-3 του άρθρου αυτού προβλέπεται το 15ο έτος ως κατώτατο όριο ηλικίας για την είσοδο στην απασχόληση, ενώ στην παρ.4 του ίδιου άρθρου, για την επαρκή ανάπτυξη και επαγγελματική κατάρτιση των νέων κάτω των 16 ετών προβλέπεται η μείωση της διάρκειας εργασίας τους. Στις παραγράφους 4 και 5 κατοχυρώνεται για τους νέους που εργάζονται η αμοιβή για μια αξιοπρεπή διαβίωση, παράλληλα δε απαγορεύεται η αμοιβή τους να είναι χαμηλότερη από την αμοιβή των άλλων εργαζομένων. Επίσης σύμφωνα με την παρ 8 του ίδιου άρθρου, απαγορεύεται η νυχτερινή εργασία σε νέους κάτω των 18 χρονών. Στην παράγραφο 7 κατοχυρώνεται η χορήγηση άδειας τριών εβδομάδων, με αποδοχές. Σε άλλες διατάξεις του, ο ευρωπαϊκός κοινωνικός χάρτης αναφέρεται εμμέσως και στην προστασία των παιδιών, όπως στο άρθρ. 11 που αφορά την προστασία της υγείας, στο άρθρ. 19 παρ. 6 που αφορά την επανασύνδεση του εργαζόμενου μετανάστη με την οικογένεια του.

4.1.3. Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την υιοθεσία των παιδιών (1967)⁵⁶

Η Σύμβαση του 1967 εκσυγχρονίστηκε μέσω της υιοθέτησης το 2008 νέας Σύμβασης από το Συμβούλιο των Υπουργών, η οποία λαμβάνει υπόψη τις κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις που σημειώθηκαν στη διάρκεια των τελευταίων 40 ετών, καθώς και ότι το συμφέρον των παιδιών πρέπει να συνιστά τη βασική προτεραιότητα⁵⁷.

Οι νέες διατάξεις που εισάγονται από τη Σύμβαση αναφέρονται στα ακόλουθα σημεία:

- Η συναίνεση του πατέρα απαιτείται σε όλες τις περιπτώσεις, ακόμα και όταν το παιδί έχει γεννηθεί εκτός γάμου.
- Η συναίνεση του παιδιού είναι απαραίτητη στην περίπτωση που το παιδί είναι σε θέση να τη δώσει.
- Η Σύμβαση επεκτείνεται, καλύπτοντας ετερόφυλα ζευγάρια που έχουν συνάψει σύμφωνο συμβίωσης (σε κράτη που υπάρχει τέτοια ή ανάλογη πρόβλεψη), καθώς και σε μεμονωμένα άτομα, ενώ δίνεται η δυνατότητα επέκτασης σε ομοφυλόφιλα ζευγάρια που συζούν.
- Η νέα Σύμβαση επιτυγχάνει καλύτερη ισορροπία μεταξύ του δικαιώματος των υιοθετημένων παιδιών να αναζητήσουν τους βιολογικούς τους γονείς και το δικαίωμα των τελευταίων να παραμείνουν ανώνυμοι.
- Η ελάχιστη ηλικία του ανάδοχου πρέπει να είναι μεταξύ 18 και 30 ετών και η διαφορά ηλικίας με το παιδί πρέπει να είναι τουλάχιστον 16 έτη.

⁵⁶ Council of Europe (1967) , *European Convention on the adoption of children*, Strasbourg, No58

⁵⁷ Στη σύμβαση αυτή ορίζονται επίσης οι διαδικασίες που εξασφαλίζουν την αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων τους στο να τους παράσχει διαδικαστικά δικαιώματα και στο να διευκολύνει την άσκησή τους φροντίζοντας ώστε να μπορούν τα ίδια ή μέσω άλλων προσώπων ή οργάνων, να πληροφορούνται και να έχουν την άδεια να συμμετέχουν στις διαδικασίες που τους ενδιαφέρουν ενώπιον μιας δικαστικής αρχής. Αυτές οι διατάξεις έχουν μεγάλη σημασία για τα παιδιά που είναι θύματα κακομεταχείρισης.

4.1.4. Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το νομικό καθεστώς των παιδιών που έχουν γεννηθεί εκτός γάμου (1975)⁵⁸

Η Σύμβαση επιχειρεί να εξομοιώσει το καθεστώς των παιδιών που έχουν γεννηθεί εκτός γάμου με αυτό των παιδιών που έχουν γεννηθεί στο πλαίσιο του έγγαμου βίου και να συμβάλει στην εναρμόνιση των κρατικών νομοθεσιών στον εν λόγω τομέα. Βάσει της Σύμβασης και οι δυο γονείς έχουν τις ίδιες υποχρεώσεις απέναντι στα παιδιά, ως αν ήταν γεννημένα στο πλαίσιο του έγγαμου βίου. Τα παιδιά από την πλευρά τους έχουν τα ίδια κληρονομικά και λοιπά δικαιώματα, όπως αυτά που έχουν γεννηθεί εντός του έγγαμου βίου.

4.1.5. Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την αναγνώριση και την εκτέλεση των αποφάσεων που αφορούν την επιμέλεια των παιδιών και την αποκατάσταση αυτής (1980)⁵⁹

Η παρούσα σύμβαση επιχειρεί να αποτελέσει μια διέξοδο στα ζητήματα που ανακύπτουν μεταξύ γονέων που ζουν σε διαφορετικά ευρωπαϊκά κράτη αναφορικά με την επιμέλεια των παιδιών. Στο πλαίσιο αυτό, η ευημερία των παιδιών συνιστά νευραλγικό σημείο κατά τη λήψη των σχετικών αποφάσεων. Βάσει των διατάξεων της Σύμβασης, κάθε συμβαλλόμενο μέλος καλείται να ορίσει μια κεντρική αρχή η οποία αναλαμβάνει την παραλαβή των αιτήσεων, την παροχή βοήθειας στους αιτούντες, τη μεταφορά ερωτημάτων και τη συνεργασία με τις λοιπές αρχές.

⁵⁸Council of Europe (1975), *European Convention on the legal status of children born out of wedlock*, Strasbourg, No85.

⁵⁹ Council of Europe (1980), *European Convention on the Recognition and Enforcement of decisions concerning custody of children and on restoration of custody of children*, Luxembourg, Nol05.

4.1.6. Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το κυβερνο-έγκλημα (2001)⁶⁰

Πρόκειται για την πρώτη διεθνή Σύμβαση για εγκλήματα που διαπράττονται με τη χρήση του διαδικτύου και λοιπά δίκτυα υπολογιστών. Μέσω της Σύμβασης επιδιώκεται μια κοινή πολιτική με στόχο την προστασία της κοινωνίας ενάντια στο κυβερνο-έγκλημα, κυρίως μέσω της υιοθέτησης της κατάλληλης νομοθεσίας και την ενθάρρυνση της διεθνούς συνεργασίας. Η Σύμβαση καλεί ειδικότερα τα κράτη-μέλη να υιοθετήσουν νομοθετικά και λοιπά μέτρα προκειμένου να θεωρηθούν ως ποινικά αδικήματα τα ακόλουθα: α) παραγωγή παιδικής πορνογραφίας με σκοπό τη διάδοση της μέσω υπολογιστών, β) παροχή ή διάθεση υλικού παιδικής πορνογραφίας μέσω υπολογιστή, γ) διανομή ή μετάδοση υλικού παιδικής πορνογραφίας μέσω υπολογιστή, δ) προμήθεια υλικού παιδικής πορνογραφίας μέσω υπολογιστή για ίδια χρήση ή για τρίτο πρόσωπο και ε) κατοχή υλικού παιδικής πορνογραφίας σε υπολογιστή.

4.1.7. Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την επαφή με τα παιδιά (2003)⁶¹

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η επαφή με τα παιδιά και οι πιθανοί περιορισμοί (όταν αυτοί θεωρούνται απαραίτητοι προς το συμφέρον των παιδιών) συνιστούν βασικό ζήτημα για τα κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, τα ζητήματα που ανακύπτουν κατά την άσκηση του δικαιώματος, καθώς και τα προβλήματα που τίθενται ως συνέπεια των αποστάσεων που τυχόν χωρίζουν τα μέλη μιας οικογένειας, στόχος της Σύμβασης είναι η βελτίωση ορισμένων πτυχών των δικαιωμάτων της εθνικής και διασυνοριακής επικοινωνίας και ειδικότερα ο προσδιορισμός και η ενίσχυση του βασικού δικαιώματος των παιδιών και των γονέων τους να διατηρούν επαφή σε τακτική βάση.

⁶⁰Council of Europe (2001), *Convention on cybercrime*, Budapest, N0185

⁶¹Council of Europe (2003), *Convention on contact concerning children*, Strasbourg, N0192

4.1.8. Ευρωπαϊκή Σύμβαση ενάντια στην εμπορία ανθρώπων (2005)⁶²

Η συγκεκριμένη Σύμβαση δεν αναφέρεται αποκλειστικά στα παιδιά, μπορεί ωστόσο να ιδωθεί σε συνδυασμό με την Σύμβαση για την προστασία των παιδιών ενάντια στη σεξουαλική εκμετάλλευση και κακοποίηση. Η εμπορία ανθρώπων συνιστά (όπως αναφέρεται στο προοίμιο της Σύμβασης) παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και προσβολή της αξιοπρέπειας και της ακεραιότητας των ανθρώπων. Στόχος της Σύμβασης είναι η αποτροπή και η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των θυμάτων, η παροχή προστασίας και αρωγής στα θύματα και τους μάρτυρες και η προώθηση της διεθνούς συνεργασίας. Η Σύμβαση προβλέπει τη σύσταση μηχανισμού παρακολούθησης.

4.1.9 Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των παιδιών ενάντια στη σεξουαλική εκμετάλλευση και κακοποίηση (2007)⁶³

Παρά την απουσία στατιστικών στοιχείων για τον αριθμό των παιδιών που έχουν πέσει θύματα σεξουαλικής κακοποίησης στην Ευρώπη, είναι γνωστή η ύπαρξη αναντιστοιχίας μεταξύ του αριθμού των υποθέσεων που δηλώνονται στην αστυνομία και τις κοινωνικές υπηρεσίες και τον πραγματικό αριθμό των θυμάτων. Τα διαθέσιμα στοιχεία υποδεικνύουν ότι στις χώρες-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης η πλειονότητα των περιπτώσεων σεξουαλικής κακοποίησης συμβαίνει εντός του οικογενειακού πλαισίου, από άτομα που βρίσκονται κοντά στα παιδιά ή το κοινωνικό τους περιβάλλον. Στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του για την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης των παιδιών, το Συμβούλιο μετείχε ενεργά σε δυο Διεθνείς Διασκέψεις για την καταπολέμηση της σεξουαλικής εκμετάλλευσης των παιδιών με σκοπό το εμπορικό όφελος στη Στοκχόλμη (1996) και την Γιοκοχάμα (2001). Το 2002 η ΓΣ υιοθέτησε το Ψήφισμα 1307 για τη μηδενική ανοχή στην σεξουαλική εκμετάλλευση των παιδιών.

⁶²Council of Europe (2005) , *Council of Europe Convention on action against trafficking in human beings*, Warsaw, No197

⁶³Council of Europe (2007), *Council of Europe on the Protection of Children against sexual exploitation and sexual abuse*, Lanzarote, No201.

Η πολιτική δέσμευση των κρατών-μελών επιβεβαιώθηκε κατά τη 2^η Σύνοδο των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων (Στρασβούργο, 1997). Το σχέδιο δράσης που υιοθετήθηκε καλούσε τα κράτη μέλη να επανεξετάσουν την εθνική τους νομοθεσία με στόχο τη διασφάλιση κοινών προτύπων για την προστασία των παιδιών που έχουν υποστεί απάνθρωπη μεταχείριση ή αντιμετωπίζουν τέτοιο κίνδυνο και την ενίσχυση της συνεργασίας τους με στόχο την αποτροπή κάθε μορφής εκμετάλλευσης των παιδιών. Η δέσμευση αυτή επιβεβαιώθηκε κατά την 3^η Σύνοδο των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων, κατά την οποία η προστασία των παιδιών έναντι κάθε μορφής βίας ανακηρύχθηκε ως βασική προτεραιότητα. Ως συνέχεια του σχεδίου δράσης, το Συμβούλιο κήρυξε την έναρξη του προγράμματος «Οικοδομώντας μια Ευρώπη για και με τα παιδιά».

Η Σύμβαση για την προστασία των παιδιών ενάντια στη σεξουαλική εκμετάλλευση και κακοποίηση έχει ως στόχο την πρόληψη και την καταπολέμηση της σεξουαλικής εκμετάλλευσης και της κακοποίησης των παιδιών, την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών-θυμάτων και την προώθηση της εθνικής και της διεθνούς συνεργασίας, ενώ συνιστά ένα σημαντικό βήμα στην παιδική προστασία. Μέσω της συγκεκριμένης σύμβασης, για πρώτη φορά οι διάφορες μορφές σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών χαρακτηρίζονται ως νομικά αδικήματα, συμπεριλαμβανομένης της κακοποίησης που τελείται στο οικογενειακό περιβάλλον με τη χρήση βίας, πειθούς ή απειλής⁶⁴.

Η Σύμβαση περιλαμβάνει μια σειρά προληπτικών μέτρων με στόχο την εκπαίδευση, τον έλεγχο και την ενίσχυση των γνώσεων των ατόμων που έρχονται σε

⁶⁴ Η κοινοβουλευτική συνέλευση του συμβουλίου της Ευρώπης στις 5 Οκτωβρίου 2005 εξέδωσε το ψήφισμα 1468 με θέμα „ καταναγκαστικοί γάμοι και γάμοι παιδιών”. Το ψήφισμα αναφέρει ότι η κοινοβουλευτική συνέλευση ανησυχεί για τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δικαιωμάτων του παιδιού που γίνονται με καταναγκαστικούς γάμους οι οποίοι παραβιάζουν τα θεμελιώδη δικαιώματα των θυμάτων. Για το θέμα αυτό επισημαίνεται ότι θα πρέπει να εφαρμόζεται η απόφαση 843 της 17-12-1954 της γενικής συνέλευσης του ΟΗΕ που διακηρύσσει ότι :ορισμένα έθιμα, παλαιοί νόμοι και πρακτικές που σχετίζονται με τον γάμο και την οικογένεια δεν συμβιβάζονται με τις αρχές που έχουν θεσπιστεί από τον καταστατικό Χάρτη των Η.Ε. Και την οικουμενική διακήρυξη Ανθρωπίνων δικαιωμάτων.(51). Η συνέλευση υπογραμμίζει ότι ο παιδικός γάμος παραβιάζει τα δικαιώματα των παιδιών, είναι επιβλαβής για τη σωματική και ψυχική τους υγεία, αποτελεί συνήθως εμπόδιο για τη μόρφωση καθώς και τη διανοητική και κοινωνική τους ανάπτυξη.

επαφή με παιδιά για τα εν λόγω ζητήματα, την εκπαίδευση των παιδιών, τη δυνατότητα παροχής προγραμμάτων και μέτρων για την εκτίμηση και την καταπολέμηση του κινδύνου εμφάνισης ανάλογων καταστάσεων, τη λήψη μέτρων *για την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, τη συμμετοχή των παιδιών, του ιδιωτικού τομέα, των ΜΜΕ και της κοινωνίας των πολιτών στην ανάπτυξη και εφαρμογή των σχετικών πολιτικών. Περιλαμβάνει επίσης σειρά μέτρων για την προστασία και την παροχή βοήθειας στα θύματα, τους συγγενείς τους και σε κάθε πρόσωπο που είναι υπεύθυνο για τη φροντίδα τους.

Λοιπές δράσεις του Συμβουλίου στον εν λόγω τομέα αφορούν τη Σύσταση 16 του 2001 για την προστασία των παιδιών ενάντια στη σεξουαλική εκμετάλλευση, η οποία καλεί για την ποινικοποίηση των πράξεων που σχετίζονται με την σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών και ειδικότερα την παιδική πορνεία, πορνογραφία και την εμπορία παιδιών για σεξουαλική εκμετάλλευση. Προβλέπει ότι τα κράτη θα πρέπει να παρέχουν μέτρα για την προστασία των θυμάτων κατά την παρουσία τους στα δικαστήρια. Καλεί επίσης για βελτίωση της διεθνούς συνεργασίας. Η Συμφωνία-Πλαίσιο του 2003 για την καταπολέμηση της σεξουαλικής εκμετάλλευσης των παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας καλεί τα κράτη να ποινικοποιήσουν ορισμένες συμπεριφορές και να παράσχουν ελάχιστες και μέγιστες ποινές.

4.1.10. Σύσταση (2005) 5 της Επιτροπής Υπουργών για τα Δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας⁶⁵

Στόχος της Σύστασης είναι η καθιέρωση των γενικών κατευθυντήριων αρχών που πρέπει να εφαρμόζονται όταν ένα παιδί τοποθετείται έξω από την οικογένεια του και ειδικότερα σε ιδρύματα παιδικής προστασίας. Η τοποθέτηση δικαιολογείται μόνο στην περίπτωση που το παιδί κινδυνεύει τόσο, ώστε να είναι αδύνατο να παραμείνει στο οικογενειακό περιβάλλον. Η Σύσταση προσδιορίζει επίσης τα ειδικά δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα, όπως το δικαίωμα τοποθέτησης με αώτερο σκοπό την

⁶⁵ Συμβούλιο της Ευρώπης (2005), *Σύσταση (2005) της Επιτροπής Υπουργών στα κράτη-μέλη Τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας*

ικανοποίηση αναγκών που έχουν αξιολογηθεί ως επιτακτικές και της περιοδικής αναθεώρησης της τοποθέτησης, το δικαίωμα διατήρησης των οικογενειακών και κοινωνικών δεσμών, το δικαίωμα για τα αδέρφια να μένουν μαζί ή να διατηρούν τακτική επαφή, το δικαίωμα της ταυτότητας. Ταυτόχρονα, κάθε χώρος τοποθέτησης θα πρέπει να σέβεται το δικαίωμα της ταυτότητας του παιδιού (σεβασμός απέναντι στο εθνικό, θρησκευτικό, πολιτισμικό, κοινωνικό και γλωσσικό υπόβαθρο, δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής, δικαίωμα ποιοτικής ιατρικής φροντίδας, σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και σωματικής ακεραιότητας του παιδιού, δικαίωμα για ίσες ευκαιρίες, δικαίωμα ωφέλειας από κάθε είδους εκπαίδευση, επαγγελματικό προσανατολισμό και κατάρτιση, δικαίωμα προετοιμασίας ως ενεργού και υπεύθυνου πολίτη μέσα από το παιχνίδι, την άθληση, τις πολιτιστικές δραστηριότητες, την ανεπίσημη μόρφωση και τις αυξανόμενες ευθύνες, δικαίωμα συμμετοχής στη διαχείριση και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που το αφορούν, δικαίωμα ενημέρωσης για τα δικαιώματα του και τους κανονισμούς του χώρου τοποθέτησης, δικαίωμα διατύπωσης παραπόνων σε ανεξάρτητο, αμερόληπτο και αναγνωρίσιμο όργανο με στόχο τη διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του). Τέλος, η Σύσταση θέτει κατευθυντήριες οδηγίες και προδιαγραφές ποιότητας για τους χώρους τοποθέτησης.

4.1.11 Η ευρωπαϊκή σύμβαση για την άσκηση των δικαιωμάτων των παιδιών

Στα πλαίσια του Συμβουλίου της Ευρώπης υιοθετήθηκε για την προστασία των ανηλίκων και η ευρωπαϊκή σύμβαση δικαιωμάτων του παιδιού. Στόχος της Σύμβασης είναι η προστασία των συμφερόντων των παιδιών μέσω της παροχής σειράς μέτρων, τα οποία επιτρέπουν στα παιδιά την άσκηση των δικαιωμάτων τους.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, με την υπ' αριθμ. 1121/1990 Σύσταση, σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών συνέστησε στην Επιτροπή Υπουργών την εκπόνηση ενός νομικού κειμένου, που θα συμπληρώσει και θα ολοκληρώσει τη διεθνή Σύμβαση για τα δικαιώματα του Παιδιού και θα συγκεκριμενοποιήσει τον ευρωπαϊκό χάρτη ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και τις διατάξεις της ΕΣΔΑ που αφορούν στην προστασία της παιδικής ηλικίας. Έτσι, ανατέθηκε στην Επιτροπή Εμπειρογνομόνων στο Οικογενειακό Δίκαιο του Συμβουλίου της Ευρώπης να ετοιμάσει ένα σχέδιο σύμβασης, σχετικά με τον τρόπο άσκησης των δικαιωμάτων, που η Διεθνής Σύμβαση αναγνωρίζει στα παιδιά. Στην ουσία επρόκειτο για συμμόρφωση προς τη διάταξη του άρθρου 4 αυτής, το οποίο προβλέπει ότι όλα τα Συμβαλλόμενα μέρη υποχρεούνται να λάβουν κάθε μέτρο αναγκαίο για την εφαρμογή αυτών των δικαιωμάτων⁶⁶.

Το Σχέδιο της Σύμβασης για την άσκηση των δικαιωμάτων των παιδιών προωθήθηκε, εγκρίθηκε από τα αρμόδια όργανα και κατατέθηκε για υπογραφή από τα Κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης στις 25 Ιανουαρίου του έτους 1996. Η Ελλάδα ήταν ανάμεσα στα πρώτα κράτη, που υπέγραψαν και κύρωσαν την ευρωπαϊκή αυτή Σύμβαση με το Ν. 2502/1997 (ΦΕΚ Α' 103/18-05-1997), η ισχύς του οποίου άρχισε από την 01.07.2000.

Εκείνο που κατέστη σαφές εκ των προτέρων και στο οποίο δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση κατά την επεξεργασία των διατάξεων της Ευρωπαϊκής Σύμβασης, είναι ότι τα δύο κείμενα, ήτοι η Διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού και η Ευρωπαϊκή

⁶⁶Π. Νάσκου-Περράκη/ Χρυσόγονου/ Ανθόπουλου, (2002), *Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και η εσωτερική έννομη τάξη, ερμηνεία κατ' άρθρο*, Αθήνα, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα ,σ. 54

Σύμβαση για την άσκηση των δικαιωμάτων του παιδιού, τελούν σε σχέση συμπληρωματική μεταξύ τους, χωρίς το ένα να επικαλύπτει το άλλο. Επομένως, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την άσκηση των δικαιωμάτων του παιδιού, δεν δημιουργεί με κανένα τρόπο νέα ή άλλα δικαιώματα πέραν εκείνων που αναγνωρίζονται στη Διεθνή Σύμβαση. Ωστόσο όμως η συμβολή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης είναι εξίσου σοβαρή, διότι διαμορφώνει μηχανισμούς, που επιτρέπουν στα παιδιά και τα διευκολύνουν να ασκήσουν ορισμένα από τα αναγνωριζόμενα δικαιώματα τους αυτοπροσώπως ή μέσω των αντιπροσώπων τους ή άλλων φορέων.

Πρόκειται για ένα πρακτικό κείμενο, που προτείνει συγκεκριμένες λύσεις και παρέχει τα μέσα για την επιδίωξη τους.

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση, συντιθέμενη από 26 άρθρα, διαιρείται σε 5 κεφάλαια⁶⁷. Μετά το προοίμιο, το οποίο αναφέρεται μεταξύ άλλων στην ανάγκη προώθησης των ύψιστων δικαιωμάτων και συμφερόντων των παιδιών και στην άσκηση αυτών ειδικότερα στις οικογενειακές διαδικασίες, που τα αφορούν, ακολουθεί το πρώτο κεφάλαιο (άρθρα 1-2), στο οποίο καθορίζεται το πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης και το αντικείμενο της, ενώ επιχειρείται και η εννοιολογική αποσαφήνιση των χρησιμοποιούμενων στο κείμενο όρων. Στη συνέχεια ακολουθεί το δεύτερο κεφάλαιο (άρθρα 3-15), το οποίο αποτελεί τον πυρήνα της Σύμβασης, αφού συγκεντρώνει το σύνολο των ουσιαστικών ρυθμίσεων της και μετά το τρίτο κεφάλαιο (άρθρα 15-19), όπου περιέχονται οι διατάξεις οι σχετικές με τις αρμοδιότητες και τη λειτουργία της υπό σύσταση μόνιμης Επιτροπής, της οποίας έργο είναι η παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης από τα Συμβαλλόμενα κράτη. Τέλος το τέταρτο (άρθρο 20) και πέμπτο κεφάλαιο (άρθρα 21-26) της Σύμβασης συγκροτούνται από τις τελικές και μεταβατικές διατάξεις τεχνικού χαρακτήρα, που αφορούν τη διαδικασία υπογραφής, κύρωσης και θέσης σε ισχύ της Σύμβασης.

⁶⁷ Ίδρυμα Μαρανκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, (2003) , *Διεθνείς Συμβάσεις Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, που δεσμεύουν την Ελλάδα*, Αθήνα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, σ 233

4.1.11.1 Πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης

Το πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης οριοθετείται τόσο από πλευράς υποκειμένων, στα οποία χορηγούνται τα θεσπιζόμενα με την εν λόγω Σύμβαση διαδικαστικά δικαιώματα, όσο και από πλευράς διαδικασιών, οι οποίες εμπίπτουν σε αυτό.

Ειδικότερα, η Σύμβαση εφαρμόζεται στα πρόσωπα, που δεν έχουν συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας τους (άρθρο 1§1), επαναλαμβάνοντας τοιουτοτρόπως το ταυτάριθμο άρθρο 1 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Ωστόσο η Εισηγητική Έκθεση (§12) συνδέει ευθέως το όριο αυτό με την απόκτηση της δικαιοπρακτικής ικανότητας, διευκρινίζοντας ότι, όταν το εσωτερικό δίκαιο απονέμει υπό ορισμένες προϋποθέσεις είτε πλήρη είτε περιορισμένη ικανότητα για δικαιοπραξία σε άτομα κάτω των δεκαοκτώ ετών, και πάλι αυτά μπορούν να επικαλεστούν τις διατάξεις της Σύμβασης στο πλαίσιο των διαδικασιών, που αυτή καλύπτει και να ασκήσουν τα θεσπιζόμενα δικαιώματα, πράγμα που σημαίνει ότι κάθε άτομο κάτω από αυτή την ηλικία, ανεξάρτητα από τα άλλα διαδικαστικά δικαιώματα που του παρέχει το εθνικό δίκαιο του Συμβαλλόμενου Κράτους, εξακολουθεί να υπόκειται στο ευνοϊκό καθεστώς της ευρωπαϊκής ρύθμισης και δικαιούται να ζητήσει τη συνδρομή της⁶⁸.

Αναφορικά με τις διαδικασίες, στις οποίες ασκούνται τα διαδικαστικά δικαιώματα των παιδιών, η Σύμβαση ορίζει ότι πρόκειται για τις διαδικασίες ενώπιον της δικαστικής αρχής, που αφορούν τα παιδιά, και πιο συγκεκριμένα για διαδικασίες του οικογενειακού δικαίου, από τις οποίες ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις έχουσες ως αντικείμενο τη ρύθμιση της γονικής μέριμνας, τη διαμονή του παιδιού και την επικοινωνία μαζί του (άρθρο 1§3), ήτοι πρόκειται για διαδικασίες οικογενειακού δικαίου, η έκβαση των οποίων πρόκειται να επηρεάσει ευθέως τις συνθήκες ζωής και τα συμφέροντα του.

⁶⁸ Βλ. Φ. Σκορίνη-Παπαρηγοροπούλου, (2003), ο.π. σελ. 321

Συνεπώς, στο χώρο του ελληνικού δικαίου, βάσει του Ν. 2502/1997, ο οποίος ενσωμάτωσε στην ελληνική έννομη τάξη την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την άσκηση των δικαιωμάτων του παιδιού, και χωρίς να ληφθούν υπόψη οι ήδη υπάρχουσες ελληνικές διατάξεις, που περιέχουν ανάλογες ρυθμίσεις, το παιδί θα είχε εκ πρώτης όψεως τη δυνατότητα να ασκήσει τα εκ της Συμβάσεως δικαιώματα του και να δράσει διαδικαστικά σε όλο το φάσμα των υποθέσεων, όταν το δικαστήριο επρόκειτο να αποφασίσει (είτε κατά την τακτική δίκη είτε κατά τη διαδικασία λήψης ασφαλιστικών μέτρων) για τον τρόπο άσκησης της γονικής μέριμνας, για τον τόπο διαμονής του, την επικοινωνία του με τον μη διαμένοντα με αυτό γονέα (άρθρα 1513, 1514, 1515, 1520 Α.Κ.), για τη διαχείριση της περιουσίας του (άρθρα 1521-131 Α.Κ), καθώς και για όλες τις άλλες οικογενειακές διαδικασίες, που το ενδιαφέρουν. Πλην, όμως, η παρ. 4 του άρθρου 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης, απαιτεί από τα Συμβαλλόμενα Κράτη, ταυτόχρονα με την κύρωση ή την αποδοχή, την έγκριση ή την προσχώρηση στη Σύμβαση, να δηλώσουν στον Γεν. Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης τρεις τουλάχιστον κατηγορίες οικογενειακών διαφορών, στις οποίες θα εφαρμόζονται οι διατάξεις της υποχρεωτικά⁶⁹, ενώ τους δίνεται παράλληλα και η δυνατότητα όπως θεσπίσουν ευνοϊκότερους κανόνες αναφορικά με τα διαδικαστικά δικαιώματα των παιδιών. Συγκεκριμένα, η Ελλάδα κατά την κατάθεση του εγγράφου κυρώσεως της Σύμβασης, δήλωσε ρητώς ότι η Σύμβαση θα εφαρμόζεται στις οικογενειακές διαδικασίες που αφορούν την επιμέλεια⁷⁰, την επικοινωνία μεταξύ γονέων και τέκνων και την υιοθεσία, πράγμα που σημαίνει ότι μόνο επ' αυτών των διαδικασιών είναι υποχρεωμένη η δικαστική αρχή να επιτρέψει την άσκηση ιχον διαδικαστικών δικαιωμάτων, που θα αναλυθούν κατωτέρω, από τον ανήλικο. Στις υπόλοιπες δίκες οικογενειακού δικαίου, η ευχέρεια του δικαστηρίου να δεχτεί την άσκηση των διαδικαστικών δικαιωμάτων του ανηλίκου είναι δυναμική, εφόσον βέβαια το εθνικό δίκαιο δεν περιέχει άλλες ευνοϊκότερες ρυθμίσεις αναφορικά με τα διαδικαστικά δικαιώματα του ανηλίκου.

⁶⁹ibid. σ. 330

⁷⁰Βλ. ΑΠ 1316/2009, ΑΠ 1736/2007, με τις οποίες σε δίκες για την επιμέλεια ανήλικου τέκνου, το Δικαστήριο έλαβε υπόψη του για την έκδοση της απόφασης, τη γνώμη του ανήλικου παιδιού, του οποίου η κρίση θεωρήθηκε επαρκής και ώριμη

Ειδικότερα, στην ελληνική έννομη τάξη, προβλέπονται εκτός των ειδικότερων ρυθμίσεων του νέου νόμου, που ενσωματώνει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση, τόσο δικονομικές (άρθρο 742 ΚΠολΔ⁷¹, 598⁷² ΚΠολΔ) όσο και ουσιαστικές διατάξεις (1511§3⁷³ Α.Κ), οι οποίες αλληλοσυμπληρώνονται και με τις οποίες προβλέπονται ευνοϊκές ρυθμίσεις για την άσκηση των διαδικαστικών δικαιωμάτων των ανηλίκων.

4.1.11.2 Τα διαδικαστικά δικαιώματα του παιδιού, όπως προβλέπονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την άσκηση των δικαιωμάτων του παιδιού

Ως προς τους επιδιωκόμενους με τη Σύμβαση σκοπούς, στην § 2 του άρθρου 1 υπογραμμίζεται ότι οι εισαγόμενες ρυθμίσεις έχουν ως στόχο να προαγάγουν⁷⁴ προς το συμφέρον των παιδιών, τα ήδη κεκτημένα με τη Διεθνή Σύμβαση δικαιώματα τους. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό, αφενός θεσπίζονται συγκεκριμένα διαδικαστικά δικαιώματα και αφετέρου διευκολύνεται η άσκηση τους από τα παιδιά, με την παροχή της δυνατότητας, σε κάθε οικογενειακή δικαστική διαδικασία που τα αφορά, να ενημερώνονται γι' αυτήν και να συμμετέχουν, μέσα σε ορισμένα πλαίσια.

Ειδικότερα, τα παρεχόμενα στο παιδί διαδικαστικά δικαιώματα είναι το δικαίωμα για πληροφόρηση και έκφραση γνώμης (άρθρο 3) και το δικαίωμα για την αίτηση διορισμού ειδικού αντιπροσώπου (άρθρο 4).

⁷¹Με τη διάταξη αυτή θεσπίζεται η ικανότητα των προσώπων που έχουν συμπληρώσει το δέκατο έκτο έτος (16^ο) της ηλικίας τους, να παρίστανται στο δικαστήριο και να ασκούν ένδικα μέσα, αποκλειστικά όμως για υποθέσεις που αφορούν την προσωπική τους κατάσταση, όπως για παράδειγμα στη δίκη για υποβολή ανηλίκου σε δικαστική συμπαράσταση ή σε ακούσια νοσηλεία, στην αίτηση για κήρυξη ή άρση της αφάνειας κ.τ.λ.

⁷²Προβλέπεται αυτοπρόσωπη δικαστική παράσταση στους έγγαμους ανηλίκους, στις δίκες των γαμικών διαφορών του άρθρου 592§1 ΚΠολΔ.

⁷³Σε συνδυασμό με το άρθρο 681 Γ§ 3 ΚΠολΔ, προβλέπεται το δικαίωμα του ανηλίκου έκφρασης της γνώμης του σε κάθε στάση της δίκης σχετικής με τη γονική μέριμνα, ανεξαρτήτου ηλικίας και εφόσον υπάρχει η κατάλληλη ωριμότητα.

⁷⁴Η Εισηγητική Έκθεση δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην προαγωγή των δικαιωμάτων των παιδιών, διακρίνοντας την από την απλή προστασία τους.

Ι) Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 3, προβλέπεται ότι «σε ένα παιδί που θεωρείται από το εσωτερικό δίκαιο ότι έχει επαρκή κρίση, στις διαδικασίες που το αφορούν ενώπιον μιας δικαστικής αρχής, παρέχονται τα ακόλουθα δικαιώματα, την απόλαυση των οποίων μπορεί να ζητήσει και το ίδιο: α. να λάβει οποιαδήποτε κατάλληλη πληροφορία, β. να ερωτάται και να εκφράζει τη γνώμη του και γ. να πληροφορείται για τις ενδεχόμενες συνέπειες της θέσης σε εφαρμογής της γνώμης του και για τις ενδεχόμενες συνέπειες οποιασδήποτε απόφασης». Η εν λόγω διάταξη, η οποία εξειδικεύει τη διάταξη του άρθρου 12§2 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, ήτοι το δικαίωμα δικαστικής ακρόασης του παιδιού, αποκτά την πλήρη σημασία της, όταν αναγνωρισθεί σε συνδυασμό με τις διατάξεις των άρθρων 6 και 10. Από αυτές η μεν πρώτη, υποχρεώνει τη δικαστική αρχή προτού προχωρήσει στη λήψη απόφασης να εξετάσει, αν η ίδια διαθέτει επαρκή πληροφόρηση για όλες τις πτυχές του υπό κρίση θέματος και αν όχι να ζητήσει πληρέστερη πληροφόρηση, ιδίως από τους ασκούντες τη γονική μέριμνα. Επιπλέον, η ίδια δικαστική αρχή οφείλει να βεβαιωθεί ότι το παιδί διαθέτει τις απαιτούμενες από το άρθρο 3 πληροφορίες και στη συνέχεια να ζητήσει τη γνώμη του παιδιού - εφόσον αυτό διαθέτει επαρκή κρίση⁷⁵ - την οποία θα συνεκτιμήσει με τα υπόλοιπα στοιχεία. Εξάλλου, η διάταξη του άρθρου 10 υποχρεώνει τους αντιπροσώπους του παιδιού να του παράσχουν κάθε κατάλληλη πληροφορία, καθώς και να του δώσουν εξηγήσεις σχετικές με τις ενδεχόμενες συνέπειες τόσο υιοθέτησης από τη δικαστική αρχή της γνώμης του, όσο κάθε ενέργειας αυτών των ίδιων ως αντιπροσώπων του.

Σημειώνεται ότι στο δικαίωμα του παιδιού να ασκήσει τα ανωτέρω διαδικαστικά δικαιώματα (άρθρο 3) αντιστοιχεί η υποχρέωση της δικαστικής αρχής για ακρόαση του παιδιού πριν τη λήψη απόφασης. Η εν λόγω δικαστική αρχή έχει δύο δυνατότητες ως

⁷⁵Πρόκειται για αόριστη νομική έννοια, της οποίας η εξειδίκευση εξαρτάται από τα κριτήρια, τα οποία, κατά την Εισηγητική Έκθεση (§36), καθορίζει το εσωτερικό δίκαιο κάθε Συμβαλλόμενου Κράτους. Σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο, ο νομοθέτης θέτει ως κριτήριο της επαρκούς κρίσης -ωριμότητας ορισμένη ηλικία (Α.Κ 129 περ.1, 134, 135, 136 κ.ο.κ).

προς τον τρόπο επαφής με το παιδί, είτε να το καλέσει και να το ακούσει ο ίδιος ο δικαστής προσωπικά, είτε να αναθέσει σε κάποιο άλλο πρόσωπο (π.χ έναν κοινωνικό λειτουργό) ή σε αρμόδιο όργανο (π.χ την κοινωνική υπηρεσία) να εξακριβώσει τι ακριβώς σκέπτεται ο ανήλικος και θα ήθελε να το γνωστοποιήσει στο δικαστήριο. Η ακρόαση δε αυτή μπορεί να παραλειφθεί μόνο όταν είναι εμφανώς αντίθετη προς το συμφέρον του, ήτοι όταν υπάρχει ένας σπουδαίος λόγος.

Συνοψίζοντας, θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι τα ανωτέρω θεσπιζόμενα με τη διάταξη του άρθρου 3 δικαιώματα του ανηλίκου να λάβει πληροφορίες, να εκφράσει τη γνώμη του και να συμμετέχει σε οποιαδήποτε οικογενειακή διαφορά ενώπιον δικαστικής αρχής, που το αφορά, τον μεταβάλλει από απλό υποκείμενο της δίκης σε πρόσωπο που συμμετέχει σε αυτή, χωρίς ωστόσο να του προσδίδει την ικανότητα για δικαστική παράσταση, με συνέπεια τη μη δυνατότητα προσβολής της απόφασης με ένδικα μέσα από το παιδί. Συνεπώς, δεν πρόκειται για αυτοπρόσωπη παράσταση του ανηλίκου στο δικαστήριο αλλά ούτε για μαρτυρική κατάθεση. Είναι μια ιδιάζουσα θέση, στην οποία δεν μπορεί να αποδοθεί κανένας από τους γνωστούς νομικούς χαρακτηρισμούς και όπου το παιδί μπορεί να ασκήσει μόνο τα περιεχόμενα στο άρθρο 3 δικαιώματα του, εκφράζοντας τις απόψεις του και τα συναισθήματα του, τα οποία θα αποτελέσουν έναν οδηγό για την κρίση του δικαστηρίου.

II) Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 1, προβλέπεται το δικαίωμα «αίτησης διορισμού ειδικού αντιπροσώπου» του παιδιού σε διαδικασίες ενώπιον δικαστικής αρχής που το αφορούν και στις οποίες οι ασκούντες τη γονική μέριμνα δεν έχουν δικαίωμα, σύμφωνα με το εσωτερικό δίκαιο, να το εκπροσωπήσουν λόγω σύγκρουσης συμφερόντων. Σ' αυτές τις περιπτώσεις, την αίτηση για το διορισμό ειδικού αντιπροσώπου υποβάλλει το παιδί είτε το ίδιο προσωπικά, είτε μέσω άλλων προσώπων ή οργάνων (στη χώρα μας, π.χ μέσω της κοινωνικής υπηρεσίας της Εταιρείας προστασίας ανηλίκων), χωρίς να τίθεται κάποιο κατώτερο όριο ηλικίας, εφόσον βέβαια το παιδί έχει την απαραίτητη ωριμότητα για να κρίνει την ύπαρξη σύγκρουσης των συμφερόντων του με τα συμφέροντα των προσώπων που ασκούν τη γονική μέριμνα. Το δικαίωμα δε αυτό του παιδιού, περί υποβολής αιτήσεως για το διορισμό ειδικού αντιπροσώπου, τελεί υπό την επιφύλαξη της

διάταξης του άρθρου 9 § 1⁷⁶, το οποίο προβλέπει την εξουσία του δικαστηρίου να διορίσει ειδικό αντιπρόσωπο του παιδιού σε κάθε διαδικασία στην οποία οι ασκούντες γονική μέριμνα αποκλείονται από την εκπροσώπηση του παιδιού, λόγω σύγκρουσης συμφερόντων.

Συμπερασματικά, προκύπτει ότι με τις διατάξεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την άσκηση των δικαιωμάτων του παιδιού, αποσαφηνίζεται τόσο η υποχρεωτικότητα της αναζήτησης και της συνεκτίμησης της γνώμης του ανηλίκου, υποχρέωση η οποία μπορεί να παραμεριστεί μόνο λόγω εμφανούς αντίθεσης της προς το συμφέρον του ανηλίκου και μόνο εφόσον η άρνηση αυτή αιτιολογείται ειδικώς από τη δικαστική αρχή, όσο και η δυνατότητα του ανηλίκου να υποβάλλει αίτηση για διορισμό ειδικού αντιπροσώπου, όταν τα συμφέροντα του επρόκειτο να έρθουν σε σύγκρουση με τα συμφέροντα των ασκούντων τη γονική μέριμνα, σε υπόθεση που το αφορά. Πρόκειται για εκφάνσεις και τρόπους άσκησης των δικαιωμάτων της ελευθερίας έκφρασης γνώμης και του δικαιώματος της δικαστικής ακρόασης των ανηλίκων, όπως κατοχυρώνονται στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και όχι για νέα, αυτοτελή δικαιώματα⁷⁷.

4.1.11.3 Σύγκριση διεθνούς και ευρωπαϊκής σύμβασης προστασίας δικαιωμάτων του παιδιού

Κατέστη σαφές εκ των προτέρων και δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση κατά την επεξεργασία των διατάξεων της Ευρωπαϊκής Σύμβασης, ότι τα δύο κείμενα, ήτοι η Διεθνή Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την άσκηση των δικαιωμάτων του παιδιού, τελούν σε σχέση συμπληρωματική μεταξύ τους, χωρίς το ένα να επικαλύπτει το άλλο. Η διεθνή σύμβαση κατοχυρώνει τα ατομικά, πολιτικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα των παιδιών Η ευρωπαϊκή σύμβαση για

⁷⁶Η Εισηγητική Έκθεση (§39) για να καταστήσει σαφέστερη την επιφύλαξη, παραπέμπει στα εθνικά δίκαια, που προβλέπουν αυτεπάγγελτο διορισμού αντιπροσώπου, όταν έρχονται αντιμέτωπα τα συμφέροντα των δύο πλευρών.

⁷⁷ Βλ. Π. Νάσκου – Περράκη ,(2002), ο.π. σ. 67 επ.

την άσκηση δικαιωμάτων του παιδιού ορίζει τις διαδικασίες που εξασφαλίζουν την αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων των παιδιών στοχεύοντας στο ύψιστο συμφερον των παιδιών, των δικαιωμάτων τους και παρασχει διαδικαστικά δικαιώματα. Ακόμα διευκολύνει στην άσκησή τους ώστε να μπορούν τα ίδια ή μέσω άλλων προσώπων ή οργάνων να πληροφορούνται και να έχουν την άδεια να συμμετέχουν στις διαδικασίες που τους ενδιαφέρουν ενώπιον μιας δικαστικής αρχής. Επομένως, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την άσκηση των δικαιωμάτων του παιδιού, δεν δημιουργεί με κανένα τρόπο νέα ή άλλα δικαιώματα πέραν εκείνων που αναγνωρίζονται στη Διεθνή Σύμβαση. Ωστόσο όμως η συμβολή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης είναι εξίσου σοβαρή, διότι διαμορφώνει μηχανισμούς, που επιτρέπουν στα παιδιά και τα διευκολύνουν να ασκήσουν ορισμένα από τα αναγνωριζόμενα δικαιώματα τους αυτοπροσώπως ή μέσω των αντιπροσώπων τους ή άλλων φορέων. Πρόκειται για ένα πρακτικό κείμενο, που προτείνει συγκεκριμένες λύσεις και παρέχει τα μέσα για την επιδίωξη τους.

4.2 Δραστηριότητες του συμβουλίου της Ευρώπης σε επιμέρους τομείς πολιτικής με ενδιαφέρον για το παιδί

4.2.1. Άσυλο, Μετανάστευση και Εξωτερικά Σύνορα

Με σειρά Οδηγιών του συμβουλίου της Ευρώπης (για την προσωρινή προστασία, τις συνθήκες υποδοχής κτλ.) καθώς και ο Κανονισμός, ο οποίος καθορίζει το κράτος που είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης ασύλου, περιλαμβάνουν ειδικές διατάξεις για τα παιδιά και ειδικότερα για τους ασυνόδευτους ανήλικους. Πιο συγκεκριμένα:

Στην Οδηγία 2005/85/EK σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη-μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα, περιλαμβάνονται διατάξεις που αφορούν τα παιδιά και ειδικότερα τις εγγυήσεις για τους ασυνόδευτους ανήλικους (εκπροσώπηση ή/και συνδρομή από εκπρόσωπο κατά την εξέταση της αίτησης, ενημέρωση σχετικά με το νόημα και τις πιθανές συνέπειες της προσωπικής συνέντευξης, μεριμνα ώστε η προσωπική συνέντευξη

να διεξάγεται από άτομο που έχει ειδικές γνώσεις για τις ανάγκες των ανήλικων και η απόφαση να ετοιμάζεται επίσης από υπάλληλο με ειδικές γνώσεις).⁷⁸ Επίσης, η Οδηγία για την προσωρινή προστασία και τις συνθήκες υποδοχής απαιτεί την παροχή ιατρικής βοήθειας στα άτομα με ειδικές ανάγκες, όπως τα ασυνόδευτα παιδιά, τα παιδιά θύματα εκμετάλλευσης και απάνθρωπης συμπεριφοράς και τα παιδιά που θίγονται από ένοπλες συρράξεις.⁷⁹

Η ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών, που ζουν και εργάζονται στην ΕΕ, καταλαμβάνει τα τελευταία χρόνια ολοένα και μεγαλύτερο μέρος στα ευρωπαϊκά προγράμματα. Η ένταξη αυτή αποτελεί πηγή προβληματισμού σε πολλές πολιτικές, την ίδια στιγμή που η ένταξη των μεταναστών στην αγορά εργασίας αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την επίτευξη των στόχων της Λισσαβόνας. Η προώθηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, η έλλειψη διακρίσεων και η ισότητα των ευκαιριών για όλους αποτελούν βασικά σημεία της ένταξης. Η Ανακοίνωση της Επιτροπής «Κοινό Πρόγραμμα για την Ένταξη. Πλαίσιο σχετικά με την ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην ΕΕ» προτείνει μια σειρά κατευθύνσεων για τη θέσπιση ενός συνεκτικού πλαισίου για την ένταξη. Μεταξύ των προτεινόμενων κατευθύνσεων και δράσεων περιέχονται και ορισμένες με ειδικό ενδιαφέρον για το παιδί και τους νέους όπως: η ανάπτυξη εισαγωγικών προγραμμάτων και δραστηριοτήτων για τα εξαρτώμενα μέλη των οικογενειών, η αποτελεσματική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των νέων μεταναστών, η βελτίωση της πρόσβασης των νέων μεταναστών στην ανώτερη εκπαίδευση, η αντανάκλαση της πολυμορφίας στα σχολικά προγράμματα, η σημασία που πρέπει να δίνεται στα ειδικά προβλήματα των νέων μεταναστών, στο πλαίσιο των μέτρων που στοχεύουν στην πρόληψη της αποτυχίας και της εγκατάλειψης της σχολικής εκπαίδευσης.⁸⁰

⁷⁸ Council Directive, (13./12/2005), «2005/85/EC of 1st December 2005 on minimum standards on procedures in Member states for granting and withdrawing refugee status», *Official Journal of the European Union*, L326/13, σ.6

⁷⁹ Commission EC (2006), *Preliminary Inventory of EU actions affecting children's rights*. Commission Staff Working Document. Accompanying the Communication from the Commission Towards an EU Strategy on the Rights of the Child, Brussels, σσ.4-28

⁸⁰Επιτροπή ΕΚ (01/09/2005), *Κοινό Πρόγραμμα για την Ένταξη, Πλαίσιο σχετικά με την ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών στην ΕΕ*, COM(2005) 389 τελικό, Βρυξέλλες

Αναγνωρίζοντας ότι η οικογενειακή επανένωση αποτελεί απαραίτητο μέσο προκειμένου να καταστεί δυνατός ο οικογενειακός βίος, το Συμβούλιο υιοθέτησε Οδηγία σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης, στην οποία καθορίζονται οι όροι υπό τους οποίους μπορούν να ασκούν το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης οι υπήκοοι τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στην επικράτεια των κρατών-μελών. Η Οδηγία καλύπτει επίσης την οικογενειακή επανένωση προσφύγων οι οποίοι έχουν αναγνωριστεί από τα κράτη μέλη.⁸¹ Για τους αιτούντες άσυλο, βάσει της Οδηγίας 2003/9/EK του Συμβουλίου σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη-μέλη, τα κράτη-μέλη παρέχουν στα ανήλικα τέκνα και στους ανήλικους αιτούντες άσυλο πρόσβαση στο εκπαιδευτικό σύστημα υπό προϋποθέσεις ανάλογες με αυτές που ισχύουν για τους υπηκόους της χώρας υποδοχής. Η πρόσβαση στο εκπαιδευτικό σύστημα δεν πρέπει να καθυστερεί πέραν των τριών μηνών από την ημερομηνία υποβολής της αίτησης ασύλου από το γονέα ή τον ανήλικο. Όταν η πρόσβαση στο εκπαιδευτικό σύστημα είναι αδύνατη λόγω της ειδικής κατάστασης του ανήλικου, το κράτος δύναται να προσφέρει άλλες εκπαιδευτικές ρυθμίσεις. Το απώτερο συμφέρον του παιδιού αποτελεί το πρωταρχικό μέλημα των κρατών κατά την εφαρμογή των διατάξεων της Οδηγίας. Τα κράτη-μέλη εξασφαλίζουν την πρόσβαση σε υπηρεσίες αποκατάστασης σε ανήλικους που είναι θύματα κάθε μορφής κατάχρησης, αμέλειας, εκμετάλλευσης, βασανιστηρίων, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή που έχουν υποφέρει από ένοπλες συγκρούσεις και εξασφαλίζουν ότι τους παρέχεται κατάλληλη φροντίδα και θεραπεία. Παράλληλα τα κράτη μέλη καλούνται να λάβουν το ταχύτερο δυνατόν μέτρα για την εξασφάλιση της αναγκαίας εκπροσώπησης από οργανισμό υπεύθυνο για την επιμέλεια και την ευημερία ανηλίκων ή οποιαδήποτε άλλη εκπροσώπηση. Ανάλογες διατάξεις περιέχονται και στην Οδηγία 2001/55/EK σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές παροχής προσωρινής προστασίας σε περίπτωση μαζικής εισροής εκτοπισθέντων και μέτρα για τη δίκαιη κατανομή των βαρών μεταξύ των κρατών-μελών, όσον αφορά την υποδοχή και την αντιμετώπιση των συνεπειών της υποδοχής των ατόμων αυτών.

⁸¹ Council Directive (6/02/2003), 2003/9/EC of 27 January 2003 laying down minimum standards for the reception of asylum seekers, OJEU L.31/18

Τέλος, η Ανακοίνωση για την Κοινή Ατζέντα για την Ενσωμάτωση θέτει το πλαίσιο ενσωμάτωσης υπηκόων τρίτων χωρών στην ΕΕ και επισημαίνει την ειδική προσοχή που πρέπει να δοθεί στα παιδιά και τους νέους μετανάστες κατά την εφαρμογή των σχετικών δράσεων της Ανακοίνωσης.

Οι πολιτικές της Ένωσης υποστηρίζονται από σειρά προγραμμάτων, όπως το Ευρωπαϊκό Ταμείο για τους Πρόσφυγες, το οποίο χρηματοδοτεί μεταξύ άλλων και δράσεις που αφορούν ευάλωτα άτομα, όπως οι ανήλικοι και οι γονείς που συνοδεύουν ανήλικα τέκνα, το Πρόγραμμα ARGO (2002-2006), το οποίο υποστηρίζει τη διοικητική συνεργασία μεταξύ κρατών σε θέματα ασύλου, εξωτερικών συνόρων και μετανάστευσης, και το Πρόγραμμα AENEAS (2004-2008), το οποίο χρηματοδοτεί προγράμματα με τρίτες χώρες στον τομέα του ασύλου και της μετανάστευσης και το οποίο, αν και δεν επικεντρώνεται στα παιδιά, τα αντιμετωπίζει (μαζί με λοιπές ευάλωτες ομάδες) ως ομάδες προτεραιότητας.⁸²

4.2.2. Παιδική φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός

Βάσει των Άρθρων 136 και 137 της Συνθήκης του Άμστερνταμ, η δράση του συμβουλίου της Ευρώπης για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού έχει αναπτυχθεί σημαντικά στη διάρκεια των τελευταίων ετών. Τα δικαιώματα του παιδιού αποτελούν ειδικότερα βασικό σημείο της Ανοικτής Μεθόδου Συντονισμού (ΑΜΣ). Στο πλαίσιο των Προγραμμάτων της ΕΕ για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, που δρουν υποστηρικτικά της ΑΜΣ, η Επιτροπή έχει χρηματοδοτήσει σειρά διακρατικών προγραμμάτων, μια αξιολόγηση από ομότιμους για παιδιά και οικογένειες σε δυσκολίες, μια διακρατική μελέτη γύρω από πολιτικές για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, ενώ παρέχει οικονομική υποστήριξη στο δίκτυο ΜΚΟ του Eurochild.

Το 2001 θεσπίστηκε το Πρόγραμμα Δράσης για την ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών, με στόχο την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού

⁸² Commission EC (2006), ο.π.

στο πλαίσιο της ΑΜΣ, το οποίο κάλυπτε την περίοδο 2002-2006,⁸³ ενώ το PROGRESS υποστηρίζει οικονομικά την υλοποίηση των στόχων της Ένωσης στους τομείς της απασχόλησης και των κοινωνικών υποθέσεων και καλύπτει την περίοδο 2007-2013. Στον τομέα της κοινωνικής προστασίας και της ενσωμάτωσης οι στόχοι του PROGRESS αφορούν α) τη βελτίωση της κατανόησης των σχετικών θεμάτων, β) την παρακολούθηση και αξιολόγηση της υλοποίησης των ευρωπαϊκών κατευθυντήριων γραμμών και συστάσεων για την απασχόληση και τον αντίκτυπο τους, γ) την προώθηση της αλληλοδιδασκαλίας στο πλαίσιο της στρατηγικής για την κοινωνική προστασία και την απασχόληση, δ) την αύξηση της ευαισθητοποίησης και ε) την ανάπτυξη της δυνατότητας των κυριότερων ευρωπαϊκών δικτύων να στηρίζουν και να αναπτύξουν περαιτέρω στόχους κοινοτικής πολιτικής και στρατηγικές στον τομέα της κοινωνικής προστασίας και ενσωμάτωσης.⁸⁴

4.2.3. Παιδική εργασία

Η Οδηγία 94/33/EC για την προστασία των νέων ατόμων στην εργασία υιοθετήθηκε με σκοπό την προστασία τους από την οικονομική εκμετάλλευση και από κάθε μορφή εργασίας που δύναται να θέσει σε κίνδυνο την υγεία και την ασφάλεια τους και να υπονομεύσει την εκπαίδευσή τους. Η Οδηγία απαγορεύει την εργασία σε παιδιά κάτω των 15 ετών ή σε όσα βρίσκονται στο πλαίσιο πλήρους υποχρεωτικής εκπαίδευσης, διασφαλίζει ότι οι συνθήκες εργασίας είναι ανάλογες με την ηλικία των εργαζομένων καθώς και την προστασία της εργασίας, συμπεριλαμβανομένων ζητημάτων που αφορούν το χρόνο εργασίας. Ως προς το τελευταίο σημείο, η Οδηγία 2000/78/EK του Συμβουλίου για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία ορίζει ότι τα κράτη-μέλη δύνανται να προβλέπουν ότι η λόγω ηλικίας

⁸³(12.1.2002), «Decision No50/2002/EC of the European Parliament and of the Council of 7 December 2001 establishing a Programme of Community action to encourage cooperation between member states to combat social exclusion», *Official Journal of the European Communities*, Vol.10, σ.15

⁸⁴(15.11.2006), «Decision No 1672/2006/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 2006 establishing a Community Programme for Employment and Social Solidarity-PROGRESS», *Official Journal of the European Union*, Vol. 315, σ.34

διαφορετική μεταχείριση δεν συνιστά διάκριση, εφόσον δικαιολογείται στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου αντικειμενικά και λογικά από ένα θεμιτό στόχο και εφόσον τα μέσα επίτευξης του στόχου αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία. Ως τέτοια μπορούν να είναι η καθιέρωση ειδικών συνθηκών για την πρόσβαση στην απασχόληση και την επαγγελματική κατάρτιση, για την απασχόληση και την εργασία, συμπεριλαμβανομένων των όρων απόλυσης και αμοιβής, για τους νέους, τους ηλικιωμένους και τους εργαζομένους που συντηρούν άλλα πρόσωπα.⁸⁵

Η Επιτροπή υπέγραψε τον Ιούλιο του 2004 μια στρατηγική συνεργασία με το ΔΓΕ στον τομέα της ανάπτυξης, όπου η αποτροπή της παιδικής εργασίας συνιστά μια από τις προτεραιότητες. Στο πλαίσιο αυτό η Επιτροπή συζητά με τις χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού πρόγραμμα δράσης για την καταπολέμηση της παιδικής εργασίας μαζί με το Διεθνές Πρόγραμμα για την Εκρίζωση της Παιδικής Εργασίας του ΔΓΕ.⁸⁶

4.2.4. Εμπορία παιδιών

Το Συμβούλιο της ΕΕ, λαμβάνοντας υπόψη ότι η εμπορία ανθρώπων συνιστά σοβαρή καταπάτηση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, καθώς και ότι τα παιδιά είναι πιο ευάλωτα και συνεπώς κινδυνεύουν περισσότερο να πέσουν θύματα εμπορίας, ενέκρινε απόφαση-πλαίσιο για την καταπολέμηση της εμπορίας των ανθρώπων, συμπληρώνοντας τα νομοθετήματα που έχουν θεσπιστεί ήδη στον εν λόγω τομέα. Όπως αναφέρεται στην απόφαση-πλαίσιο, όταν η πράξη αφορά παιδί, συνιστά αξιόποινη πράξη εμπορίας ανθρώπων, ακόμα και αν δεν έχουν χρησιμοποιηθεί μέσα όπως ο εξαναγκασμός, η βία, η απειλή, ο δόλος, η απάτη, η κατάχρηση εξουσίας. Τα κράτη-μέλη καλούνται να λάβουν τα αναγκαία μέτρα ώστε τα εγκλήματα αυτά να τιμωρούνται με ποινικές κυρώσεις που θα είναι δυνατόν να

⁸⁵Council Directive (2.12.2000), «2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation», *Official Journal of the European Communities*, L303, p.56

⁸⁶ Commission EC (2006), ο.π.

αποτελέσουν βάση έκδοσης. Επίσης, τα κράτη-μέλη καλούνται να λάβουν τα αναγκαία μέτρα ώστε τα εγκλήματα να τιμωρούνται με ποινή στερητική της ελευθερίας, με ανώτατη διάρκεια όχι μικρότερη των οκτώ ετών, εφόσον έχουν διαπραχθεί (μεταξύ άλλων) εναντίον θύματος ιδιαιτέρως ευάλωτου, όπως είναι τα παιδιά.⁸⁷ Στην Οδηγία 2004/81/EK σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών που πέφτουν θύματα εμπορίας ανθρώπων ή συνέργειας στη λαθρομετανάστευση, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές, τα κράτη-μέλη μπορούν να αποφασίσουν να εφαρμόσουν τις διατάξεις της παρούσας Οδηγίας στους ανήλικους που ανταποκρίνονται σε ορισμένες προϋποθέσεις οριζόμενες στο εθνικό τους δίκαιο. Στην περίπτωση αυτή τα κράτη-μέλη λαμβάνουν υπόψη το ύψιστο συμφέρον του παιδιού, εξασφαλίζουν στους ανήλικους πρόσβαση στο εκπαιδευτικό σύστημα υπό προϋποθέσεις ίδιες με αυτές των υπηκόων τους και στην περίπτωση ασυνόδευτων ανήλικων λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για να προσδιορίσουν την ταυτότητα και την ιθαγένεια τους και να προσδιορίσουν ότι δεν συνοδεύονται.

4.2.5. Παιδιά θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης

Το Ψήφισμα του Συμβουλίου της ΕΕ για τη συμβολή της κοινωνίας των πολιτών κατά την αναζήτηση παιδιών που έχουν εξαφανισθεί και αποτελούν αντικείμενο σεξουαλικής εκμετάλλευσης, καλεί τα κράτη-μέλη να προωθήσουν τη συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων αρχών και της κοινωνίας των πολιτών, για την αναζήτηση των παιδιών που έχουν εξαφανιστεί και αποτελούν αντικείμενο σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Τα κράτη-μέλη καλούνται επίσης να καταγράψουν το σύνολο των δεδομένων τα οποία αφορούν τα παιδιά που έχουν εξαφανιστεί ή αποτελούν αντικείμενο σεξουαλικής εκμετάλλευσης προκειμένου να διαπιστώσουν την έκταση του φαινομένου, να αναλύσουν την εξέλιξη του και να ανταλλάξουν μεταξύ τους δεδομένα. Το Συμβούλιο καλεί επίσης την Επιτροπή να καταρτίσει σχετική μελέτη στην οποία θα καταγράφεται η

⁸⁷ (1.8.2002), «Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings (2002/269/JHA)», *Official Journal of the European Communities*, L203

πραγματικότητα και η έκταση του φαινομένου, η ύπαρξη, ο ρόλος και η δομή της κοινωνίας των πολιτών που στηρίζουν ενεργά την αναζήτηση παιδιών τα οποία έχουν εξαφανιστεί, τα νομικά θέματα που αφορούν την παρέμβαση των εν λόγω οργανισμών. Βάσει της έκθεσης η Επιτροπή θα εξετάσει τα απαραίτητα πρότυπα για τη βελτιστοποίηση της ανταλλαγής πληροφοριών και τις απαραίτητες εγγυήσεις για την ασφάλεια της ανταλλαγής των εν λόγω πληροφοριών.⁸⁸

Η σεξουαλική εκμετάλλευση των παιδιών και η παιδική πορνογραφία συνιστούν σοβαρές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών δικαιωμάτων του παιδιού. Η παιδική πορνογραφία αποτελεί ειδικότερα μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης, η οποία εξαπλώνεται συνεχώς μέσω της χρήσης των νέων τεχνολογιών και του διαδικτύου. Λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη συμπλήρωσης του έργου των διεθνών οργανισμών, το Συμβούλιο ενέκρινε απόφαση-πλαίσιο για την καταπολέμηση της σεξουαλικής εκμετάλλευσης των παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας. Τα κράτη-μέλη καλούνται να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για την τιμωρία των αδικημάτων της σεξουαλικής εκμετάλλευσης και της παιδικής πορνογραφίας, καθώς και για την τιμωρία της ηθικής αυτουργίας ή συνέργειας. Παράλληλα τα κράτη-μέλη καλούνται να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για την παροχή της κατάλληλης προστασίας και συνδρομής στα θύματα.⁸⁹

Λαμβάνοντας επίσης υπόψη τη διάδοση της χρήσης νέων τεχνολογιών και του διαδικτύου καθώς και των κινδύνων που υφίστανται, ιδίως για τα παιδιά, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προέβη στην καθιέρωση πολυετούς κοινοτικού προγράμματος για την προαγωγή της ασφαλέστερης χρήσης του Διαδικτύου και των νέων επιγραμμικών τεχνολογιών, ιδίως για τα παιδιά και την καταπολέμηση παράνομου περιεχομένου και περιεχομένου ανεπιθύμητου από τον τελικό χρήστη. Το Πρόγραμμα Safe Internet Plus το οποίο καλύπτει την περίοδο 2005-2008, περιλαμβάνει τις ακόλουθες δράσεις: (α) καταπολέμηση παράνομου περιεχομένου, (β) αντιμετώπιση ανεπιθύμητου και

⁸⁸(9.10.2001), «Council Resolution on the contribution of civil society in finding missing or sexually exploited children, (2001/C 283/01)», *Official Journal of the European Communities*, σσ.9-15

⁸⁹Council EU (20/07/2003), *Council Framework Decision on combating the sexual exploitation of children and child pornography*, Brussels, σ.15

επιβλαβούς περιεχομένου, γ) προαγωγή ασφαλέστερου περιβάλλοντος και (δ) ευαισθητοποίηση.⁹⁰

Αναφορικά με τον σεξουαλικό τουρισμό, στα Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Τάμπερε, το Συμβούλιο της ΕΕ παροτρύνει την Επιτροπή και τα κράτη μέλη να συνεχίσουν να αναπτύσσουν πρωτοβουλίες για την καταπολέμηση του παιδοφιλικού τουρισμού, χαιρετίζει τις προσπάθειες καταπολέμησης μέσω πρόληψης, καταστολής και ενίσχυσης προς τα θύματα και παροτρύνει προς την εντατικοποίηση των προσπαθειών αναχαίτισης του ρεύματος παιδοφιλικού τουρισμού από τα κράτη-μέλη, ενώ τέλος καλεί την Επιτροπή και τα κράτη-μέλη να συνεργαστούν στενά με συμπληρωματικό και συντονισμένο τρόπο, συμβάλλοντας στο γενικό στόχο της προστασίας του παιδιού.⁹¹

4.2.6. Παιδιά θύματα ένοπλων συρράξεων

Στην προσπάθεια διασφάλισης της προστασίας των παιδιών θυμάτων ένοπλων συρράξεων η ΕΕ καθοδηγείται από τους διεθνείς και περιφερειακούς κανόνες για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η ΕΕ εκτιμά ότι τα παιδιά έχουν βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες ανάγκες κατά την περίοδο που ακολουθεί το τέλος των συρράξεων, αναφορικά με την αναζήτηση της οικογένειάς τους, την επανένταξη τους στην κοινωνία, τη συμμετοχή σε πρόγραμμα κοινωνικο-ψυχολογικής επανένταξης καθώς και σε προγράμματα αφοπλισμού και επανένταξης. Στο πλαίσιο αυτό η προστασία των παιδιών-θυμάτων ένοπλων συρράξεων συνιστά προτεραιότητα του συμβουλίου της Ευρώπης, όχι μόνο επειδή τα παιδιά αποτελούν το μέλλον της, αλλά και επειδή είναι φορείς δικαιωμάτων, όπως αυτά καθορίζονται μέσα από σειρά διεθνών κειμένων και οργάνων. Στην προσπάθεια αντιμετώπισης των επιπτώσεων των ένοπλων συρράξεων στα παιδιά, η ΕΕ έχει στη διάθεση της μια σειρά από εργαλεία. Οι κατευθυντήριες γραμμές του

⁹⁰(11.06.2005), «Decision No 854/2005/EC of the European Parliament and of the Council of 11 May 2005 establishing a multi-annual Community Programme on promoting safer use of the Internet and new online technologies», *Official Journal of the European Union*, L149

⁹¹ European Council (15 και 16 October 1999), *Presidency Conclusions*, Tampere European Council

συμβουλίου της Ευρώπης επισημαίνουν τη σημασία της θέσπισης μηχανισμών περιοδικής παρακολούθησης και αξιολόγησης, οι οποίοι συνιστούν βασικό εργαλείο για την ανάδειξη της αναγκαιότητας παρέμβασης. Η ομάδα εργασίας του Συμβουλίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα, σε συνεργασία με λοιπές επιτροπές, και λαμβάνοντας υπόψη λοιπές εκθέσεις και πληροφορίες, θα προσδιορίζει τις περιπτώσεις εκείνες στις οποίες απαιτείται επέμβαση της ΕΕ και θα προβαίνει σε ανάλογες συστάσεις. Αναφορικά με τα εργαλεία που η ΕΕ έχει διάθεση της, αυτά περιλαμβάνουν τον πολιτικό διάλογο, τα διαβήματα, την πολυμερή συνεργασία, τις επιχειρήσεις αντιμετώπισης κρίσεων, ενώ ταυτόχρονα η ΕΕ οικοδομεί στις υπάρχουσες δομές με σκοπό την παγίωση, την ενδυνάμωση και την προώθηση των δράσεων της που αφορούν παιδιά-θύματα ένοπλων συρράξεων. Με τα εργαλεία αυτά το συμβούλιο επιχειρεί να διασφαλίσει ότι οι ανάγκες των παιδιών θα ληφθούν υπόψη.⁹²

Στο πλαίσιο της προσέγγισης της ΕΕ για τον αφοπλισμό, την αποστράτευση και την επανένταξη, η οποία έχει ως στόχο τη διαμόρφωση ενός κοινού πλαισίου αναφοράς με τους πιθανούς εταίρους, τα παιδιά που στρατολογούνται στις ένοπλες δυνάμεις ή ομάδες, σε παραβίαση των διεθνών συνθηκών, πρέπει να θεωρούνται θύματα και όχι εισβολείς, ενώ πρέπει να παρέχεται άμεση υποστήριξη για την επανένταξη τους στην κοινωνία και την επανασύνδεση με την οικογένεια τους. Οι δράσεις που αφορούν τον αφοπλισμό, την αποστράτευση και την επανένταξη των παιδιών θα πρέπει να είναι διαφορετικές από αυτές που αφορούν τους ενήλικες και θα πρέπει να υλοποιούνται το νωρίτερο δυνατόν. Απαιτούνται προσπάθειες για την αποτροπή της στρατολόγησης παιδιών σε ένοπλες ομάδες, ενώ στην περίπτωση που συμβαίνει κάτι τέτοιο θα πρέπει να απομακρύνονται όσο το δυνατόν γρηγορότερα. Στην προσπάθεια υποστήριξης των σχετικών δράσεων το συμβούλιο υποστηρίζει την ανάγκη θέσπισης Μηχανισμού Παρακολούθησης και Αναφοράς, καθώς και την ενίσχυση των προσπαθειών για την εφαρμογή των κατευθυντήριων γραμμών του 2003 για τα παιδιά και τις ένοπλες

⁹² EU, *Guidelines on Children and Armed Conflict*

συρράξεις.⁹³ Συνολικά το Συμβούλιο σε έγγραφο του καλεί για την ενσωμάτωση της προστασίας των παιδιών θυμάτων ενόπλων συρράξεων στο σύνολο των δράσεων της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας με συστηματικό τρόπο.⁹⁴

4.2.7. Βία ενάντια στα παιδιά

Το ζήτημα της βίας και της εκμετάλλευσης των παιδιών αντιμετωπίζεται μέσα από σειρά πρωτοβουλιών των ευρωπαϊκών οργάνων. Το Πρόγραμμα Χάγη της Επιτροπής (2005), το οποίο καλύπτει μια περίοδο πέντε ετών, αναγνωρίζει την καταπολέμηση της εμπορίας των ανθρώπων, και ειδικότερα των γυναικών και των παιδιών, ως μια από τις προτεραιότητες του. Στο πλαίσιο αυτό έχουν αναληφθεί σειρά δράσεων, όπως μεταξύ άλλων η απόφαση-Πλαίσιο για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, η Απόφαση-Πλαίσιο για την καταπολέμηση της σεξουαλικής εκμετάλλευσης των παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας, το Πρόγραμμα Δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων.

Το Κοινοτικό Πρόγραμμα ΔΑΦΝΗ ΙΙΙ καλύπτει την περίοδο 2007-2013 και αποτελεί συνέχεια των Προγραμμάτων ΔΑΦΝΗ ΙΙ (2004-2008) και ΔΑΦΝΗ (2000-2003) και της Πρωτοβουλίας ΔΑΦΝΗ (1997-1999). Το Πρόγραμμα έχει ως στόχο την καταπολέμηση και την αποτροπή της βίας ενάντια στα παιδιά, τους νέους και τις γυναίκες και την προστασία των θυμάτων και των ευπαθών ομάδων. Η βία ορίζεται με την ευρεία έννοια και περιλαμβάνει τη σεξουαλική και την οικογενειακή βία, την εμπορία και τη βία που ασκείται σε βάρος ομάδων όπως οι μετανάστες, τα άτομα με αναπηρίες ή λοιπές ευπαθείς ομάδες. Το Πρόγραμμα έχει ως στόχο την προστασία των παιδιών, των νέων και των γυναικών από κάθε μορφή βίας και την επίτευξη υψηλού επιπέδου κοινωνικής συνοχής και ευημερίας. Ο ειδικότερος στόχος της πρόληψης και της

⁹³ EU, *Concept for Support to Disarmament, Demobilisation and Reintegration (DDR) Approved by the European Commission on 14 December 2006 and by the Council of the European Union on 11 December 2006*, σ.93

⁹⁴ Council EU (23/05/2006), *Checklist for the Integration of the Protection of Children affected by Armed Conflict into ESDP operations*, Brussels, σ.93

καταπολέμησης της βίας αναμένεται να επιτευχθεί μέσα από σειρά δράσεων ενθάρρυνσης των ΜΚΟ και των λοιπών οργανώσεων που "δραστηριοποιούνται στον εν λόγω τομέα, ενίσχυσης των δράσεων ευαισθητοποίησης, διάχυσης των αποτελεσμάτων του Προγράμματος, ενθάρρυνσης της δημιουργίας δικτύων μεταξύ ΜΚΟ και λοιπών φορέων, ενθάρρυνσης της ανταλλαγής πληροφοριών και καλών πρακτικών, μελέτης φαινομένων βίας και των επιπτώσεων τους, υλοποίησης προγραμμάτων αρωγής των θυμάτων.

Επιπροσθέτως, το Κοινοτικό Πρόγραμμα AGIS (2003-2007) αφορά την αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικά ζητήματα. Πρόκειται για Πρόγραμμα συμπληρωματικό του ΔΑΦΝΗ, καθώς υποστηρίζει τις αστυνομικές και δικαστικές αρχές στη βελτίωση της συνεργασίας τους στο ζήτημα της εμπορίας ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένης της εμπορίας παιδιών και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης των παιδιών, ενώ το ΔΑΦΝΗ εστιάζεται στην παροχή βοήθειας στα θύματα.

4.2.8. Παιδιά Ρομά

Ο σεβασμός και η προστασία των μειονοτήτων αναδείχθηκαν σε βασική αξία του συμβουλίου της Ευρώπης, συνιστώντας ένα από τα κριτήρια που καλούνται να εκπληρώσουν οι υποψήφιοι προς ένταξη χώρες (κριτήρια Κοπεγχάγης). Με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ το Συμβούλιο απέκτησε αρμοδιότητα θέσπισης νομοθεσίας για την καταπολέμηση των διακρίσεων η οποία οδήγησε στις Οδηγίες 2000/43/EK Racial Equality Directive και την Οδηγία-Πλαίσιο 2000/78/EK. Η δέσμευση της του συμβουλίου επιβεβαιώθηκε εκ νέου στη Χάρτα των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του ευρωπαϊκού συμβουλίου, ενώ την ίδια περίοδο δημιουργείται το Δίκτυο Ανεξάρτητων Εμπειρογνομόνων για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα, με αποστολή την παρακολούθηση και την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε κάθε χώρα. Το 2005 η ΕΕ θεσπίζει τη Στρατηγική-Πλαίσιο κατά των διακρίσεων και την προώθηση των ίσων ευκαιριών για όλους. Στο πλαίσιο της στρατηγικής και αναφορικά με τους Ρομά, το σημείο που

παρουσιάζει ενδιαφέρον αφορά τη σύσταση Ομάδας για την Ενσωμάτωση των Εθνοτικών Ομάδων, αποτελώντας μια ευκαιρία για το συντονισμό των πρωτοβουλιών που αφορούν τους Ρομά, με στόχο τη δημιουργία μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής. Συνολικά, και πέρα από τη δεσμευτικότητα που συνοδεύει την Οδηγία 2000/43/EK, δεν έχει σημειωθεί αξιόλογη πρόοδος αναφορικά με την καταπολέμηση των διακρίσεων εις βάρος των Ρομά.

Ένα σημείο ενδιαφέροντος σε σχέση με τα παιδιά Ρομά αφορά την πρόσβαση τους στην εκπαίδευση, η οποία εξαρτάται από σειρά πολιτικών, κοινωνικοοικονομικών, ιδεολογικών, θεσμικών και πολιτισμικών παραγόντων. Λαμβάνοντας υπόψη τους παράγοντες αυτούς, το Πρόγραμμα για την εκπαίδευση των παιδιών Ρομά στην Ευρώπη, το οποίο εξέτασε την κατάσταση στην Ισπανία, τη Γαλλία και την Ιταλία, προέβη σε σειρά συστάσεων με στόχο τη βελτίωση της πρόσβασης των παιδιών Ρομά στην εκπαίδευση. Σε πολιτικό επίπεδο αναγνωρίζεται η ανάγκη προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων των παιδιών Ρομά και ειδικότερα του δικαιώματος τους για εκπαίδευση, η ανάγκη θέσπισης ευρωπαϊκής και εθνικής νομοθεσίας που θα αφορά τις εκπαιδευτικές και πολιτισμικές ανάγκες των Ρομά, και η ενθάρρυνση της μάθησης της γλώσσας των Ρομά στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος. Σε κοινωνικοοικονομικό επίπεδο απαιτείται η θέσπιση πολιτικών για την εξασφάλιση της πρόσβασης στη στέγαση, την εκπαίδευση και τις υπηρεσίες υγείας, και τη θέσπιση πολιτικών για την ενσωμάτωση των Ρομά. Σε θεσμικό επίπεδο αναγνωρίζεται η ανάγκη καταπολέμησης των αρνητικών στερεοτύπων, αποφυγής του διαχωρισμού των παιδιών Ρομά από τα υπόλοιπα, διασφάλιση του πολιτισμού τους στα σχολικά εγχειρίδια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

5.1 Τα δικαιώματα των παιδιών στη Ευρωπαϊκή Ένωση

Τα δικαιώματα των παιδιών αποτελούν τμήμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τα οποία τόσο η ΕΕ όσο και τα κράτη μέλη δεσμεύονται να τηρούν βάσει των διεθνών και των ευρωπαϊκών συνθηκών, ιδίως βάσει της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού και των Προαιρετικών Πρωτοκόλλων της, καθώς και σύμφωνα με τους Αναπτυξιακούς Στόχους της Χιλιετίας και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ).⁹⁵ και του ευρωπαϊκού χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων. Παρά το γεγονός ότι τα δικαιώματα του παιδιού είναι καθολικά, τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την προώθησή τους ποικίλλουν. Πιο συγκεκριμένα, για τα κράτη μέλη της ΕΕ η νομοθεσία και τα διάφορα προγράμματα συνιστούν κοινό τόπο, για τις υποψήφιες προς ένταξη χώρες χρησιμοποιούνται ως προενταξιακή βοήθεια, ενώ στις σχέσεις της ΕΕ με τις λοιπές χώρες η Ένωση έχει σαφή πολιτικό στόχο αναφορικά με τα δικαιώματα του παιδιού, τον οποίο προωθεί μέσω του πολιτικού διαλόγου και της βοήθειας.

Σύμφωνα με τις συνθήκες και τη νομολογία του Δικαστηρίου, η ΕΕ δεν έχει γενική αρμοδιότητα στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων, περιλαμβανομένων των δικαιωμάτων του παιδιού. Ωστόσο, βάσει του άρθρου 6 παράγραφος 2 της Συνθήκης της ΕΕ, η Ένωση οφείλει να σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα σε οποιαδήποτε δράση αναλαμβάνει στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της. Σε αυτά τα δικαιώματα περιλαμβάνονται ιδίως εκείνα που αναφέρονται στην ΕΣΔΑ, η οποία περιλαμβάνει διατάξεις που αφορούν τα δικαιώματα των παιδιών. Επίσης, η ΕΕ οφείλει να λαμβάνει πλήρως υπόψη τις διατάξεις της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Τέλος, ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ανεξάρτητα από το νομικό του

⁹⁵Επιτροπή ΕΚ (2006), *Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με μια στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα δικαιώματα του παιδιού*, COM (2006) 367 τελικό, Βρυξέλλες 4/07/2006.

καθεστώς, μπορεί να θεωρηθεί ιδιαίτερα αυθεντική έκφραση των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Σε αυτόν, τα θεμελιώδη δικαιώματα καθιερώνονται ως γενικές αρχές δικαίου. Η υποχρέωση της ΕΕ να σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα (συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων του παιδιού) της επιβάλλει το γενικό καθήκον όχι μόνο να απέχει από πράξεις παραβίασης των δικαιωμάτων αυτών, αλλά και να τα λαμβάνει υπόψη στις πολιτικές που εφαρμόζει στο πλαίσιο των διαφόρων νομικών βάσεων που απορρέουν από τις Συνθήκες. Πρέπει παράλληλα να επισημανθεί ότι, παρά την έλλειψη γενικής αρμοδιότητας, οι Συνθήκες παρέχουν στην Ένωση ειδικές αρμοδιότητες, επιτρέποντας της να θέτει σε εφαρμογή θετικά μέτρα με στόχο τη διασφάλιση και την προώθηση των δικαιωμάτων του παιδιού. Κάθε σχετικό μέτρο οφείλει να τηρεί την αρχή της επικουρικότητας και της αναλογικότητας.⁹⁶

Ως προς την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού, το Άρθρο 24 της διεθνούς σύμβασης αναφέρει ότι τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην προστασία και την φροντίδα που απαιτούνται για την καλή διαβίωση τους. Τα παιδιά μπορούν να εκφράζουν ελεύθερα τη γνώμη τους. Η γνώμη τους σχετικά με τα ζητήματα που τα αφορούν λαμβάνεται υπόψη σε συνάρτηση με την ηλικία και την ωριμότητα τους. Σε όλες τις πράξεις που αφορούν τα παιδιά, είτε επιχειρούνται από δημόσιες αρχές είτε από ιδιωτικούς οργανισμούς, πρωταρχική σημασία πρέπει να δίνεται στο υπέρτατο συμφέρον του παιδιού. Κάθε παιδί έχει δικαίωμα να διατηρεί τακτικά προσωπικές σχέσεις και απευθείας επαφές με τους δυο γονείς του, εκτός αν τούτο είναι αντίθετο προς το συμφέρον του. Το Άρθρο 32 αναφέρεται στην απαγόρευση εργασίας των παιδιών και την προστασία των νέων στην εργασία, ορίζοντας ότι το ελάχιστο όριο ηλικίας για την ανάληψη εργασίας δεν μπορεί να είναι μικρότερο από την ηλικία κατά την οποία λήγει η υποχρεωτική σχολική φοίτηση, υπό την επιφύλαξη ορισμένων ευνοϊκότερων κανόνων για τους νέους και πλην περιορισμένων παρεκκλίσεων. Αναφέρεται επίσης ότι οι νέοι που εργάζονται πρέπει να απολαύουν συνθηκών εργασίας προσαρμοσμένων στην ηλικία τους και να προστατεύονται από την οικονομική εκμετάλλευση ή άλλη εργασία που θα μπορούσε να

⁹⁶ Loc.cit

βλάψει την ασφάλεια, την υγεία, τη σωματική, πνευματική, ηθική, ή κοινωνική ανάπτυξη τους ή να θέσει σε κίνδυνο την εκπαίδευσή τους.⁹⁷

5.2 Η Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα δικαιώματα του παιδιού

Η Επιτροπή, στην Ανακοίνωση της σχετικά με τη στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού, εκτιμά ότι μπορεί να προσφέρει βασική και ουσιαστική προστιθέμενη αξία στον τομέα των δικαιωμάτων των παιδιών, πρώτον, στηριζόμενη στη μακρά της παράδοση, όπως και στις νομικές και πολιτικές της δεσμεύσεις, και δεύτερον, υποστηρίζοντας τα κράτη μέλη στις προσπάθειές τους, μέσω της καθιέρωσης ενός πλαισίου αμοιβαίας μάθησης.⁹⁸ Μέχρι στιγμής η ΕΕ έχει αναπτύξει πολιτικές και έχει αναλάβει δραστηριότητες σε σειρά τομέων πολιτικής όπως: η εμπορία παιδιών και η παιδική πορνεία, η βία σε βάρος των παιδιών, το άσυλο και η μετανάστευση, η δικαιοσύνη και τα οικογενειακά θέματα, η εκπαίδευση παιδιών και εφήβων, το υγιές περιβάλλον για τα παιδιά, η ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο και την τηλεόραση, οι διακρίσεις και ο κοινωνικός αποκλεισμός, η παιδική εργασία, τα παιδιά που θίγονται από ένοπλες συρράξεις. Παράλληλα η Επιτροπή θέτει σειρά κριτηρίων και κανόνων που απαιτεί να τηρηθούν από τις προσχωρούσες ή υποψήφιες χώρες. Τα κριτήρια αυτά χρησιμοποιούνται προκειμένου να ελεγχθεί κατά πόσο οι χώρες αυτές προστατεύουν σωστά τα παιδιά και σέβονται τα δικαιώματά τους. Στην ανακοίνωση της για τους στρατηγικούς στόχους 2005-2009 η Επιτροπή αναφέρεται στην ιδιαίτερη προτεραιότητα που πρέπει να δοθεί στην αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών, για την καταπολέμηση της οικονομικής εκμετάλλευσης, αλλά και κάθε μορφής κακομεταχείρισης, έτσι ώστε η Ένωση να αποτελέσει πρότυπο και για άλλες χώρες. Η στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού προσδιορίζει ειδικότερα τους ακόλουθους στόχους και ενέργειες:

⁹⁷ (14.12.2007), Charter of the Fundamental Rights of the European Union (2007/C 303/01)», *Official Journal of the European Union* C303.

⁹⁸ Επιτροπή ΕΚ (2006), ο.π.

1. *Αξιοποίηση των δραστηριοτήτων που έχουν τεθεί ήδη σε εφαρμογή και αντιμετώπιση των επειγουσών αναγκών*

- Καθιέρωση τηλεφωνικής γραμμής (116) για ολόκληρη την ΕΕ ως τηλεφωνικής γραμμής άμεσης βοήθειας για παιδιά και ανοικτής τηλεφωνικής γραμμής.⁹⁹
- Δρομολόγηση σχεδίου δράσης για τα παιδιά στο πλαίσιο της αναπτυξιακής συνεργασίας. Θα επικεντρώνεται στις ανάγκες των παιδιών στις αναπτυσσόμενες χώρες.

2. *Προσδιορισμός των προτεραιοτήτων για μελλοντική δράση της ΕΕ*

- Διαμόρφωση ολοκληρωμένης εικόνας των λόγων που εμποδίζουν μέχρι τώρα το σεβασμό των δικαιωμάτων του παιδιού.
- Δημοσίευση μέσα στο 2008 εγγράφου διαβούλευσης και σχολιασμού στο οποίο να προσδιορίζονται οι προτεραιότητες για μελλοντικές ενέργειες.
- Συγκέντρωση συγκρίσιμων και εύκολα αξιολογήσιμων δεδομένων που αφορούν τα δικαιώματα του παιδιού.

3. *Ενσωμάτωση των δικαιωμάτων του παιδιού στις δράσεις της ΕΕ*

- Εξασφάλιση ότι τα δικαιώματα του παιδιού συνεκτιμούνται στις ενέργειες της ΕΕ.

4. *Καθιέρωση αποτελεσματικών μηχανισμών συντονισμού και διαβούλευσης*

- Δημιουργία μέχρι το 2007 πλατφόρμας στο διαδίκτυο για τη συζήτηση θεμάτων σχετικών με τα δικαιώματα του παιδιού.
- Εμπλοκή των παιδιών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.
- Δημιουργία το 2006 διυπηρεσιακής ομάδας της Επιτροπής, που θα συζητά γύρω από τα δικαιώματα του παιδιού και θα σχεδιάζει τις διάφορες ενέργειες. Θα διοριστεί ένας συντονιστής που θα διοργανώνει τις σχετικές συζητήσεις.

⁹⁹ Βλέπε και Απόφαση της Επιτροπής της 15^{ης} Φεβρουαρίου 2007 σχετικά με δέσμευση της εθνικής περιοχής αριθμοδότησης που αρχίζει με «116» για εναρμονισμένους αριθμούς που αφορούν εναρμονισμένες υπηρεσίες κοινωνικού ενδιαφέροντος, ΕΕΕΚ, L 49 της 17.2.2007.

5. Ενίσχυση των ικανότητος και της εμπειρίας στον τομέα των δικαιωμάτων του Παιδιού

- Ενσωμάτωση των δικαιωμάτων του παιδιού στις ενέργειες της ΕΕ.

6. Αποτελεσματική επικοινωνία σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού

- Αποτελεσματικότερη επικοινωνία ως προς τα δικαιώματα του παιδιού.

- Παροχή ενημέρωσης ως προς τα δικαιώματα του παιδιού με τρόπο φιλικό προς τα παιδιά.

7. Προώθηση των δικαιωμάτων του παιδιού στις εξωτερικές σχέσεις

8. Διάθεση πόρων και υποβολή εκθέσεων

Παρά το γεγονός ότι τα παιδιά και οι νέοι δεν μετείχαν με συστηματικό τρόπο στην επεξεργασία της Ανακοίνωσης, κλήθηκαν εντούτοις να καταθέσουν τις απόψεις τους και να τις παρουσιάσουν στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Στόχος της διαδικασίας αυτής ήταν να δοθεί στα παιδιά και στους νέους η ευκαιρία να επηρεάσουν την ευρωπαϊκή στρατηγική για τα δικαιώματα των παιδιών μέσω της έκθεσης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την Ανακοίνωση της Επιτροπής. Ειδικότερα, η διαδικασία που ακολουθήθηκε είχε ως εξής: τα παιδιά ρωτήθηκαν για τα σημαντικότερα ζητήματα που τους επηρεάζουν, το λόγο για τον οποίο κρίνονται ως σημαντικά και τους τρόπους αντιμετώπισης τους, και εν συνεχεία κλήθηκαν να εκφράσουν τη γνώμη τους για τους στόχους που θέτει η ΕΕ. Η διαδικασία ολοκληρώθηκε μέσω ερωτήσεων για τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά επιθυμούν να μετάσχουν στην εφαρμογή της Ανακοίνωσης και στην ανάπτυξη της ευρωπαϊκής στρατηγικής για τα δικαιώματα των παιδιών.

Η βία ενάντια στα παιδιά (βία στο σχολικό περιβάλλον, ξυλοδαρμός από τους γονείς, κακοποίηση -συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής κακοποίησης- ζητήματα ασφάλειας) κρίθηκε ως το σημαντικότερο προς αντιμετώπιση ζήτημα. Λοιπά σημαντικά ζητήματα περιλαμβάνουν τις διακρίσεις (με βάση το φύλο, την ηλικία, τις θρησκευτικές πεποιθήσεις, την καταγωγή ή απλά τη διαφορετικότητα), τον κοινωνικό αποκλεισμό και το ρατσισμό. Τα ζητήματα των ναρκωτικών, του αλκοόλ και του καπνίσματος

θεωρήθηκαν ότι επηρεάζουν τα παιδιά σε όλη την Ευρώπη. Η φτώχεια από την άλλη επηρεάζει τη ζωή των παιδιών με ποικίλους τρόπους, ενώ τονίστηκε η ύπαρξη διασύνδεσης μεταξύ φτώχειας, κοινωνικού αποκλεισμού και εκμετάλλευσης των παιδιών. Η προστασία του περιβάλλοντος συνιστά ένα ακόμα θέμα το οποίο εμφανίστηκε σε αρκετές απαντήσεις. Τέλος τα παιδιά ζήτησαν την ύπαρξη καλύτερης πληροφόρησης προκειμένου να διασφαλιστούν τα δικαιώματά τους. Αναφορικά με τους τρόπους αντιμετώπισης των ζητημάτων αυτών, τα παιδιά πρότειναν τη θέσπιση αυστηρότερου νομοθετικού πλαισίου και καλύτερης πληροφόρησης, ενώ εξέφρασαν παράλληλα την επιθυμία τους για συμμετοχή, θεωρώντας ότι μπορούν να συμβάλουν στην εφαρμογή της Ανακοίνωσης μέσω ερωτηματολογίων, συναντήσεων μεταξύ παιδιών και των φορέων διαμόρφωσης πολιτικής, καθώς και συζητήσεων στο διαδίκτυο.¹⁰⁰

Τέλος, σε σχέση με τον τρόπο με τον οποίο τα ίδια τα παιδιά κατατάσσουν τις προτεραιότητες της Ανακοίνωσης, ως σημαντικότερες αναδείχθηκαν η ενσωμάτωση των δικαιωμάτων του παιδιού στις δράσεις της ΕΕ, όπως και η προώθηση των δικαιωμάτων του παιδιού στις εξωτερικές σχέσεις. Χαμηλά στις προτεραιότητες των παιδιών εμφανίζονται οι στόχοι που αφορούν την αξιοποίηση των δραστηριοτήτων, οι οποίες έχουν τεθεί σε εφαρμογή και την αντιμετώπιση επειγουσών αναγκών, όπως και ο προσδιορισμός προτεραιοτήτων για μελλοντική δράση.

Η Χάρτα των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων επιβάλλει το σεβασμό των δικαιωμάτων των παιδιών, όπως αυτά ορίζονται στη Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Παιδιών κατά την εφαρμογή των πολιτικών της, συμπεριλαμβανομένων των ήπιων εργαλείων διακυβέρνησης που χρησιμοποιούνται στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής. Στο πλαίσιο αυτό η ΕΕ έχει την ευκαιρία να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην προώθηση μιας στρατηγικής η οποία θα επικεντρώνεται στα δικαιώματα του παιδιού, ενισχύοντας τις προσπάθειες των κρατών-μελών να μειώσουν την παιδική φτώχεια. Η προσέγγιση αυτή θα μπορούσε να ενισχυθεί περαιτέρω μέσω των ακόλουθων σημείων:

¹⁰⁰ Feinstein, C. /Haldorsson, O. L. (2007), *You could always begin by listening to us, A consultation with children on the EC Communication "Towards an EU Strategy on the Rights of the Child"*, Save the Children

- Διεύρυνση του ορισμού που δίνει η ΕΕ στην παιδική φτώχεια (ορισμός ο οποίος θα λαμβάνει υπόψη τον πολυδιάστατο χαρακτήρα του φαινομένου και δεν θα περιορίζεται στην οικονομική πτυχή, με παράλληλη ανάπτυξη των κατάλληλων δεικτών).
- Θέσπιση ενός κοινού ευρωπαϊκού εργαλείου αναφορικά με το δικαίωμα των παιδιών σε ελάχιστο εισόδημα.
- Ενίσχυση του συντονισμού και της αποτελεσματικής ενσωμάτωσης των δικαιωμάτων των παιδιών σε ευρωπαϊκό επίπεδο.
- Δυνατότητα συμμετοχής των παιδιών.¹⁰¹

¹⁰¹ EUROCHILD (09/2007), «A child rights approach to child poverty», *Discussion Paper*. EUROCHILD, σσ. 29-40

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο- ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ και ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

6.1 Ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού

Όπως υποστηρίζεται στην Έκθεση του Παρατηρητηρίου του Ελσίνκι, η Ελλάδα διαθέτει ένα επαρκές νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού, το οποίο ωστόσο δεν εφαρμόζεται. Η αδυναμία αυτή γίνεται ιδιαίτερα εμφανής στην περίπτωση των ευάλωτων ομάδων όπως οι Ρομά και οι μετανάστες καθώς και (μεταξύ άλλων) στον τομέα της εκπαίδευσης, όπου δεν εφαρμόζονται οι νόμοι που αφορούν την υποχρεωτική εκπαίδευση ή σε σχέση με την παιδική εργασία όπου, παρά την ύπαρξη νόμων για την απαγόρευση της, 5.800 παιδιά μεταξύ 2 και 15 ετών εργάζονται καθημερινά στους δρόμους¹⁰².

Ταυτόχρονα, διαπιστώνεται αδυναμία τήρησης των υποχρεώσεων υποβολής εκθέσεων, όπως αυτή προβλέπεται από τις διεθνείς συμβάσεις. Είναι χαρακτηριστικό ότι η ελληνική κυβέρνηση υπέβαλε στην Επιτροπή των ΗΕ για τα δικαιώματα του Παιδιού την προβλεπόμενη βάσει του άρθρου 44 της Σύμβασης έκθεση με πέντε χρόνια καθυστέρηση, ενώ το κράτος δεν έχει εκδώσει ακόμα ένα βασικό κείμενο για τα ανθρώπινα δικαιώματα.¹⁰³

Στις συστάσεις της αρμόδιας Επιτροπής των ΗΕ για τα δικαιώματα του παιδιού αναφέρεται η ανάγκη *παροχής πληροφοριών στην Επιτροπή για τα δικαιώματα του παιδιού αναφορικά με τα μέτρα που λαμβάνει η Ελλάδα για τη διάδοση της Διεθνούς Σύμβασης δικαιωμάτων του παιδιού*. Ειδικότερα ως προς το τελευταίο σημείο αναφέρεται η ανάγκη διάδοσης της μέσω σεμιναρίων ευαισθητοποίησης των δασκάλων, των μαθητών, των γονέων και της κοινής γνώμης, καθώς και η ανάγκη ανάληψης ειδικών μέτρων για τη διάδοση της Σύμβασης στις μειονότητες. Σε ένα γενικότερο επίπεδο η Ελλάδα καλείται να αναγνωρίσει τις αδυναμίες του υπάρχοντος πλαισίου, παράλληλα με την προσπάθεια διατύπωσης ρεαλιστικών λύσεων και να μην περιορίζεται

¹⁰² Βλ. Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα δικαιώματα του Ανθρώπου, (2003), ο.π. σ 21

¹⁰³ Βλ. Π. Νάσκου – Περράκη, (2002), ο.π. σ.54

στη διατύπωση γενικόλογων και ανέφικτων προτάσεων την ίδια στιγμή που ανέχεται τη διαιώνιση των υπαρχόντων προβλημάτων.

Στην έκθεση της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού των ΗΕ (2002) και ειδικότερα στην εισαγωγή επισημαίνεται η καθυστέρηση υποβολής της έκθεσης από την πλευρά της Ελλάδας, καθώς και η έλλειψη ενός βασικού κειμένου για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Επισημαίνονται επίσης η απουσία πληροφοριών για τις επιδράσεις της υλοποίησης της Σύμβασης, καθώς και η έλλειψη συμπερίληψης ενός τμήματος για τα γενικά μέτρα υλοποίησης. Στα θετικά σημεία αναγνωρίζονται η επικύρωση της σύμβασης 182 της ΔΓΕ για τις χείριστες μορφές παιδικής εργασίας, η ψήφιση σειράς νόμων για την ανάπτυξη του εθνικού συστήματος κοινωνικής φροντίδας, για την παροχή υπηρεσιών ψυχικής υγείας, για τη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό του εθνικού συστήματος υγείας, η θέσπιση εθνικού παρατηρητηρίου για τα δικαιώματα του παιδιού, η καθιέρωση της Βουλής των Εφήβων και των Μαθητικών Συμβουλίων καθώς και οι προσπάθειες για τη βελτίωση της πληροφόρησης. Στον αντίποδα, η επιτροπή σημειώνει ότι η Ελλάδα αντιμετωπίζει νέες προκλήσεις με την ανάπτυξη μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας, καθώς και τις δυσκολίες που διαπιστώνονται κατά την υλοποίηση της σύμβασης σε μερικές απομονωμένες και αγροτικές κοινότητες.

Ως προς τις ειδικότερες επισημάνσεις που γίνονται στην Έκθεση¹⁰⁴ αναφορικά με τις αδυναμίες του πλαισίου προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού (πολλές από τις οποίες δεν διαφοροποιούνται από αυτές του Παρατηρητηρίου του Ελσίνκι), αυτές έχουν ως εξής:

Συμβάσεις: η Ελλάδα δεν έχει κυρώσει ένα σημαντικό αριθμό συμβάσεων όπως:

- Το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού που αφορά τα παιδιά τα οποία εμπλέκονται σε ένοπλες συρράξεις.
- Το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Παιδιού για την πώληση παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία.
- Τη Σύμβαση της Χάγης του 1961.

¹⁰⁴Επιτροπή για τα δικαιώματα του παιδιού (2002)

- Τη Σύμβαση της UNESCO του 1960 για την καταπολέμηση των διακρίσεων στην εκπαίδευση.
- Επιπρόσθετα, ενώ η Ελλάδα έχει κυρώσει τη Διεθνή Σύμβαση του 1965 για την καταπολέμηση κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων, η κυβέρνηση δεν αναγνωρίζει την αρμοδιότητα της Επιτροπής για την καταπολέμηση των διακρίσεων να δέχεται σχετικά αιτήματα/ καταγγελίες από μεμονωμένα άτομα ή ομάδες.

Η Ελλάδα επίσης δεν έχει κυρώσει σημαντικό αριθμό συμβάσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης. Πολλές από αυτές δεν αφορούν αποκλειστικά τα παιδιά, η κύρωση τους κρίνεται ωστόσο σημαντική για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού με ολοκληρωμένο τρόπο.

Νομοθεσία: Μερικές πτυχές της εσωτερικής νομοθεσίας είναι ακόμα ασύμβατες με τις αρχές και τις διατάξεις της σύμβασης, ενώ η υλοποίηση της υπάρχουσας νομοθεσίας πρέπει να βελτιωθεί.

Υλοποίηση και συντονισμός: Απουσία σαφούς δομής ή σώματος για το συντονισμό της υλοποίησης της σύμβασης τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και σε τοπικό, τη στιγμή που παρατηρούνται σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών στην υλοποίηση της σύμβασης.

Αποκέντρωση: Πολλές υπηρεσίες εξακολουθούν να παραμένουν συγκεντρωμένες στις βασικές πόλεις.

Ανεξάρτητη επίβλεψη: Έλλειψη σαφούς κατανομής έργου ανάμεσα στους φορείς, στοιχείο που ενδέχεται να επηρεάζει αρνητικά την αποτελεσματική επίβλεψη της υλοποίησης.

Σχέδιο δράσης και πολιτική για τα δικαιώματα του παιδιού: Έλλειψη γενικού σχεδίου δράσης και ολοκληρωμένης πολιτικής, παρά την ύπαρξη πολυάριθμων σχεδίων και πολιτικών για συγκεκριμένα επιμέρους θέματα.

Πόροι για παιδιά: Το ποσοστό του προϋπολογισμού που διατίθεται για την υγεία και την εκπαίδευση των παιδιών δεν είναι σαφές, ενώ τα ποσά για την δημόσια εκπαίδευση φαίνονται χαμηλά.

Στοιχεία: Έλλειψη ενημερωμένων και κατανοητών στοιχείων αναφορικά με την υλοποίηση της σύμβασης, καθώς τα στοιχεία συλλέγονται από ανεξάρτητα υπουργεία και δεν ενσωματώνονται σε έναν κεντρικό μηχανισμό συλλογής στοιχείων.

Συνεργασία με ΜΚΟ: Παρά την εμπλοκή μερικών ΜΚΟ στην προετοιμασία της έκθεσης, ΜΚΟ που εργάζονται στα ανθρώπινα δικαιώματα, περιλαμβανομένων των δικαιωμάτων του παιδιού από διαφορετικές εθνοτικές, θρησκευτικές, γλωσσικές και πολιτισμικές ομάδες δεν περιλήφθησαν στη διαδικασία, ενώ η επικοινωνία με τμήμα της κοινότητας των ΜΚΟ ήταν ανεπαρκής.

Διάδοση της Σύμβασης: Η γνώση και η κατανόηση της Σύμβασης ανάμεσα σε παιδιά, επαγγελματίες που εργάζονται με παιδιά, διαφορετικές εθνοτικές, θρησκευτικές, γλωσσικές ή πολιτισμικές ομάδες και στο ευρύ κοινό είναι ακόμα ανεπαρκής. Η σύμβαση δεν έχει μεταφραστεί ακόμα σε γλώσσες που διαβάζουν τμήματα του πληθυσμού, όπως οι Ρομά.

Ορισμός του παιδιού: Ασυνέπεια στους ορισμούς του παιδιού στη νομοθεσία της Ελλάδας.

Μη διάκριση: Διαπίστωση διακρίσεων, την ίδια στιγμή που η εσωτερική νομοθεσία δεν περιλαμβάνει απαγόρευση των διακρίσεων για λόγους αναπηρίας.

Ζωή, επιβίωση και ανάπτυξη: Διαπίστωση υψηλού βαθμού ατυχημάτων, ειδικά τροχαίων και κατ' οίκον δηλητηρίασης, των οποίων τα παιδιά είναι θύματα, και άσχημα στατιστικά δεδομένα για την εκπαίδευση και την υγεία που αφορούν τα παιδιά και τις κοινότητες Ρομά.

Σεβασμός των απόψεων του παιδιού: Οι απόψεις των παιδιών δεν λαμβάνονται επαρκώς υπόψη στο πλαίσιο των δικαστικών και διοικητικών αποφάσεων.

Πολιτικά δικαιώματα και ελευθερίες: Το δικαίωμα μερικών παιδιών στη ληξιαρχική καταγραφή της γέννησης τους δεν είναι σεβαστό ως αποτέλεσμα της έλλειψης πληροφοριών για τις διαδικασίες καταγραφής γεννήσεων, έλλειψης νομικής αντιπροσώπευσης για ορισμένες ομάδες και επαρκώς αποκεντρωμένων υπηρεσιών.

Οικογενειακό περιβάλλον και εναλλακτική μέριμνα: Υψηλός αριθμός ατόμων που ζει κάτω από το όριο της φτώχειας, στοιχείο που δημιουργεί ερωτήματα για το βαθμό παραβίασης των δικαιωμάτων των παιδιών, ενώ πολλές οικογένειες Ρομά δεν λαμβάνουν καθόλου τα επιδόματα που παρέχονται από το κράτος για τη μέριμνα των παιδιών.

Κακοποίηση και παραμέληση: Απουσία εθνικών στατιστικών δεδομένων, ενώ οι ιατρικοί, κοινωνικοί και υπηρεσιακοί πόροι είναι κατά κύριο λόγο περιορισμένοι στην Αθήνα (και ακόμα και εκεί είναι ανεπαρκείς).

Εναλλακτική φροντίδα: Οι παροχές εναλλακτικής φροντίδας (ανάδοχη οικογένεια, φροντίδα στα ιδρύματα) είναι ακατάλληλες και αποτέλεσμα ακατάλληλων πόρων και ανεπαρκούς προσωπικού, έλλειψης συστηματικού και αποτελεσματικού ελέγχου των υπηρεσιών. Παράλληλα μερικές ομάδες (π.χ. Ρομά) έχουν περιορισμένη προστασία των δικαιωμάτων τους στο πλαίσιο των μηχανισμών εναλλακτικής φροντίδας.

Βασική υγεία και κοινωνική πρόνοια: Ανεπαρκή στοιχεία για δείκτες βασικής εθνικής υγείας, αδυναμίες σε επίπεδο υποδομής, έλλειψη νοσοκόμων και κοινωνικών λειτουργών, ατελής έως καθόλου κάλυψη παιδιών των οποίων οι γονείς δεν καλύπτονται από πολιτικές οικογενειακής κοινωνικής ασφάλισης, χαμηλή πρόσβαση των παιδιών Ρομά και των μεταναστών στη φροντίδα υγείας, μεγάλος αριθμός παιδιών που καπνίζουν τσιγάρα και κάνουν χρήση οινόπνευματων ποτών.

Παιδιά με ειδικές ανάγκες: Έλλειψη ενημερωμένων εθνικών στοιχείων, διαπίστωση διακρίσεων, έλλειψη κατάλληλου προσωπικού για την παροχή υποστήριξης υγείας και εκπαίδευσης, η φροντίδα διαμονής για τα άτομα με ειδικές ανάγκες στα ιδρύματα παραμένει χαμηλή.

Βιοτικό επίπεδο: Μερικά παιδιά ζουν σε πολύ φτωχές συνθήκες, ενώ παιδιά από κοινότητες Ρομά εκτίθενται σε ιδιαίτερες ακατάλληλες συνθήκες διαβίωσης χωρίς την κατάλληλη στέγαση, την απαραίτητη υγιεινή και αποκομιδή απορριμμάτων ή τρεχούμενο νερό.

Παιδιά πρόσφυγες/ αιτούντες άσυλο: Οι καθυστερήσεις μπορούν να οδηγήσουν σε επηρεασμό των δικαιωμάτων του παιδιού που εμπλέκεται, τη στιγμή που παρατηρείται επίσης απουσία κατάλληλης χρηματοδότησης για νομική βοήθεια και δίνεται ανεπαρκής

προσοχή για τις ιδιαίτερες ανάγκες και την κατάσταση των ασυνόδευτων παιδιών, ενώ παρατηρείται περιορισμένη πρόσβαση στην εκπαίδευση και τις υπηρεσίες υγείας.

Παιδική εργασία: Ύπαρξη σημαντικού αριθμού παιδιών κάτω από την επιτρεπόμενη ηλικία εργασίας και έλλειψη ενημερωμένων στοιχείων.

Παιδιά του δρόμου: Έλλειψη πρόσβασης των παιδιών αυτών στην εκπαίδευση και τις υπηρεσίες υγείας.

Κατάχρηση ουσιών: Οι υπηρεσίες απεξάρτησης διατίθενται κυρίως μόνο στην Αθήνα.

Σεξουαλική εκμετάλλευση: Απουσία στοιχείων και έλλειψη προστασίας στα πλαίσια του νόμου των αγοριών πόρνων.

Δικαιοσύνη ανηλίκων: Τα παιδιά προστατεύονται από το σύστημα δικαστηρίων ανηλίκων μόνο μέχρι την ηλικία των 17 ετών. Παράλληλα, το δικαίωμα των παιδιών για νομική κάλυψη ή άλλη βοήθεια δεν διασφαλίζεται πάντοτε συστηματικά, ενώ διαπιστώνεται μεγάλος αριθμός παιδιών που κρατούνται πριν την εκδίκαση, παρά το γεγονός ότι η εσωτερική νομοθεσία απαγορεύει τέτοιου είδους κράτηση και τέλος διαπιστώνεται έλλειψη επαρκούς αριθμού επιμελητών ανηλίκων.

Παράλληλα προς την Έκθεση της Επιτροπής, σειρά ελληνικών ΜΚΟ προέβησαν στη σύνταξη έκθεσης σχετικά με την υλοποίηση της Σύμβασης των ΗΕ για τα δικαιώματα του παιδιού από την Ελλάδα. Η έκθεση των ΜΚΟ αναδεικνύει με τη σειρά της περίπου τα ίδια ζητήματα με την έκθεση της Επιτροπής. Σε επίπεδο γενικών παρατηρήσεων επισημαίνονται για μια ακόμα φορά η απουσία έμφασης σε ζητήματα εφαρμογής και αξιολόγησης (με εξαίρεση τον τομέα της εκπαίδευσης), η ανάγκη συλλογής στοιχείων τόσο από τους δημόσιους φορείς όσο και από τους ΜΚΟ, η απουσία ενός κέντρου υπεύθυνου για το γενικό συντονισμό και την επιτήρηση, η ανάγκη θέσπισης ενός εθνικού κέντρου για την καταγραφή των περιπτώσεων κακοποίησης των παιδιών, το οποίο θα βοηθούσε στην καλύτερη καταγραφή του φαινομένου και την επεξεργασία των απαιτούμενων πολιτικών βάσει των αναγκών, καθώς και η ανάγκη διεξαγωγής σχετικών ερευνών, η ανάγκη αντιμετώπισης των αιτίων που οδηγούν στη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό, η ανάγκη ανάπτυξης μιας κοινωνικής πολιτικής που θα έχει ως επίκεντρο το παιδί, η ανάγκη βελτίωσης της συνεργασίας μεταξύ του

συνόλου των φορέων που ασχολούνται με το παιδί, η ανάγκη βελτίωσης της διάδοσης της Σύμβασης των ΗΕ για τα δικαιώματα του παιδιού.¹⁰⁵

Σημαντικό ρόλο στην προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού διαδραματίζει ο Συνήγορος του Παιδιού. Ως προς τα δικαιώματα του παιδιού, η αποστολή του Συνηγόρου του Πολίτη προσδιορίζεται από τις ειδικές προβλέψεις του νόμου για την επέκταση της αρμοδιότητας της αρχής και στον ιδιωτικό χώρο, καθώς και από τα πρότυπα παρέμβασης θεσμών όπως έχουν τεθεί σε διεθνές επίπεδο και ιδιαίτερα από αυτά που έχουν τεθεί από το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγόρων του Παιδιού (ENOC) το 2000. Ο κύκλος των δικαιωμάτων του παιδιού προσπαθεί να ανταποκριθεί τόσο στα προβλεπόμενα από την εθνική νομοθεσία όσο και στις κατευθύνσεις και την πρακτική δράσης που ακολουθούν αντίστοιχες αρχές του εξωτερικού. Ειδικότερα, ο κύκλος δικαιωμάτων του παιδιού ερευνά συγκεκριμένες καταγγελίες που τίθενται υπόψη της αρχής με τη μορφή αναφορών. Οι καταγγελίες αυτές υποβάλλονται από το ίδιο το παιδί, τους γονείς, τους συγγενείς ή από τρίτα πρόσωπα που έχουν άμεση αντίληψη παραβιάσεων των δικαιωμάτων του παιδιού. Παράλληλα, ο κύκλος έχει τη δυνατότητα αυτεπάγγελτης διεξαγωγής έρευνας για συγκεκριμένες παραβιάσεις δικαιωμάτων του παιδιού.

Σε σχέση με το γενικό θεσμικό πλαίσιο προστασίας του παιδιού, ο Συνήγορος εκτιμά ότι οι αρχές και οι επιταγές της διεθνούς σύμβασης δεν έχουν τύχει πλήρους εφαρμογής τόσο στο επίπεδο προβλέψεων στο εθνικό δίκαιο όσο και σε αυτό της οργάνωσης και της πρακτικής της διοίκησης. Στο πλαίσιο αυτό ο Συνήγορος εκτιμά ότι απαιτούνται μεταξύ άλλων καλύτερος συντονισμός, οργάνωση και συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων υπουργείων και φορέων, έμπρακτη προαγωγή του δικαιώματος της συμμετοχής και της ακρόασης των απόψεων των παιδιών, παροχή κονδυλίων και εξειδίκευση στελεχών στον τομέα της παιδικής προστασίας και ειδικά μέτρα προστασίας για ευάλωτους ανήλικους.

Ειδικότερα, από τον χειρισμό των υποθέσεων προκύπτουν οι ακόλουθες διαπιστώσεις:¹⁰⁶

¹⁰⁵(31 May 2001), *Non-Governmental Organizations' Report in application of the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Greece, Athens

¹⁰⁶ Ετήσια Έκθεση Συνηγόρου του πολίτη, (2005), *Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού*

- **Μεταχείριση ασυνόδευτων ανήλικων:** Κεντρικό θέμα αποτελεί η διαπίστωση ότι η ιδιότητα του ανήλικου υποχωρεί απέναντι στην ιδιότητα του παραβάτη της μεταναστευτικής νομοθεσίας, παρά το ότι η πρώτη χρήζει ειδικής προστασίας σύμφωνα τόσο με την εθνική νομοθεσία όσο και με τις διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας, γεγονός με σοβαρές συνέπειες. Τα δυο βασικότερα προβλήματα αφορούν την πλήρη ανεπάρκεια της υποδομής, των παροχών και των διαδικασιών για τη μεταχείριση των ανήλικων κρατούμενων, καθώς και τη νομοθεσία που διέπει το ζήτημα του αστυνομικού ελέγχου, της διοικητικής (αστυνομικής) κράτησης και της απέλασης τους. Προβλήματα εντοπίζονται ωστόσο και σε σχέση με την επάρκεια των προνοιακών μέτρων για τη φροντίδα και την προστασία των ασυνόδευτων ανήλικων, ιδίως των αιτούντων άσυλο.

- **Εγγραφή αλλοδαπών ανήλικων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση:** Διαπιστώθηκε παρεμπόδιση αλλοδαπών ανήλικων στην εγγραφή τους σε σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, επειδή δεν διέθεταν άδεια παραμονής στη χώρα

- **Ένταξη στην εκπαίδευση των παιδιών Ρομά:** Ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι η ένταξη στην εκπαίδευση των παιδιών Ρομά συνδέεται άμεσα με ευρύτερα ζητήματα, όπως οι παροχές υγείας και πρόνοιας προς τη συγκεκριμένη ομάδα.

- **Ένταξη στην εκπαίδευση των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες:** Τα Κέντρα Αξιολόγησης και Υποστήριξης εξακολουθούν να είναι ανεπαρκώς στελεχωμένα, εκπληρώνοντας με ελλιπή τρόπο την υποστηρικτική τους αποστολή έναντι των εκπαιδευτικών, των παιδιών και των οικογενειών τους. Με ανεπαρκή τρόπο έχουν αναπτυχθεί επίσης οι μονάδες ειδικής αγωγής, με αποτέλεσμα να στεγάζονται σε ακατάλληλους χώρους και χωρίς να καλύπτουν πλήρως τις ανάγκες των παιδιών. Διαπιστώνεται ταυτόχρονα απουσία εξειδικευμένων εκπαιδευτικών μονάδων, ενώ δεν υπάρχει μέριμνα για παιδιά που πάσχουν από αυτισμό ή άλλες αναπτυξιακές διαταραχές. Ακόμη, ο θεσμός της «παράλληλης στήριξης από εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής»

αξιοποιείται μεν περισσότερο τα τελευταία χρόνια, ωστόσο δεν διατίθενται πάντοτε τα απαραίτητα κονδύλια. Παρατηρούνται επίσης καθυστερήσεις στην τοποθέτηση των εξειδικευμένων εκπαιδευτικών ή εκπαιδευτικών χωρίς ειδικευση, οι οποίοι αδυνατούν να ανταποκριθούν.

- **Εφαρμογή δικαστικών αποφάσεων για την επικοινωνία μεταξύ παιδιών και γονέων και για την επιμέλεια:** Το δικαίωμα επικοινωνίας δεν προβλέπεται ρητά ως δικαίωμα του παιδιού με αντίστοιχη υποχρέωση του γονέα σε επικοινωνία με το παιδί που δεν διαμένει μαζί του. Η αντικατάσταση της αρχικής ρύθμισης του άρθρου 950 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (για θέματα επιμέλειας και επικοινωνίας) με τα μέσα έμμεσης εκτέλεσης των δικαστικών αποφάσεων αποτελεί θετική εξέλιξη, αποδεικνύεται ωστόσο ανεπαρκής, καθώς δεν έχουν δημιουργηθεί επαρκείς υποστηρικτικοί μηχανισμοί για την υποβοήθηση της επικοινωνίας των γονέων και των παιδιών και την υποστήριξη της εφαρμογής των σχετικών δικαστικών αποφάσεων.

- **Υπηρεσίες και ιδρύματα παιδικής προστασίας.** Ο Συνήγορος διαπίστωσε σοβαρά προβλήματα στελέχωσης και εξειδίκευσης του προσωπικού των υπηρεσιών πρόνοιας που υπάγονται στις νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις.

Διαπιστώθηκε επίσης απουσία φορέα εθνικής εμβέλειας για την υποστήριξη και την κατεύθυνση των επαγγελματιών των αποκεντρωμένων μονάδων, τη συγκέντρωση και την επεξεργασία των στοιχείων, με στόχο τη χάραξη εθνικής πολιτικής για την αντιμετώπιση της κακοποίησης των παιδιών. Αδυναμίες παρατηρήθηκαν και στην ανάπτυξη του θεσμού της αναδοχής, ενώ σοβαρές ελλείψεις διαπιστώνονται στους χώρους ιδρυματικής φιλοξενίας και περίθαλψης.

Το Εθνικό Παρατηρητήριο για τα δικαιώματα του παιδιού ιδρύθηκε στο πλαίσιο της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς με στόχο την παρακολούθηση και προαγωγή της Διεθνούς Σύμβασης των ΗΕ για τα δικαιώματα του παιδιού, η οποία κυρώθηκε με το Ν. 2101/1992. Στις αρμοδιότητες του Παρατηρητηρίου περιλαμβάνονται: η οργάνωση

κέντρου τεκμηρίωσης για τη συγκέντρωση και επεξεργασία στατιστικών, νομοθετικών, νομολογιακών, βιβλιογραφικών και λοιπών σχετικών δεδομένων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, η ανάπτυξη συνεργασίας με δημόσιους φορείς, διεθνείς οργανισμούς και ΜΚΟ, η μελέτη της ελληνικής νομοθεσίας για την παιδική προστασία και η εισήγηση στην κυβέρνηση για τη λήψη νομοθετικών και διοικητικών μέτρων με σκοπό την εναρμόνιση της προς τις διατάξεις του διεθνούς δικαίου, η προώθηση της επιστημονικής έρευνας για την ανάδειξη κρίσιμων επιστημονικών θεμάτων που αφορούν την παιδική ηλικία, η ανάληψη πρωτοβουλιών για την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης σε θέματα σεβασμού των δικαιωμάτων του παιδιού, ο σχεδιασμός και η εφαρμογή προγραμμάτων, στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος, με στόχο την ενημέρωση των παιδιών σχετικά με τις αρχές της Σύμβασης και την ενθάρρυνση της ενεργής συμμετοχής τους στην προσπάθεια για την προστασία και την προαγωγή των δικαιωμάτων τους, τη σύνταξη και τη διαρκή ενημέρωση οδηγού δημόσιων και ιδιωτικών υπηρεσιών που απευθύνονται στα παιδιά, την κατάθεση ετήσιου εθνικού σχεδίου δράσης για τα δικαιώματα του παιδιού και την κατάρτιση ετήσιας έκθεσης σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης, που υποβάλλεται στη διυπουργική επιτροπή για τη νεολαία, καθώς και την πενταετή έκθεση στην Επιτροπή για τα δικαιώματα του παιδιού, όπως προβλέπεται από τη Σύμβαση. Από την αναζήτηση δημοσιευμένων κειμένων ή εκθέσεων ή άλλων πηγών του Παρατηρητηρίου σχετικά με τις εκτιμήσεις για την κατάσταση των δικαιωμάτων του παιδιού στην Ελλάδα και την πορεία προώθησης τους στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, αυτά δεν κατέστη δυνατό να εντοπισθούν.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Όλοι οι άνθρωποι δικαιούνται το σεβασμό και την προστασία της αξιοπρέπειάς τους εκ μέρους των κρατικών οργάνων.

Η προστασία αρχίζει ήδη από τη γέννηση και αφορά και στο κυοφορούμενο. Σχετικό με την συνταγματική προστασία της αξιοπρέπειάς του ανθρώπου είναι και το δικαίωμά του να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας. Αυτή η ελευθερία αποτελεί το κύριο περιεχόμενο της αξιοπρέπειας του ανθρώπου. Τα πολιτειακά όργανα κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους οφείλουν αφενός να μη παραβιάζουν την αξιοπρέπεια των ανθρώπων που ζουν στην Ελλάδα, αφετέρου να την προστατεύουν, δηλαδή να φροντίζουν για την αποτροπή της προσβολής της, τόσο εκ μέρους των φορέων της εξουσίας, όσο και εκ μέρους των ιδιωτών

Η προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και η ύπαρξη κοινωνικής προστασίας και φροντίδας για το παιδί έχει αναγνωριστεί ως ένα από τα σημαντικότερα κοινωνικά επιτεύγματα του 20ου αιώνα και έχει συνδεθεί με τη θέσπιση και λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος και του κράτους πρόνοιας. Επίσης η συνταγματική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του παιδιού έχει προβλεφθεί από πολύ παλιά και κατοχυρώνεται και σε ευρωπαϊκό και σε διεθνές αλλά και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η προσπάθεια τήρησης των υπάρχόντων νόμων αλλά και θέσπισης καινούριων από φορείς που συγκεκριμενοποιούνται στην προστασία των παιδιών είναι σημαντική και αξιόλογη. Ο ΟΗΕ έχει θέσει στρατηγική για την προστασία των παιδιών η οποία έχει θετική επιρροή σε ευρωπαϊκούς και εθνικούς φορείς.

Με απαρχή το νομοθετικό πλαίσιο της ΕΣΔΑ και της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, νόμοι που αφορούν στην προστασία ατομικών δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων του παιδιού κατοχυρώνονται στον χάρτη Θεμελιωδών δικαιωμάτων του 2000 αλλά και στην πρόσφατη συνθήκη της Λισσαβόνας (2007). Όλο αυτό το νομοθετικό πλαίσιο επιδρά και επηρεάζει τα εθνικά συντάγματα. Ο σεβασμός και η προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας που κατοχυρώνονται από το σύνταγμα θα πρέπει να αφορά κατά πρώτο λόγο τα παιδιά.

Σε πολλές περιπτώσεις παρατηρούνται, εκτός της υιοθέτησης των διεθνών νομικών έγγραφων και οδηγιών, επιπλέον κανονιστικοί νόμοι και ρυθμίσεις από τα εθνικά συντάγματα οι οποίοι παρέχουν προστασία στα παιδιά και υποχρεώνουν τα εκάστοτε κράτη να μεριμνούν για την προστασία της παιδικής ηλικίας, ανεξάρτητου ιθαγένειας και νομικού καθεστώτος των παιδιών.

Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι οι σε χαλεπούς καιρούς υπάρχει κρατική κοινωνική πρόνοια θεσμοθετημένη με νόμους που προστατεύουν τα παιδιά και αποτελούμενη από φορείς που υπερασπίζονται και είναι ταγμένοι σε αυτό τον σκοπό. Είναι σημαντικό τα παιδιά ως ανυπεράσπιστα και ευάλωτα όντα να έχουν δικαιώματα, να προστατεύονται και να ελπίζουν για ένα καλύτερο μέλλον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Βεγλέρη,(1987), *Η Σύμβαση των δικαιωμάτων του Ανθρώπου και το Σύνταγμα*, ΤοΣ 1977, σελ.199 στο Γ. Δρόσου, (επιμ.), *Ελληνική συνταγματική τάξη και ευρωπαϊκές κοινότητες στις διεθνείς σχέσεις*, Αθήνα-Κομοτηνή, εκδ. Αντ.Ν. Σάκκουλα
- Δαιτόγλου Π. (1991), *Συνταγματικό Δίκαιο-Ατομικά Δικαιώματα*, τ.Α, Αθήνα-Κομοτηνή, εκδ.Αντ. Ν. Σάκκουλα
- Κρεμαλή Κ., (1996), *Διεθνές και Ευρωπαϊκό Δίκαιο Κοινοτικής Ασφάλειας*, (Μέρος Α') ,Αθήνα, εκδ. Τύπος
- Μανιτάκης Α.,(1981), *Το υποκείμενο των συνταγματικών δικαιωμάτων κατά το άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος*, Αθήνα/Κομοτηνή, εκδ. Σάκκουλα
- Μάνεσης Α.,(1978), 'Συνταγματικά δικαιώματα α' ατομικές ελευθερίες', Πανεπιστημιακές Παραδόσεις ,Αθήνα-Θεσσαλονίκη ,εκδ. Αντ. Σάκκουλα
- Μάνεσης Α., (1982), *Συνταγματικά Δικαιώματα, Ατομικές ελευθερίες*, (4^η έκδοση), εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη
- Μάνεσης Α., (1986), *Οι κύριες συνιστώσες του συστήματος θεμελιωδών δικαιωμάτων του Συντάγματος του 1975*, Αθήνα, Εκδ. Σάκκουλα
- Μάνεσης Α., (1992) , *Η πραγμάτωση της συνταγματικής προστασίας της ανήλικης νεότητας στο ισχύον δίκαιο*, (4ο μέρος), Θεσσαλονίκη, εκδ. Αντ. Σάκκουλα
- Μάνεσης, (1981), *Ατομικές ελευθερίες*, Θεσσαλονίκη, Σάκκουλας
- Μπαμπινιώτης Γ., (2008), *Λεξικό για το σχολείο και το γραφείο* (2^η έκδοση). Αθήνα ,εκδ. κέντρο λεξικολογίας
- Νάσκου-Περράκη Π., *Η ελάχιστη προστασία του ατόμου στη διάρκεια των μη διεθνών ένοπλων συρράξεων*, στο: Σ. Περράκη (επιμ.), (1989), *Νέο Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο των ενόπλων συρράξεων*, Αθήνα-Κομοτηνή, εκδ. Σάκκουλας

- Νάσκου-Περράκη Π., (1990), *Η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού*, Αθήνα- Κομοτηνή, εκδ. Σάκκουλας
- Νάσκου-Περράκη (1991), *Το νομικο καθεστώς των προσφύγων στη διεθνή και ελληνική έννομη τάξη*, Αθήνα, Κομοτηνή, εκδ. Σάκκουλας
- Νάσκου-Περράκη Π., (2002), *Η Διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του Παιδιού και η εσωτερική έννομη τάξη*, Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, Αθήνα, Κομοτηνή, εκδ. Σάκκουλας
- Νάσκου-Περράκη/Χρυσόγονου/Ανθόπουλου, (2002), *Η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και η εσωτερική έννομη τάξη, ερμηνεία κατ* άρθρο*, Αθήνα, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας
- Πιτσελά Α., (1999), *Δίκαιο Ανηλίκων, Κείμενα Αντεγκληματικής Πολιτικής*, (Β' έκδοση), Θεσσαλονίκη, εκδ. Σάκκουλα
- Ρουκανάς Ε. , (1995), *Διεθνής προστασία των Ανθρωπίνων δικαιωμάτων*, ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα δικαιώματα του ανθρώπου, Αθήνα, βιβλιοπωλείο της Εστίας
- Σκάρα Ρ./ Λεωνίδα Μ., (2005), *Συλλογή Συμβάσεων και διεθνών κειμένων για τα δικαιώματα του παιδιού*, Αθήνα, εκδόσεις Σάκκουλα
- Σκορίνη-Παπαρρηγοπούλου Φ., (2003), *Η ευρωπαϊκή Σύμβαση για την άσκηση των δικαιωμάτων του παιδιού*, ΕλλΔ/νη 44
- Σακελλαρόπουλος Θ. (2001), *Υπερεθνικές κοινωνικές πολιτικές την εποχή της παγκοσμιοποίησης*, Αθήνα, εκδ. Κριτική, σ.231
- Σκουρή Β., (1995), *Δίκαιο της Παιδείας*, (Β' Έκδοση), Θεσσαλονίκη, εκδ. Σάκκουλα
- Στασινοπούλου Ο., (1992), *Κράτος Πρόνοιας, Ιστορική Εξέλιξη-Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις*, Αθήνα, εκδ. Σάκκουλα
- Ράικος Α., (2009), *Συνταγματικό Δίκαιο*, Αθήνα, εκδ. Σάκκουλα
- Ρομπόλη-Χλέτσου Σ., (1990), *Η κοινωνική πολιτική μετά την κρίση του Κράτους Πρόνοιας*, Αθήνα, εκδ. Παπαζήση
- Χρυσόγονος Κ., (1988), *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, Αθήνα –Κομοτηνή ,

εκδ. Α. Σάκκουλα Γεωργόπουλος Κ.,(2001), *Επίτομο Συνταγματικό δίκαιο*, (12^η έκδοση), Αθήνα ,εκδ. Αντ . Σάκκουλα

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Detrick S., (1999), *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Dordrecht
- Hodgson D.,(1994), «The Child's Right to Life, Survival and Development», *International Journal of Children's Right*
- Feinstein, C. /Haldorsson, O. L. (2007), *You could always begin by listening to us, A consultation with children on the EC Communication "Towards an EU Strategy on the Rights of the Child"*, Save the Children
- Price Cohen C.,(1989), *United Nations : Convention on the Rights of the Child*, Introductory Note, International Legal Materials

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

- Hecht M. , (1997), «The World Congress Against the Commercial Exploitation of Children», *Human Rights Tribune*, Vol. 4
- Council Directive (2.12.2000), «2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation», *Official Journal of the European Communities*, L303
- (9.10.2001), «Council Resolution on the contribution of civil society in finding missing or sexually exploited children, (2001/C 283/01)», *Official Journal of the European Communities*
- (12.1.2002), «Decision No50/2002/EC of the European Parliament and of the Council of 7 December 2001 establishing a Programme of Community action to

- encourage cooperation between member states to combat social exclusion», *Official Journal of the European Communities*, Vol.10
- (1.8.2002), «Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings (2002/269/JHA)», *Official Journal of the European Communities*, L203
 - (11.06.2005), «Decision No 854/2005/EC of the European Parliament and of the Council of 11 May 2005 establishing a mul-tiannual Community Programme on promoting safer use of the Internet and new online technologies», *Official Journal of the European Union*, L149
 - Council Directive, (13./12/2005), «2005/85/EC of 1st December 2005 on minimum standards on procedures in Member states for granting and withdrawing refugee status», *Official Journal of the European Union*, L326/13
 - (15.11.2006), «Decision No 1672/2006/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 2006 establishing a Community Programme for Employment and Social Solidarity-PROGRESS», *Official Journal of the European Union*, Vol. 315
 - (14.12.2007), «Charter of the Fundamental Rights of the European Union» (2007/C 303/01), *Official Journal of the European Union* C303.
 - EUROCHILD (09/2007), «A child rights approach to child poverty», *Discussion Paper*. EUROCHILD

ΕΠΙΣΗΜΕΣ ΠΗΓΕΣ και ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ

- Ετήσια Έκθεση Συνηγόρου του πολίτη, (2005), *Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού*
- Ίδρυμα Μαρανκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, (2003) , *Διεθνείς Συμβάσεις Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, που δεσμεύουν την Ελλάδα*, Αθήνα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη
- ILO (1973), *Minimum Age Convention*, No 138

- ILO, (1999), *Worst Forms of Child Labor Convention*, No 182
- Non-Governmental Organizations' Report in application of the United Nations Convention on the Rights of the Child, Greece, (31 May 2001), Athens
- Commission EC (2006), *Preliminary Inventory of EU actions affecting children's rights. Commission Staff Working Document. Accompanying the Communication from the Commission Towards an EU Strategy on the Rights of the Child*, Brussels
- Council of Europe (1950), *Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*, as amended by Protocol No1
- Council of Europe (1961), *European Social Charter*, Turin, No 35
- Council of Europe (1967), *European Convention on the adoption of children*, Strasbourg, No58
- Council of Europe (1975), *European Convention on the legal status of children born out of wedlock*, Strasbourg, No85
- Council of Europe (1980), *European Convention on the Recognition and Enforcement of decisions concerning custody of children and on restoration of custody of children*, Luxembourg, No105
- Council of Europe (25.1.1996), *European Convention on the exercise of children's rights*, Strasbourg, No 160
- Council of Europe (2001), *Convention on cybercrime*, Budapest, No185
- Council of Europe (2003), *Convention on contact concerning children*, Strasbourg, No192
- Council Directive (6/02/2003), *2003/9/EC of 27 January 2003 laying down minimum standards for the reception of asylum seekers*, OJEU L.31/18
- Council EU (20/07/2003), *Council Framework Decision on combating the sexual exploitation of children and child pornography*, Brussels
- Council of Europe (2005) , *Council of Europe Convention on action against trafficking in human beings*, Warsaw, No197
- Council EU (23/05/2006), *Checklist for the Integration of the Protection of*

Children affected by Armed Conflict into ESDP operations, Brussels

- Council of Europe (2007), *Council of Europe on the Protection of Children against sexual exploitation and sexual abuse*, Lanzarote, No201.
- *Διακήρυξη των Δικαιωμάτων των Αναπήρων Ατόμων*, που περιέχεται στο Ψήφισμα 3447 της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, σημείο 1
- Επιτροπή ΕΚ (01/09/2005), *Κοινό Πρόγραμμα για την Ένταξη, Πλαίσιο σχετικά με την ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών στην ΕΕ*, COM(2005) 389 τελικό, Βρυξέλλες
- Επιτροπή ΕΚ (4/07/2006), *Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με μια στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα δικαιώματα του παιδιού*, COM (2006) 367 τελικό, Βρυξέλλες
- European Council (15 και 16 October 1999), *Presidency Conclusions*, Tampere European Council
- EU, *Guidelines on Children and Armed Conflict*
- EU, *Concept for Support to Disarmament, Demobilisation and Reintegration (DDR) Approved by the European Commission on 14 December 2006 and by the Council of the European Union on 11 December 2006*
- Ο.Η.Ε., (1948), 1ο Άρθρο της *Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα* του
- ΣτΕ 400/1986, ΤοΣ 1986
- Συμβούλιο της Ευρώπης (2005), *Σύσταση (2005) της Επιτροπής Υπουργών στα κράτη-μέλη Τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα παιδικής προστασίας*
- Ύπατη Αρμοστεία Η.Ε. για τους πρόσφυγες (1993), *Εγχειρίδιο για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος των προσφύγων*
- UN (1948), *Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα*, Document A/810
- UN (20/11/1989), *Convention on the Rights of the Child. Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25*

- UN (2000), *Protocol to prevent, suppress and punish trafficking in persons, especially women and children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*
- UN (2002a), *Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography*
- UN (2002b), *Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict*
- UN (2002c), *A world fit for children. Resolution adopted by the General Assembly A/RES/S-27/2*
- UN (17/09/2004), *United Nations Committee on the Rights of the Child Day of Discussion: Implementing Child Rights in Early Childhood*, Palais Wilson
- UN (2006), *Rights of the Child-Report of the independent expert for the United Nations Study on violence against children, A/61/299*
- UN (2008), *The Millennium Development Goals Report*, New York, UN
- Unicef, *Η Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού*, Αθήνα 2008, παρ.7,8
- WHO (2006), *Preventing child maltreatment, A guide to taking action and generating evidence*, WHO, Geneva

NOMOI

- άρθρο 681 Γ§ 3 ΚΠολΔ, «δικαίωμα του ανηλίκου έκφρασης της γνώμης του σε κάθε στάση της δίκης σχετικής με τη γονική μέριμνα, ανεξαρτήτου ηλικίας και εφόσον υπάρχει η κατάλληλη ωριμότητα»
- άρθρο 592§1 ΚπολΔ, «αυτοπρόσωπη δικαστική παράσταση στους έγγαμους ανηλίκους, στις δίκες των γαμικών διαφορών του»
- ΑΠ 1316/2009, ΑΠ 1736/2007, «σε δίκες για την επιμέλεια ανήλικου τέκνου, το Δικαστήριο έλαβε υπόψη του για την έκδοση της απόφασης, τη γνώμη του ανήλικου παιδιού, του οποίου η κρίση θεωρήθηκε επαρκής και ώριμη»

- Α.Κ 129 περ.1, 134, 135, 136 κ.ο.κ , Πρόκειται για αόριστη νομική έννοια, της οποίας η εξειδίκευση εξαρτάται από τα κριτήρια, τα οποία, κατά την Εισηγητική Έκθεση (§36), καθορίζει το εσωτερικό δίκαιο κάθε Συμβαλλόμενου Κράτους. Σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο, ο νομοθέτης θέτει ως κριτήριο της επαρκούς κρίσης -ωριμότητας ορισμένη ηλικία ().
- Ν.2462/1997 (ΦΕΚ Α' 25/26.2.97)
- Ν. 2101/1992 (ΦΕΚ Α' 192/02/12/1992)
- Π.Δ. 61/1999
- Π.Δ. 90/2008 (ΟΔ. 2005/85)
- Π.Δ. 96/2008 (ΟΔ. 2004/83)

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ:

- Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο
[http:// www.europa.eu/charter/default_el.htm](http://www.europa.eu/charter/default_el.htm)
- Charter of fundamental Rights
http://www.europarl.europa.eu/charter/default_el.htm
- <http://virtualschool.web.auth.gr/1.4/Praxis/HumanRightsHistory.html>